ការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាប ទៅប្រទេសថៃ

ការវិភាគលើការរាំងស្ទះពាណិជ្ជកម្ម អភិបាលកិច្ច និងបរិយាកាសសំរាប់ការលូតលាស់

ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២៧

យឹម ឌា និង Bruce McKenney

វិទ្យាស្ថានបណ្ដុះបណ្ដាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
ខែវិច្ឆកា ឆ្នាំ២០០៣

Fish Exports from the Great Lake to Thailand: An Analysis of Trade Constraints, Governance, and the Climate for Growth — Working Paper 27

October 2003

Yim Chea and Bruce McKenney

© រក្សាសិទ្ធិឆ្នាំ២០០៣ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៏កម្ពុជា

រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង - គ្មានផ្នែកណាមួយនៃឯកសារនេះ ត្រូវបានចំលងទុក ឬផ្សព្វផ្សាយតាមទម្រង់ និងតាមមធ្យោបាយផ្សេងៗ ដូចជា អេឡិចត្រូនិក យន្តកម្ម ថតចម្លង... ។ល។ ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតជាលាយលក្ខណ៏អក្សរពីវិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៏កម្ពុជាឡើយ ។

ISSN 1560 9812

ការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅប្រទេសថៃ: ការវិភាគលើការរាំងស្ទះពាណិជ្ជកម្ម អភិបាលកិច្ច និងបរិយាកាសសំរាប់ការលូតលាស់

ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២៧

ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៣

យឹម ជា និង Bruce McKenney

ទស្សនៈទាំងឡាយនៅក្នុងឯកសារនេះ គឺជាគំនិតផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ ។ ទស្សនៈទាំងនោះ មិនមែនជាទស្សនៈរបស់វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៏កម្ពុជាទេ ។

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៏កម្ពុជា
ផ្ទះលេខ៥៦ ផ្លូវលេខ៣១៥ ខ័ណ្ឌទួលគោក ភ្នំពេញ កម្ពុជា (ប្រអប់សំបុត្រលេខ ៦២២ ភ្នំពេញ កម្ពុជា)
ទូរស័ព្ទ: (៨៥៥-២៣) ៨៨១-៧០១, ៨៨១-៩១៦, ៨៨៣-៦០៣ ទូរស័ព្ទ/ទូរសារ: (៨៥៥-២៣) ៨៨០-៧៣៤
អ៊ីមែល: cdri@camnet.com.kh **website:** http://www.cdri.org.kh

បកប្រែដោយ: យឹម ជា
កែសម្រួល និងរចនាដោយ: យូ សិទ្ធីរិទ្ធ និង អ៊ុំ ចាន់ថា
បោះពុម្ពនៅប្រទេសកម្ពុជា ដោយរោងពុម្ពជប៉ុន ផ្ទះលេខ៧៤ ផ្លូវលេខ៩៩ សង្កាត់ផ្សារដើមថ្កូវ រាជធានីភ្នំពេញ

មាតិកា

សេចក្តីសង្ខេប i

បញ្ជីអក្សរកាត់ v

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ vii

ជំពូកទី ១. សេចក្តីផ្តើម ១

១.១. គោលដៅនៃការស្រាវជ្រាវ ២

១.២. វិធីសាស្ត្រ ៣

ជំពូកទី ២. រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារសំរាប់ការនាំចេញ ៧

២.១. អ្នកនេសាទ ៩

២.២. ពាណិជ្ជករ ១០

២.៣. អ្នកលក់ដុំ ១០

២.៤. អ្នកនាំចេញ ១១

២.៥. អ្នកបែងចែកត្រីនៅផ្សារឡុងគឿ ១៥

២.៦. សេចក្តីសង្ខេប ១៦

ជំពូកទី ៣. ការពិនិត្យមើលទៅលើចំណាយ និងប្រាក់កំរៃសំរាប់ការនាំចេញ ១៩

៣.១. ចំណាយពាណិជ្ជកម្ម ២០

៣.២. ប្រាក់កំរៃ (ពីកន្លែងឡើងត្រីទៅផ្សារនាំចេញ) ២៤

៣.៣. ប្រាក់កំរៃ (ពីកន្លែងនេសាទទៅកន្លែងឡើងត្រី) ២៥

៣.៤. សង្ខេប ២៧

ជំពូកទី ៤. ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់សំរាប់ការនាំចេញត្រី ២៩

៤.១ ប្រព័ន្ធបទបញ្ញាផ្លូវការ ២៩

៤.២. ប្រព័ន្ធដែលអនុវត្តជាក់ស្តែង ៣០

៤.៣. សេចក្តីសង្ខេប ៣៣

ជំពូកទី ៥. ការវិភាគលើប្រាក់កំរៃសំរាប់ការនាំចេញត្រី **៣៥**

៥.១. សង្ខេបលំអិតនៃការបង់ប្រាក់កំរៃ ៣៥

៥.២. ប្រាក់កំរៃសរុបប្រមូលដោយស្ថាប័នផ្សេងៗ............ ៣៩

៥.៣. ការបង់ប្រាក់កំរៃនៅដំណាក់កាលផ្សេងគ្នានៃពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញ............ ៤០

៥.៤. ប្រាក់កំរៃបង់ជាក់ស្តែង ធៀបនឹងប្រាក់កំរៃផ្លូវការ (ប្រសិនបើពង្រឹងការអនុវត្តន៏) ៤០

៥.៥. សង្ខេប ៤២

ជំពូកទី ៦. អនុសាសន៏ **៤៣**

ឯកសារយោង ៤៩

ឧបសម្ព័ន្ធ ក: ប្រភេទ និងថ្លៃត្រីនាំចេញ ៥១

ឧបសម្ព័ន្ធ ខ: ការវិភាគលំអិតពីកំរិតចំណេញ និងបន្ទុកចំណាយ នៃការនាំចេញត្រីនៅកម្ពុជា សំរាប់ផ្លូវនាំចេញទាំង ៥ (មករា ២០០៣) ៥៣

ឧបសម្ព័ន្ធ គ: បញ្ជីសំនួរ ៥៥

បញ្ជីឯកសារពិភាក្សារបស់ ទបសអ ៧១

សេចក្តីសង្ខេប

ជលផលដើរតួនាទីដ៏សំខាន់ជាអាយុជីវិតក្នុងការទ្រទ្រង់ការរកចិញ្ចឹមជីវិតនៅជនបទក្នុងទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ជាពិសេសតំបន់ទន្លេសាប (បឹងទន្លេសាប) ដែលនៅកន្លែងនោះមានប្រជាជនជាងមួយលាននាក់ពឹងផ្អែកទៅលើវិស័យជលផល ក្នុងការប្រកបការងារ ការរកប្រាក់ចំណូល និងសន្តិសុខស្បៀង ។ ដោយមានអតិរេកផលត្រីទឹកសាបចាប់បានក្នុងរដូវសំបូរត្រីខ្លាំង ពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញត្រី មានសារៈសំខាន់ណាស់ ដើម្បីឱ្យមានកំណើនប្រាក់ចំណូលក្នុងវិស័យនេះ ។ បច្ចុប្បន្ន ត្រីស្រស់ និងត្រីកែច្នៃត្រូវបានគេធ្វើពាណិជ្ជកម្មយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងនាំចេញក្នុងបរិមាណដ៏ច្រើនទៅប្រទេសជិតខាង ហើយក្នុងករណីខ្លះ ត្រូវបាននាំចេញទៅកាន់ទីផ្សារដ៏ឆ្ងាយទៀតផង ។ ប៉ុន្តែក្រៅពីរូបភាពជាទូទៅនេះ នៅមានចំណុចជាច្រើនដែលគេពុំទាន់ដឹងច្បាស់លាស់ អំពីម៉ាឃីទិង និងការនាំចេញត្រី ។

ដោយមានផលចាប់ត្រីទឹកសាបច្រើនជាង ៤00.00តោន/ឆ្នាំ វិស័យជលផលកម្ពុជា គឺជាទិសដៅមួយសំខាន់សំរាប់លើកកំពស់ការនាំចេញ ។ ការលើកកំពស់នេះកើតមានឡើងក្នុងបរិបទនៃកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ និងក្នុងតំបន់ឱ្យបានទូលំទូលាយជាងមុន គឺមានកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរីអាស៊ាន (AFTA) និងការបានចូលជាសមាជិកអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក (WTO) ។ សមាហរណកម្មទីផ្សារអន្តរជាតិ និងតំបន់ មានទិសដៅជំរុញពាណិជ្ជកម្ម "អំណោយផលដល់អ្នកក្រ" ប៉ុន្តែដើម្បីឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពល្អ សមាហរណកម្មទីផ្សារ និងប្រសិទ្ធភាពពាណិជ្ជកម្មក្នុងស្រុក ត្រូវកែលំអឡើង ជាពិសេសពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុង និងចេញមកពីតំបន់ជនបទនានា ។

ឧបសគ្គចំពោះពាណិជ្ជកម្មត្រី និងការនាំចេញ អាចមានផលប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមានដល់ការរស់នៅរបស់អ្នកនេសាទជាលក្ខណៈគ្រួសារ និងសិប្បកម្មដ៏ច្រើន ដែលផ្គត់ផ្គង់ត្រីដល់អ្នកនាំចេញ និងអ្នកឯទៀតដែលធ្វើការក្នុងវិស័យនេះ ។ នៅពេលបន្ទុកចំណាយ ប្រាក់កំរៃ និងភាពប្រថុយប្រថានផ្សេងៗពាក់ព័ន្ធនឹងការនាំចេញត្រី ធ្វើឱ្យអ្នកនាំចេញពិបាកមានប្រាក់ចំណេញ ពួកគេត្រូវតែបញ្ចុះថ្លៃទិញត្រីពីអ្នកផ្គត់ផ្គង់ ដើម្បីអាចបន្តមុខជំនួញខ្លួនបាន ហើយរឿងនេះអាចកាត់បន្ថយប្រាក់ចំណូលនៅក្នុងវិស័យទាំងមូល ។ ផ្ទុយទៅវិញ បើសិនមានការផ្លាស់ប្តូរគោលនយោបាយដែលអាចជួយបង្កើនប្រសិទ្ធភាព និងកាត់បន្ថយចំណាយក្នុងពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញនោះ អត្ថប្រយោជន៏ភាគច្រើននឹងបានទៅដល់អ្នកនេសាទ (តាមរយៈការលក់ត្រីបានថ្លៃខ្ពស់) ដោយសារអ្នកនាំចេញប្រកួតប្រជែងគ្នាទិញត្រី ។

ដើម្បីវាយតំលៃលក្ខខណ្ឌបច្ចុប្បន្ននៃការនាំចេញត្រីពីកម្ពុជា កម្មវិធីធនធានធម្មជាតិ និងបរិស្ថាននៃ វបសអ បានធ្វើការសិក្សាពីខែវិច្ឆិកា ២00២ ដល់មិថុនា ២00៣ លើការនាំចេញត្រីដោយការសិក្សាដល់ទីកន្លែងភាគច្រើនបានធ្វើឡើងក្នុងខែមករា ២00៣ ។ ការសិក្សាផ្តោតលើការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅថៃ (តាមប៉ោយប៉ែត) ។ ពត៌មាន និងទិន្នន័យផ្សេងៗប្រមូលបានពីជាង ៧0កិច្ចសម្ភាសន៏ ធ្វើជាមួយអ្នកនាំចេញ អ្នកលក់ដុំ ពាណិជ្ជករ អ្នកនេសាទ និងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល ។ លើសពីនេះអ្នកស្រាវជ្រាវបានធ្វើដំណើរ "តាមរថយន្តដឹកត្រី" នាំចេញបីផ្សេងគ្នា ដើម្បីសង្កេតលក្ខខណ្ឌពាណិជ្ជកម្ម និងផ្ទៀងផ្ទាត់ពត៌មានប្រមូលបានក្នុងកិច្ចសំភាសន៏ ។ បំណងធំៗរួមមាន ការរកឱ្យឃើញពីរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារតួយ៉ាង ការពណ៌នាពីបែបបទហិរញ្ញវត្ថុ និងឥណទាន ការវាយតម្លៃពីឧបសគ្គចំពោះពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញ ការកំណត់ពីបន្ទុកចំណាយនៃការលក់ដូរ (រួមទាំងប្រាក់កំរៃ) ការពិពណ៌នាពីក្របខណ្ឌច្បាប់ជាផ្លូវការ និងការអនុវត្តន៏ជាក់ស្តែង និងការកសាងអនុសាសន៏ខាងគោលនយោបាយនានា ។

រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារ

រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារសំរាប់ការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅថៃ ពាក់ព័ន្ធនឹងអ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ អ្នកនាំចេញ និងអ្នកបែងចែកនៅទីផ្សារថៃ សរុបទាំងអស់រាប់ពាន់នាក់ ។ ឥណទាន មានតួនាទីសំខាន់ណាស់នៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារនេះ ពីព្រោះអ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករដែលបានឆ្លើយសំភាសន៍សឹងតែគ្រប់គ្នាពឹងផ្អែកលើឥណទាន ដើម្បីគាំទ្រដល់ជំនួញ និងសកម្មភាពរបស់ខ្លួន ។ ទំនាក់ទំនងបញ្ឈរដែលផ្អែកលើប្រព័ន្ធឥណទាននេះ បានកំណត់ឱ្យអ្នកនេសាទត្រូវតែលក់ត្រីទៅឱ្យពាណិជ្ជករ/ម្ចាស់បំណុលរបស់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ ឯពាណិជ្ជករក៏ត្រូវលក់ទៅឱ្យអ្នកនាំចេញ/ម្ចាស់បំណុលរបស់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះដែរ ហើយរបៀបរបបនេះ បានផ្តល់ស្ថិរភាពដល់ការផ្គត់ផ្គង់ត្រីសំរាប់នាំចេញ ។

ផ្ទុយពីស្ថិរភាពដែលកើតចេញពីការពឹងផ្អែកលើឥណទាន និងហិរញ្ញវត្ថុ ការប្រែប្រួលជាបន្តបន្ទាប់មួយចំនួនបានកើតមានឡើងក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារ ដូចបានឆ្លុះបញ្ចាំងក្នុងការដួលរលំនៃអាជីវកម្មផ្តាច់មុខរបស់ក្រុមហ៊ុនជលផល, ការរីកលូតលាស់នៃក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ និងការរឹងមាំឡើងនៃអ្នកនាំចេញដែលគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ ។ ការប្រែប្រួលទាំងនេះ បានកើតមានឡើងក្នុងបរិបទនៃការប្រកួតប្រជែងដ៏ខ្លាំងក្លាក្នុងការទិញត្រី ដោយសារការថយចុះការផ្គត់ផ្គង់ និងការយកប្រាក់កំរៃគ្រប់ទីកន្លែងដែលបានកាត់បន្ថយកំរិតចំណេញ ។

កំរិតចំណេញ ក៏ស្ថិតនៅក្រោមសំពាធផងដែរ ដោយសារអ្នកនាំចេញខ្មែរមានស្ថានភាពខ្សោយក្នុងការចរចាថ្លៃនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារនាពេលបច្ចុប្បន្ន ។ ដោយគ្មានជំរើសណាផ្សេងក្រៅពីនាំចេញទៅលក់នៅផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ គួបផ្សំនឹងការប្រថុយប្រថានក្នុងការត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃឡើងវិញនៅព្រំដែន បង់ថ្លៃពលកម្មបន្ថែម និងខូចខាតត្រីកំរិតខ្ពស់បើសិនមិនអាចលក់ត្រីនៅថ្ងៃដែលបានឆ្លងដែនចូលទៅផ្សារឡុងគឿទេនោះ ជារឿយៗអ្នកនាំចេញត្រូវតែយល់ព្រមលក់ត្រីដោយបានថ្លៃទាបជាងការរំពឹងទុក ។ អ្នកនាំចេញមានយោបល់ថា បើសិនមានមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទនៅប៉ោយប៉ែត ពួកគេអាចស្តុកត្រីបានជាច្រើន ថ្ងៃនៅទីនោះប្រសិនបើចាំបាច់ ដូច្នេះពួកគេអាចចរចាលក់ត្រីបានថ្លៃល្អប្រសើរជាមួយនឹងអ្នកបែងចែកថៃ ។

ចំណាយ និងប្រាក់កំរៃនាំចេញ

ទិន្នន័យប្រមូលបានស្តីពីការនាំចេញត្រី ពីកន្លែងឡើងត្រី ៥កន្លែងដែលបានសិក្សា បង្ហាញឱ្យឃើញ (ដោយមានការខុសគ្នាបន្តិចបន្តួច) ថា អ្នកនាំចេញប្រឈមនឹងការបង់ប្រាក់កំរៃច្រើន ដែលស្រូបយកអស់មួយភាគធំនៃប្រាក់ចំណេញជាសក្តានុពលរបស់ពួកគេ ។ ប្រាក់កំរៃដែលមានទំហំ ៨៣ដុល្លារ/តោន ធ្វើឱ្យចំនាយនាំចេញត្រីកើនឡើងជាង ៥០% ។ ពិតហើយប្រាក់កំរៃ គឺជាសមាសភាគធំបំផុតក្នុងចំណាយនាំចេញ បន្ទាប់មក គឺការខូចខាត/ស្រកទំងន់ (៥១ដុល្លារ/តោន) និងការដឹកជញ្ជូន (២៦ដុល្លារ/តោន) ។ កំរិតចំណេញជាមធ្យម មានទំហំប៉ាន់ស្មានប្រហែល ៣៨ដុល្លារ/តោន ។ កំរិតប្រាក់កំរៃដែលធំជាងកំរិតប្រាក់ចំណេញក្នុងការនាំចេញត្រី ដល់ទៅជាងពីរដងបែបនេះ បង្ហាញពីសកម្មភាព "ស្វែងរកប្រាក់" របស់មន្ត្រី និងស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាល ។ ការទាញយកកំរៃត្រូវបានធ្វើអតិបរមាកម្មដល់ចំណុចមួយដែលអ្នកនាំចេញប្រាប់ថា គោលដៅធំបំផុតរបស់ពួកគេ គឺធ្វើយ៉ាងណាឱ្យមុខជំនួញអាចរស់រានបាន ឯការវិនិយោគទុន និងការលូតលាស់នៃមុខជំនួញ គេគិតថាមិនអាចធ្វើកើតទេ ។

ការពិនិត្យយ៉ាងជិតដល់លើប្រាក់កំរៃនាំចេញត្រី (តាមរយៈការវិភាគករណីដឹកជញ្ជូនត្រីពីឆ្នុកទ្រូក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំងទៅផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ) បានផ្តល់នូវគំហើញគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ជាច្រើន ។ ទី១. ការនាំចេញត្រីតាមផ្លូវពាណិជ្ជកម្មនេះមានការបង់ប្រាក់កំរៃ ២៧ដង ទៅឱ្យ ១៥ស្ថាប័ន នៅ ១៦កន្លែងផ្សេងៗគ្នា ។ ប្រាក់កំរៃច្រើនបំផុតបានបង់សំរាប់ការចេញ និង "ការឆែកឆេរ" លិខិតដឹកជញ្ជូន, បន្ទាប់មកគឺការបង់ទៅឱ្យគយ ក្រុមហ៊ុនវិនិយោគផ្លូវ និងស្ថាប័នជាច្រើនដែលប្រមូលកំរៃដោយគ្មានមូលដ្ឋានច្បាប់ ។ ទី២. ក្នុងចំណោមស្ថាប័នប្រមូលប្រាក់កំរៃ ស្ថាប័នជលផលប្រមូលយកប្រាក់ច្រើនជាងគេ ប៉ុន្តែ តំណាងឱ្យតែ ២០% នៃប្រាក់កំរៃសរុបប៉ុណ្ណោះ រីឯស្ថាប័នដែលពុំមានតួនាទីផ្ទាល់ក្នុងការងារគ្រប់គ្រងជលផល ប្រមូលប្រាក់កំរៃរហូតដល់

៨០% ។ ទី៣. ជាងពាក់កណ្តាលនៃប្រាក់កំរៃទាំងអស់ ត្រូវបានប្រមូលនៅព្រំដែន ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការិយាល័យជលផលខេត្តកំពង់ឆ្នាំងដែលទទួលខុសត្រូវលើការគ្រប់គ្រងជលផលក្នុងតំបន់នោះ ប្រមូលបានប្រហែលតែ ៣% នៃប្រាក់កំរៃសរុបប៉ុណ្ណោះ (១% បានកត់ត្រាជាប្រាក់កំរៃផ្លូវការ និង ២% ទៀតប្រមូលក្រៅផ្លូវការ) ។ ការប្រៀបធៀបទឹកប្រាក់បង់ពិតប្រាកដទៅនឹងប្រាក់កំរៃផ្លូវការ (បើសិនពង្រឹងការអនុវត្តន៏) វាបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា មុននឹងមានកិច្ចប្រឹងប្រែងណាមួយដើម្បីកែលំអការអនុវត្តន៏តាមផ្លូវការ ប្រព័ន្ធនៃការប្រមូលប្រាក់កំរៃផ្ទាល់ ចាំបាច់ត្រូវមានការសើរើទាំងស្រុង ។ ការពង្រឹងការអនុវត្តន៏តាមបទបញ្ញា និងប្រាក់កំរៃបច្ចុប្បន្ន អាចធ្វើឱ្យអ្នកនាំចេញត្រូវបង់ប្រាក់កើនឡើងបីដង ច្រើនជាងប្រាក់បង់បច្ចុប្បន្ន ដែលនឹងធ្វើឱ្យការនាំចេញដួលរលំជាក់ជាមិនខាន ។

ក្របខណ្ឌច្បាប់ និងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង

ការអនុវត្តន៏ជាក់ស្តែងក្នុងការនាំចេញត្រី មានលក្ខណៈដូចគ្នានឹងអ្វីដែលប្រព័ន្ធបទប្បញ្ញត្តិជាផ្លូវការបានតំរូវឡើងតិចតួចណាស់ ។ ត្រីភាគច្រើនដែលដឹកជញ្ជូនតាមច្រកប៉ោយប៉ែត ត្រូវបាននាំចេញដោយគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ ហើយប្រព្រឹត្តិទៅពេញមួយឆ្នាំ ដោយមិនគោរពច្បាប់នៃរដូវបិទនេសាទទេ ។ ក្នុងដំណើរការក្រៅផ្លូវការនេះ មានការបង់ប្រាក់កំរៃជាច្រើនទៅឱ្យស្ថាប័នផ្សេងៗនៅកន្លែងឡើងត្រីនៅតាមផ្លូវ និងនៅឯព្រំដែន ។ ប្រាក់កំរៃត្រូវបានប្រមូលដោយគ្មានមូលដ្ឋានច្បាប់ ហើយក្នុងករណីមានមូលដ្ឋានច្បាប់ គឺត្រូវបានចរចាដើម្បីបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ ។ អ្នកនាំចេញមានអាជ្ញាប័ណ្ណបានរាយការណ៍គួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលថា ត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃដូចអ្នកគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណដែរ ទោះបីមានកាន់អាជ្ញាប័ណ្ណពីក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ និងនាយកដ្ឋានគយនៅភ្នំពេញហើយក៏ដោយ ។

យោងតាមការសំភាសន៏ជាមួយអ្នកនាំចេញ និងអង្កេតលើការដឹកជញ្ជូនត្រី គឺពុំមានករណីណាមួយទេដែលមានការបង់ប្រាក់កំរៃផ្លូវការទៅតាមអត្រាជាផ្លូវការ ។ ប្រាក់កំរៃទាំងអស់សុទ្ធតែបង់ទៅតាមការចរចា ។ ដោយសារប្រាក់កំរៃផ្លូវការភាគច្រើនបំផុតត្រូវបង់ដោយផ្អែកទៅលើបរិមាណ និង/ឬ តម្លៃត្រី, វិធីសាស្រ្តដែលមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលប្រើប្រាស់ជាទូទៅបំផុតដើម្បីប្រមូលប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ គឺរាយការណ៏បរិមាណត្រីទាបជាខ្លាំងនៅក្នុងអាជ្ញាប័ណ្ណ និងលិខិតដឹកជញ្ជូន ។ ឧទាហរណ៏មន្ត្រីជលផលកត់ត្រាត្រឹមតែពី ១/៤ ទៅ ១/១០ នៃបរិមាណដឹកជញ្ជូនសរុបពិតប៉ុណ្ណោះ ។ ការរាយការណ៏ទាបបែបនេះអនុញ្ញាតឱ្យមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលអាចចរចាឱ្យមានការបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ បន្ថែមពីលើប្រាក់កំរៃផ្លូវការដែលគេបានបន្ថយ ។

ដោយសារការបង់ជាច្រើនពុំមានមូលដ្ឋានច្បាប់ច្បាស់លាស់ ហើយនិងអាចខុសគ្នាពីដំណើរមួយជើងទៅដំណើរមួយជើងទៀត, អ្នកនាំចេញត្អូញត្អែរថា ការកំណត់ប្រាក់កំរៃតាមអំពើចិត្តបែបនេះធ្វើឱ្យប្រតិបត្តិការជំនួញជួបការពិបាក ពីព្រោះចំនាយមានភាពមិនប្រាកដប្រជា ។ ការឆ្លើយតបនៃទីផ្សារទៅនឹងបញ្ហានេះ មានលក្ខណៈគួរចាប់អារម្មណ៏ គឺមានអ្នករត់ការចាប់ផ្តើមផ្តល់សេវាទទួលខុសត្រូវក្នុងការបង់កំរៃនៅតាមកុងត្រូល និងនៅឯព្រំដែន ជាថ្នូរនឹងថ្លៃកំណត់ជាក់លាក់មួយ ។ តាមរយៈដំនែងជាអតីត/បច្ចុប្បន្ន មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល យោធា ឬកងរាជអាវុធហត្ថ អ្នករត់ការបានកសាងទំនាក់ទំនងជាមួយស្ថាប័នប្រមូលកំរៃដែលធ្វើឱ្យពួកគេអាចបង់កំរៃក្នុងកំរិតមួយទាប ហើយមានភាពប្រាកដប្រជាគ្រាន់បើជាងអ្នកនាំចេញដែលទៅបង់ដោយផ្ទាល់ ។

អនុសាសន៍

ដើម្បីជំរុញការនាំចេញត្រី ការប្រឹងប្រែងកន្លងមក បានផ្តោតភាគច្រើនលើ ការជំរុញវិនិយោគខាងកែច្នៃត្រីបង្កើតតំលៃបន្ថែម ការកែលំអបទដ្ឋាននិងត្រួតពិនិត្យគុណភាពនិងការស្វែងរកទីផ្សារនាំចេញដែលផ្តល់តម្លៃខ្ពស់ ។ ដោយសារកង្វះខាតខាងការកែច្នៃ បញ្ហាគុណភាព និងការនាំចេញបានតិចតួចទៅប្រទេសផ្សេងក្រៅពីថៃ និងវៀតណាម កិច្ចប្រឹងប្រែងទាំងនេះមានសារៈសំខាន់ច្បាស់ណាស់ ។ ប៉ុន្តែ ការកែលំអគុណភាព និងវិនិយោគទុន ប្រហែលមិនអាចធ្វើទៅរួចទេ ដរាបណាគ្មានការកែប្រែ

ដ៏សំខាន់ជាងមុនក្នុងបរិយាកាសសំរាប់អាជីវកម្ម និងពាណិជ្ជកម្មក្នុងវិស័យជលផល រួមទាំងការកាត់បន្ថយដ៏ក្រាស់ក្រែល និងអាចជឿជាក់បាននៃការយកប្រាក់កំរៃ ហើយបរិយាកាសច្បាប់ក៏ត្រូវមានតម្លាភាព និងភាពប្រាកដប្រជាដែរ ។

ផ្អែកលើលទ្ធផលរកឃើញក្នុងការសិក្សានេះ អនុសាសន៍ចំនួន ១២ ត្រូវបានលើកឡើងដោយមានខ្លឹមសារសង្ខេបដូចខាងក្រោម ។ គេអាចផ្តុំអនុសាសន៍ទាំងនេះ ទៅតាមប្រធានបទបី:

- កែលំអអភិបាលកិច្ច និងតម្លាភាព: ក្នុងនេះត្រូវពិនិត្យសើរើទាំងស្រុងនូវប្រព័ន្ធនៃអាជ្ញាប័ណ្ណ លិខិតដឹកជញ្ជូន និងការយកប្រាក់កំរៃបច្ចុប្បន្ន
  - ១) លុបចោលការតំរូវឱ្យមានលិខិតដឹកជញ្ជូនសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មត្រី
  - ២) លុបចោលប្រាក់កំរៃប្រមូលយកដោយកុងត្រូល និងស្ថាប័នផ្សេងៗដែលគ្មានមូលដ្ឋានច្បាប់ច្បាស់លាស់ ក្នុងការប្រមូលប្រាក់កំរៃ
  - ៣) ធ្វើសេចក្តីប្រកាសជាសាធារណៈថា "លិខិតបញ្ជូនទំនិញ" ចេញពីក្រុមហ៊ុនជលផល លែងត្រូវការទៀតហើយសំរាប់ការនាំចេញត្រី
  - ៤) បញ្ចប់កុងត្រាជាមួយយឿត្រី បាន សម្បត្តិ
  - ៥) លុបបំបាត់ចោលប្រាក់កំរៃ ៤% របស់មណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទនៅខេត្តបាត់ដំបង
  - ៦) សើរើកាត់បន្ថយចុះវិញនូវអត្រាពន្ធនាំចេញ ១០% ប្រមូលយកដោយទីចាត់ការគយនិងរដ្ឋាករកម្ពុជា ។
- បង្កើនទំនាក់ទំនង និងការទទួលខុសត្រូវរវាងការបង់ប្រាក់កំរៃ និងការគ្រប់គ្រងជលផល ។
  - ៧) ប្រមូលផ្តុំការប្រមូលប្រាក់កំរៃនៅកន្លែងនេសាទដើម្បីទ្រទ្រង់ការគ្រប់គ្រង និងការពង្រឹងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ជលផល លុបចោល ឬកាត់បន្ថយយ៉ាងខ្លាំងនូវការប្រមូលប្រាក់កំរៃនៅកន្លែងដទៃទៀត
  - ៨) បង្កើតសេវាកម្មបង់ប្រាក់កំរៃ "តែមួយកន្លែង" ដែលមានបែបបទមានតម្លាភាព និងកំណត់ឱ្យច្បាស់នូវកំរិតប្រាក់កំរៃ
  - ៩) ពិចារណាពីការយកប្រាក់កំរៃអាជ្ញាប័ណ្ណនេសាទឡើងវិញលើអ្នកនេសាទសិប្បកម្ម (ប្រសិនបើការប្រមូលប្រាក់កំរៃមានតម្លាភាព) ។
- បង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រព័ន្ធមានប្រសិទ្ធិភាពខ្ពស់សំរាប់ពាណិជ្ជកម្ម ការបែងចែក និងការនាំ ចេញត្រី
  - ១០) លើកទឹកចិត្តវិនិយោគទុនក្នុងការបង្កើតមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទនៅប៉ោយប៉ែត
  - ១១) ដកចេញនូវឧបសគ្គចំពោះការនាំចេញត្រីឆ្លងកាត់ក្រុងព្រះសីហនុ - គាំទ្រការរកទីផ្សារថ្មីសំរាប់នាំចេញ
  - ១២) គាំទ្រការសិក្សាបន្ថែមពីប្រព័ន្ធឥណទានក្នុងវិស័យជលផល ។

បញ្ជីអក្សរកាត់

ACLEDA/អេស៊ីលីដា	សមាគមទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា (Association of Cambodian Local Economic Development Agencies)
ASEAN	សមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអគ្នេយ៍ (Association of South East Asian Nations)
កាំកុងត្រូល	នាយកដ្ឋានអធិការកិច្ចអាហារ៍ណ នីហារ៍ណ និងបង្ក្រាបការក្លែងបន្លំនៅកម្ពុជា (CAMCONTROL)
ស៊ីឌីកូ	ក្រុមហ៊ុនអភិវឌ្ឍន៍សំណង់ស៊ីវិល និងអាហារ៍ណ នីហារ៍ណ (Import Export and Civil Development Construction Company – CDCO)
វបសអ	វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
ដានីដា	ទីភ្នាក់ងារអភិឌ្ឍន៍អន្តរជាតិដាណឺម៉ាក (Danish International Development Agency)
DFID	នាយកដ្ឋានសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ-ចក្រភពអង់គ្លេស (Department for Internsational Development – UK)
DoF	នាយកដ្ឋានជលផល
GDP/ផសស	ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប (Gross Domestic Product)
កាំហ្វីមិច/KAMFIMEX	ក្រុមហ៊ុនជលផលកម្ពុជា (Kampuchea Fish Import Export Company)
កស/MAFF	ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ
ប្រាសាក់/PRASAC	សមាគមនឥណទានប្រាសាក់
រ (រៀល)	រូបិយវត្ថុកម្ពុជា (៣.៩៥០រៀល = ១ដុល្លារ - មករា ២០០៣)
SME Cambodia	សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមកម្ពុជា (Small and Medium Enterprise Cambodia)

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ក្រុមអ្នកនិពន្ធជំពាក់គុណច្រើនណាស់ចំពោះបុគ្គលជាច្រើនដែលបានផ្តល់ពត៌មាន និងជួយគាំទ្រដល់ការសិក្សានេះ ។ នៅពេលធ្វើការសិក្សាមានអ្នកនាំចេញ អ្នកលក់ដុំ ពាណិជ្ជករ អ្នកនេសាទ មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលមកពីនាយកដ្ឋានជលផល ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម និងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុជាង ៧០នាក់ បានឆ្លើយសំភាសន៍ ។ បើសិនអ្នកទាំងនេះគ្មានឆន្ទៈចូលរួមក្នុងបទសំភាសន៍ស៊ីជំរៅ និងផ្តល់ពត៌មាននិងទិន្នន័យលំអិតអំពីអាជីវកម្មនិងសកម្មភាពរបស់ខ្លួន ព្រមទាំងបញ្ហាផ្សេងៗខាងច្បាប់ និងបទប្បញ្ញត្តិទេ នោះការសិក្សានេះក៏មិនអាចធ្វើទៅកើតដែរ ។ យើងខ្ញុំសង្ឃឹមថា ការខិតខំប្រឹងប្រែងដ៏សប្បុរសរបស់អ្នកទាំងនេះ អាចនាំឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរជាវិជ្ជមានផ្សេងៗខាងគោលនយោបាយ ដែលនឹងជួយកែលំអជីវភាពរស់នៅក្នុងវិស័យជលផល ។

ក្រុមអ្នកនិពន្ធក៏សូមអរគុណផងដែរ ចំពោះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដ៏មានផ្លែផ្ការបស់បុគ្គលិក និងទីប្រឹក្សានៃអង្គការសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមកម្ពុជា (SME Cambodia) ។ ក្នុងនេះសូមអរគុណដោយឡែកចំពោះ លោក សួស ធីតា និងលោក ហ៊ិន ចំរើន ចំពោះការប្តេជ្ញាចិត្ត ភាពអាចបត់បែនបាន និងការចូលរួមវិភាគទានដ៏មានតំលៃដល់ក្រុមស្រាវជ្រាវដែលជួនកាលស្ថិតក្រោមលក្ខខណ្ឌដ៏តឹងតែងនៅកន្លែងមូលដ្ឋានផង ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណផងដែរចំពោះលោក Tony Knowles និងលោក Curtis Hundley ចំពោះការជួយមតិដ៏មានប្រយោជន៏ក្នុងពេលរៀបចំ និងតាក់តែងរចនាការស្រាវជ្រាវ ។

លោក ព្រុំ តុលា ជាសហសេវិក និងអ្នកស្រាវជ្រាវក្នុងកម្មវិធីធនធានធម្មជាតិ និងបរិស្ថាននៃ វបសអ គួរទទួលបានការលើកបញ្ជាក់ជាពិសេសចំពោះការដឹកនាំចុះស្រាវជ្រាវដល់កន្លែង និងការចូលរួមវិភាគទានដ៏សំខាន់ដល់ការតាក់តែងរចនាការស្រាវជ្រាវនិងការប្រមូលទិន្នន័យ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធ សូមអរគុណដល់ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៏អន្តរជាតិដាណឺម៉ាក ចំពោះជំនួយមូលនិធិដ៏សប្បុរសសំរាប់កម្មវិធីធនធានធម្មជាតិ និងបរិស្ថាននៃ វបសអ ។ ការសិក្សាមិនអាចធ្វើបានទេ បើគ្មានជំនួយបែបនេះ ។

ឯកសារនេះបានទទួលអត្ថប្រយោជន៏ច្រើនណាស់ អំពីការជួយមតិដ៏ស៊ីជំរៅរបស់អ្នកជួយពិនិត្យឡើងវិញមួយចំនួនដែលបានស្ម័គ្រចិត្តជួយផ្តល់យ៉ាងសប្បុរសនូវពេលវេលា និងយោបល់ដ៏ជំនាញរបស់ខ្លួន ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណយ៉ាងច្រើនចំពោះ ឯ.ឧ ទូច ស៊ាងតាណា (ក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រី) លោក John Sanchez (នាយកកម្មវិធីក្រោយការប្រមូលជលផលរបស់នាយកដ្ឋានសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៏អន្តរជាតិ-ចក្រភពអង់គ្លេស), លោក Alan Marriott (អ្នកដឹកនាំគំរោងនៃការសិក្សាអំពី "ផលប៉ះពាល់នៃសាកលភាវូបនីយកម្មលើការប្រើប្រាស់ និងប្រព័ន្ធម៉ាឃីទិងត្រីនៅប្រទេសអ៊ូហ្គង់ដា), និង លោក Curtis Hundley ជាទីប្រឹក្សានៃសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមកម្ពុជា ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណផងដែរ ចំពោះបណ្ឌិត K.A.S. Murshid នាយកស្រាវជ្រាវនៃ វបសអ និងលោកស្រី អេវ៉ា មីស្លីវិក នាយិកា វបសអ ចំពោះការជួយមតិ ការណែនាំ និងការគាំទ្រដ៏មានតំលៃ ។

ភ្នំពេញ, ខែកញ្ញា ២០០៣

យឹម ជា និង *Bruce McKenney*

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៏កម្ពុជា

ជំពូកទី ១

សេចក្ដីផ្ដើម

តាមការអនុម័តយកគោលការណ៍ទីផ្សារសេរីកាលពីមួយទសវត្សន៍កន្លងទៅនេះ ប្រទេសកម្ពុជា កំពុងធ្វើអន្តរកាលយ៉ាងលឿនទៅកាន់របបសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារសេរី ។ ក្នុងពេលថ្មីៗនេះ គេបានផ្ដោតលើកិច្ចប្រឹងប្រែងធ្វើសមាហរណកម្មទីផ្សារថ្នាក់តំបន់ និងអន្តរជាតិ ដូចជា កិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរីអាស៊ាន និងការចូលក្នុងអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកជាដើម ។ កិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មដែលចរចាបានទាំងនេះ មានគោលដៅជំរុញពាណិជ្ជកម្ម "អំនោយផលដល់អ្នកក្រី" ដែលនឹងអាចជួយកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។ ប៉ុន្តែដើម្បីឱ្យកិច្ចប្រឹងប្រែងខាងពាណិជ្ជកម្មអំណោយផលដល់អ្នកក្រីក្រទាំងនេះ បានទទួលជោគជ័យ គេត្រូវមានអ្វីៗច្រើនថែមទៀតលើសពីកិច្ចព្រមព្រៀងថ្នាក់តំបន់និងអន្តរជាតិទាំងនេះ ។ សមាហរណកម្មទីផ្សារ ប្រសិទ្ធភាពពាណិជ្ជកម្ម និងបរិយាកាស សំរាប់ជំនួញធុនតូចនៅក្នុងស្រុក ត្រូវតែកែលំអឡើង ជាពិសេសសំរាប់លក្ខខណ្ឌនៅក្នុង និងចេញពីតំបន់ជនបទ ។

ពាណិជ្ជកម្មមានសារៈសំខាន់ណាស់ចំពោះកំណើនប្រាក់ចំណូលនៅជនបទ ។ ជួនកាលគេមើលឃើញថា ជីវភាពជនបទហាក់បីដូចជា គ្រួសារមួយ ឬភូមិមួយ ត្រូវរស់ឯកោតែឯងដោយធ្វើការដាំដុះ ឬបេះប្រមូលអ្វីៗដែលមានតំរូវការ ប៉ុន្តែ សំរាប់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរដ៏ច្រើនលើសលប់នៅជនបទ គំនិតនេះមិនត្រឹមត្រូវទេ ។ ភូមិនានា ច្រើនមានជំនាញឯកទេសផ្ទាល់ និងមានឧត្តមភាពប្រៀបធៀប ដែលជារឿយៗផ្អែកលើភាពសំបូរធនធានធម្មជាតិនៅជុំវិញខ្លួន (ឧ. ជលផលមានផលិតភាពខ្ពស់ ធនធានព្រៃឈើច្រើន និង/ឬដីមានជីជាតិ)[១] ។ អ្នកនេសាទ កសិករ និងអ្នកប្រមូលផលិតផលព្រៃឈើ ផលិតបានច្រើនលើសពីតំរូវការ ហើយធ្វើការដោះដូរយកជាប្រាក់ ទំនិញ និងសេវា ។ ប៉ុន្តែការរាំងស្ទះ និងអប្រសិទ្ធភាពផ្សេងៗបានបង្កើតបន្ទុកចំណាយដ៏ច្រើនចំពោះពាណិជ្ជកម្ម ហើយចំនាយទាំងនេះអាចកាត់បន្ថយថ្លៃលក់ផលិតផលរបស់ផលិតករតាមជនបទ និងកំរិតចំនូលនៅជនបទ ។

ជលផលដើរតួនាទីដ៏សំខាន់ជាអាយុជីវិត ជួយទ្រទ្រង់ដល់ការរកចិញ្ចឹមជីវិតនៅជនបទក្នុងទូទាំងកម្ពុជា ជាពិសេសតំបន់ទន្លេសាប (បឹងទន្លេសាប) ដែលមានប្រជាពលរដ្ឋជាងមួយលាននាក់ពឹងលើជលផល សំរាប់ការរកការងារធ្វើ ប្រាក់ចំណូល និងសន្តិសុខស្បៀង ។ គេប៉ាន់ថា ផលត្រីទឹកសាបចាប់បានប្រចាំឆ្នាំមានជាង ៤០០.០០០តោន/ឆ្នាំ ដែលធ្វើឱ្យជលផលទឹកសាបកម្ពុជា ជាប់ចំណាត់ថ្នាក់លេខ៤ ខាងផលិតភាពខ្ពស់នៅលើសាកលលោក ។ ក្នុងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច ជលផលរួមចំណែកប្រហែល ៧% ក្នុង ផសស កម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ២០០២ (កង និងច័ន្ទ ២០០៣) ប៉ុន្តែតួលេខនេះជាការប៉ាន់ស្មានប្រហាក់ប្រហែលប៉ុណ្ណោះដោយកង្វះទិន្នន័យ ។ ការប៉ាន់ស្មានផ្សេងទៀតរបស់នាយកដ្ឋានជលផលបានឱ្យដឹងថា ជលផលរួមចំណែក ១៦% ក្នុង ផសស ឆ្នាំ២០០២[២] ។

---

[១] ឧទាហរណ៍ ការសិក្សាក្នុងពេលថ្មីៗមួយទៅលើភូមិកម្ពុជាចំនួន៩ ដោយលោក ច័ន្ទ សុផល និង Sarthi Acharya (២០០៣) រកឃើញថា ភូមិទាំងនេះ មានការពឹងផ្អែកខ្ពស់លើវិស័យផលិតកម្មដ៏ជាក់លាក់មួយចំនួន (កសិកម្ម នេសាទ ឬព្រៃឈើ) ក្នុងនេះមាន ៧ភូមិ រកចំណូលពីជលផល ឬព្រៃឈើ បានច្រើនជាង ឬស្មើនឹងចំណូលបានពីកសិកម្ម ។

[២] ការប៉ាន់ស្មាននេះ លោក ណៅ ធួក ប្រធាននាយកដ្ឋានជលផល បានបង្ហាញនៅឯសិក្ខាសាលាមួយធ្វើឡើងសំរាប់គំរោងគ្រប់គ្រងបរិស្ថានទន្លេសាប, ថ្ងៃទី១១-១២ សីហា ២០០៣ ។ មូលដ្ឋានសំរាប់ការប៉ាន់ស្មាន មិនអាចរកបានសំរាប់យកមកធ្វើការវាយតម្លៃទេ ។

ជលផលទឹកសាបដ៏សំបូរបែបនៃប្រទេសកម្ពុជា គឺជាវិស័យដ៏សំខាន់សំរាប់ជំរុញការនាំចេញ ពីព្រោះផលិតកម្មត្រីកំរិតខ្ពស់ផ្តល់នូវឧត្តមភាពប្រៀបធៀបលើប្រទេសជិតខាង (ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ២០០១) ។ បច្ចុប្បន្ន ត្រីស្រស់និងត្រីកែច្នៃមានធ្វើពាណិជ្ជកម្មយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងបាននាំចេញក្នុងបរិមាណដ៏ច្រើនទៅកាន់ប្រទេសជិតខាង និងក្នុងករណីខ្លះបាននាំចេញទៅទីផ្សារឆ្ងាយៗជាងនេះទៀត ។ ស្ថិតិផ្លូវការលើការនាំចេញត្រីពីកម្ពុជា មិនអាចជឿជាក់បានទេ ដោយសារការរាយការណ៍ទាប និងបញ្ហាប្រមូលទិន្នន័យផ្សេងៗ ។ ពុំមានការប៉ាន់ស្មានជាក់លាក់ល្អទេ ប៉ុន្តែយោបល់អ្នកជំនាញបានឱ្យដឹងថាការនាំចេញត្រីទឹកសាបមានប្រហែល ៥០,០០០តោន (Zalinge *et al.* 2000) ឬពី ៣០.០០០ ទៅ ១០០.០០០តោន បើគិតទាំងត្រីសមុទ្រ (ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ២០០១) ។

ចំពោះកំរិតនៃការនាំចេញត្រី គេនៅមិនទាន់ដឹងច្បាស់ល្អទេអំពីលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗនៃការនាំចេញត្រីពីកម្ពុជា និងថាតើលក្ខខណ្ឌទាំងនោះប៉ះពាល់យ៉ាងណាដល់ប្រាក់ចំណូលនៅជនបទ? បញ្ហាសំខាន់ៗត្រូវវិភាគលើការនាំចេញត្រី រួមមាន រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារ បន្ទុកចំណាយ ប្រាក់កំរៃ កំរិតចំណេញ ប្រព័ន្ធច្បាប់ និងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង/ក្រៅផ្លូវការក្នុងការនាំចេញត្រី ។ ដើម្បីសិក្សាបញ្ហាទាំងនេះ កម្មវិធីធនធានធម្មជាតិនិងបរិស្ថាននៃវិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា បានធ្វើការស្រាវជ្រាវចាប់ពីខែវិច្ឆិកា ២០០២ ដល់មិថុនា ២០០៣ លើការនាំចេញត្រី។ ការស្រាវជ្រាវនេះផ្តោតលើការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅប្រទេសថៃ (តាមប៉ោយប៉ែត) ។ ពត៌មាន និងទិន្នន័យផ្សេងៗ ប្រមូលបានមកពីជាង ៧០កិច្ចសម្ភាសន៍ធ្វើជាមួយអ្នកនាំចេញ អ្នកលក់ដុំ ពាណិជ្ជករ អ្នកនេសាទ និងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល ។ លើសពីនេះទៀត អ្នកស្រាវជ្រាវបានធ្វើដំណើរ "តាមរថយន្តដឹកត្រី" នាំចេញបីផ្សេងគ្នា ដើម្បីសង្កេតលក្ខខណ្ឌពាណិជ្ជកម្ម និងផ្ទៀងផ្ទាត់ពត៌មានប្រមូលបានពីកិច្ចសំភាសន៍ ។

១.១. គោលដៅនៃការស្រាវជ្រាវ

ការស្រាវជ្រាវមានគោលដៅ ពិនិត្យពីការរាំងស្ទះ បន្ទុកចំណាយធ្វើជំនួញ និងការប្រែប្រួលខុសលំនាំដើមនៃទីផ្សារនាំចេញត្រី, ធ្វើការគណនាបរិមាណបន្ទុកចំណាយលើការរាំងស្ទះ និងវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់ និងផ្តល់អនុសាសន៍ខាងគោលនយោបាយដែលគាំទ្រដល់គោលដៅរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការបន្ថយភាពក្រីក្រ និងបង្កើនពាណិជ្ជកម្មអំណោយផលដល់អ្នកក្រី ។ ជាក់លាក់ជាងនេះទៀត ការសិក្សាមានគោលដៅ:

- ពិពណ៌នាពីរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារជាតួយ៉ាង រួមទាំងការវាយតម្លៃពីការចាត់ចែងខាងឥណទាន និងហិរញ្ញវត្ថុ សំរាប់ការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅប្រទេសថៃ ដោយឆ្លងកាត់តាមច្រកប៉ោយប៉ែតក្នុងខេត្តបន្ទាយមានជ័យ (ផ្នែក២)
- រកមើលបញ្ហាប្រឈមធំៗក្នុងការនាំចេញត្រី និងគណនាបន្ទុកចំណាយលើប្រតិបត្តិការជំនួញ ។ ប៉ាន់ប្រមាណ និងវិភាគលើកំរិតថ្លៃ ចំណាយ ប្រាក់កំរៃ និងប្រាក់ចំណេញ ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងជំនួញត្រី តាំងពីកន្លែងឡើងត្រីទៅដល់ទីផ្សារថៃ (ផ្នែក ៣)
- ពិពណ៌នាថា តើប្រព័ន្ធច្បាប់និងបទបញ្ជាជាផ្លូវការ (អាជ្ញាប័ណ្ណ លិខិតអនុញ្ញាត និងប្រាក់កំរៃ) ដែលគ្រប់គ្រងពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញត្រី ត្រូវបានរៀបចំឱ្យមានដំណើរការយ៉ាងដូចម្តេច និងថាតើប្រព័ន្ធក្រៅផ្លូវការមានដំណើរយ៉ាងដូចម្តេចក្នុងការពិតជាក់ស្តែង (ផ្នែក ៤)
- ធ្វើការវិភាគស៊ីជម្រៅពីការបង់ប្រាក់កំរៃលើការនាំចេញត្រី រួមទាំង បរិមាណប្រាក់កំរៃ ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធ ទីកន្លែងបង់ប្រាក់ និងការប្រៀបធៀបការបង់ប្រាក់ជាក់ស្តែង ទៅនឹងអត្រាប្រាក់កំរៃផ្លូវការ (ផ្នែក ៥)
- ស្វែងរកអនុសាសន៍ខាងគោលនយោបាយ សំដៅកាត់បន្ថយបន្ទុកចំណាយក្នុងការនាំចេញត្រី និងជួយសំរួលឱ្យសកម្មភាពនាំចេញមានប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់ជាងនេះ (ផ្នែក ៦) ។

១.២. វិធីសាស្ត្រ

ការស្រាវជ្រាវសំរាប់ការសិក្សានេះផ្តោតលើសកម្មភាពនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅថៃ ដោយឆ្លងកាត់តាមប៉ោយប៉ែត ។ កន្លែងឡើងត្រី ៥កន្លែងធំៗ (គឺតំបន់ដែលគេយកត្រីពីកន្លែងនេសាទទៅលក់) ត្រូវបានជ្រើសរើសមកសិក្សា: ទីរួមខេត្ត និងឆ្នុកទ្រូក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង កំពង់លួងក្នុងខេត្តពោធិ៍សាត់ ព្រែកទាល់ក្នុងខេត្តបាត់ដំបង និងចុងឃ្នាសក្នុងខេត្តសៀមរាប (ផែនទី១.១) ។ ដោយប្រើប្រាស់បញ្ជីសំនួរដែលបានរៀបចំជាមុន កិច្ចសម្ភាសន៍ជាង៧០ បានធ្វើឡើងនៅកន្លែងឡើងត្រីទាំង៥ និងនៅតំបន់ព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ (តារាង១.១) ។ ទោះបីចំណុចផ្តោត គឺប្រមូលពត៌មានពីអ្នកនាំចេញត្រី តាមរយៈបញ្ជីសំនួរដ៏សព្វគ្រប់មួយក្តី ប៉ុន្តែក៏បានធ្វើសម្ភាសន៍ផងដែរជាមួយអ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ និងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល ដែលមានសកម្មភាពក្នុងវិស័យជលផល ។ ដោយបានសម្ភាសជាមួយអ្នកចូលរួមនៅតាមគ្រប់ចំណុចនៃខ្សែសង្វាក់ទីផ្សារ គេអាចប្រមូលពត៌មានបានកាន់តែច្បាស់លាស់ពីពាណិជ្ជកម្មត្រី ព្រមទាំងអាចផ្ទៀងផ្ទាត់យ៉ាងល្អិតល្អន់នូវពត៌មានទាំងនេះ (ឧ. ថ្លៃត្រី បន្ទុកចំណាយ) ។

ក្នុងចំណោមអ្នកនាំចេញត្រីគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណប្រហែល ២៥នាក់ ដែលបានរកឃើញនៅកន្លែងឡើងត្រីទាំង ៥កន្លែង មាន ១៦នាក់បានឆ្លើយសម្ភាសន៍ ។ គេបានប្រឹងប្រែងធ្វើសំភាសន៍ឱ្យគ្រប់ទាំង ២៥នាក់ ប៉ុន្តែអ្នកខ្លះពុំមានពេលឆ្លើយសំភាសន៍ ឬមិនចង់ផ្តល់ពត៌មាន ។ មិនបានប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រជ្រើសគំរូតាងជាលក្ខណៈរៀបរយទេ ដោយសារខ្វះពត៌មានជាមុនពី ចំនួនអ្នកនាំចេញត្រី លក្ខណៈសំគាល់ និងទីតាំង ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ផ្អែកទៅលើសកម្មភាពសម្ភាសន៍ដ៏ទូលំទូលាយ (៦៤% នៃអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ) និងការបញ្ជាក់ប្រាប់ពីអ្នកនាំចេញទាំងនេះថា អ្នកនាំចេញឯទៀត (ដែលមិនបានធ្វើសម្ភាសន៍) ក៏មានដំណើរការស្រដៀងគ្នាដែរ ដូច្នេះលទ្ធផលរកឃើញក្នុងការសិក្សានេះស្តីពីលក្ខខណ្ឌនៃការនាំចេញត្រី អាចតំណាងឱ្យលក្ខខណ្ឌសំរាប់អ្នកនាំចេញត្រីទាំងអស់បាន ។

បន្ថែមទៅលើអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ បានធ្វើសំភាសន៍ក្រុមហ៊ុននាំចេញមានអាជ្ញាប័ណ្ណធំៗពីរទៀតគឺ ក្រុមហ៊ុនជលផល និងក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ ។ កិច្ចសំភាសន៍ជាមួយអ្នកនាំចេញទាំងអស់ (មាន និងគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ) បានផ្តោតលើការស្វែងយល់ពីការរាំងស្ទះនានាទាក់ទិននឹងការនាំចេញត្រីពីកន្លែងឡើងត្រីទៅប្រទេសថៃ ក្នុងពេញមួយឆ្នាំ រួមទាំង ការដឹកជញ្ជូន ការខូចខាត បញ្ហាអាជ្ញាប័ណ្ណនិងបទប្បញ្ញត្តិ ប្រាក់កំរៃផ្លូវការនិងក្រៅផ្លូវការ... ។ ដើម្បីបញ្ជាក់លើពត៌មានបានពីសម្ភាសន៍ មានការធ្វើដំណើរ "តាមត្រី" ចំនួនបីលើក ដោយអ្នកស្រាវជ្រាវបានធ្វើដំណើរជាមួយឡានដឹកត្រីនាំចេញពីកន្លែងឡើងត្រី ទៅដល់ផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ ។ ដំណើរទាំងនេះ បានអនុញ្ញាតឱ្យអ្នកស្រាវជ្រាវអាចសង្កេតដោយផ្ទាល់នូវលក្ខខណ្ឌពាណិជ្ជកម្ម ប្រមូលទិន្នន័យពីថ្លៃត្រី បន្ទុកចំណាយ និងប្រាក់កំរៃ, និងផ្ទៀងផ្ទាត់ទិន្នន័យនេះទៅនឹងពត៌មានប្រមូលបានក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍ ។ ដំណើរទាំង ៣លើកនេះ បានធ្វើឡើងចេញពីកន្លែងឡើងត្រីនៅឆ្នុកទ្រូ កំពង់លួង និងចុងឃ្នាស ។

ទោះបីការសិក្សានេះបានធ្វើក្នុងចន្លោះពេលពីខែវិច្ឆិកា ២០០២ ដល់មិថុនា ឆ្នាំ២០០៣ក្តី ប៉ុន្តែមួយភាគធំនៃកិច្ចសំភាសន៍នៅមូលដ្ឋាន បានធ្វើក្នុងរយៈ ១១ថ្ងៃ ចាប់ពីថ្ងៃទី២០-៣០ មករា ២០០៣ ។ ពេលវេលានេះត្រូវបានជ្រើសយក ពីព្រោះវាជារយៈពេលធ្វើនេសាទខ្លាំងបំផុត ដើម្បីធានាថាមានសកម្មភាពនាំចេញត្រីគួរកត់សំគាល់ ។ អ្នកស្រាវជ្រាវ៥នាក់ ដែលធ្វើការជាក្រុម ២នាក់ ឬធ្វើម្នាក់ឯង បានធ្វើជាង ៧០សំភាសន៍នៅកន្លែងឡើងត្រី និងនៅព្រំដែន[៣] ។ ម្យ៉ាងទៀត បន្ទាប់ពីបានបញ្ចប់កិច្ចសំភាសន៍នៅ ៣កន្លែងឡើងត្រីរួចហើយ អ្នកស្រាវជ្រាវដោះស្រាយជាមួយអ្នកនាំចេញម្នាក់ ដើម្បីធ្វើដំណើរតាមរថយន្តដឹកត្រីពីកន្លែងឡើងត្រីទៅកាន់ថៃ (ដែលនៅទីនោះ កិច្ចសំភាសន៍នៅព្រំដែនត្រូវបានធ្វើជាក្រោយមកទៀត) ។ មុនពេលធ្វើកិច្ចសំភាសន៍ដ៏សកម្មរយៈពេល១១ថ្ងៃ កិច្ចធ្វើដំណើរស្រាវជ្រាវជាទូទៅចំនួនពីរត្រូវបានធ្វើឡើង ទៅកាន់ខេត្តកំពង់ឆ្នាំងនៅថ្ងៃទី ២១-២២ វិច្ឆិកា ២០០២ និងទៅខេត្តសៀមរាបនៅថ្ងៃ២៤-២៧ ធ្នូ ២០០២ ដើម្បីជួយទ្រទ្រង់ដល់ការងារធ្វើបញ្ជីសំនួរជាមុន ។

[៣] កិច្ចសំភាសន៍ចំនួនពីរ ជាមួយមន្ត្រីនាយកដ្ឋានជលផល ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅពេលក្រោយ ។

ផែនទី១.១ ផែនទីតំបន់សិក្សា និងផ្លូវពាណិជ្ជកម្ម

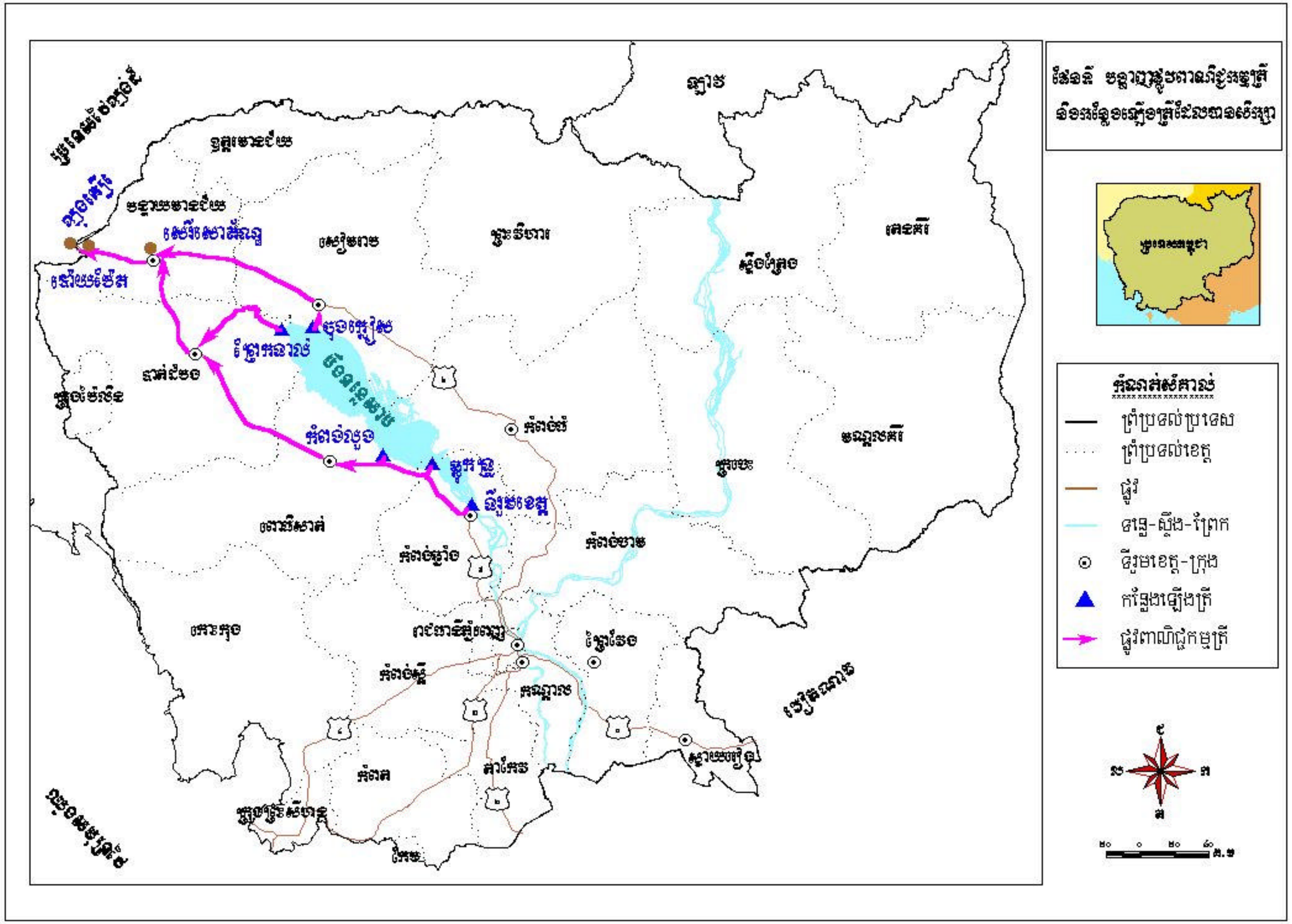

តារាង ១.១. សង្ខេបនៃកិច្ចសំភាសន៍ដែលបានធ្វើសំរាប់ការសិក្សានេះ

អ្នកឆ្លើយសម្ភាសន៍	ចំនួន	កំណត់សំគាល់
អ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ	១៦	បានរកឃើញអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណប្រហែល ២៥នាក់ នៅកន្លែងឡើងត្រីទាំង ៥ កន្លែង ក្នុងនេះមាន ១៦នាក់បានឆ្លើយសម្ភាសន៍ ។ (ចំពោះទំរង់នៃកិច្ចសំភាសន៍ សូមអានបញ្ជីសំនួរ ក នៃ ឧបសម្ព័ន្ធ គ)
អ្នកនាំចេញមានអាជ្ញាប័ណ្ណ	២	ក្រុមហ៊ុននាំចេញនាំចូលផលនេសាទកម្ពុជា (កាំហ្វីមិច) និង ក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ (ចំពោះទំរង់នៃកិច្ចសំភាសន៍ សូមអានបញ្ជីសំនួរ ខ នៃ ឧបសម្ព័ន្ធ គ)
អ្នកលក់ដុំ	១០	បានផ្តោតលើអ្នកលក់ដុំដែលលក់ទៅឱ្យអ្នកនាំចេញ (សូមអានផ្នែក២.៣) (ចំពោះទំរង់នៃកិច្ចសំភាសន៍ សូមអានបញ្ជីសំនួរ ក នៃ ឧបសម្ព័ន្ធ គ)
ពាណិជ្ជករ	៥	បានផ្តោតលើពាណិជ្ជករដែលទិញត្រីពីអ្នកនេសាទ យកទៅលក់នៅកន្លែងឡើងត្រី, មិនបានសិក្សាទៅពីរូបភាពខុសៗគ្នានៃសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មតូចតាច (ចំពោះទំរង់នៃកិច្ចសំភាសន៍ សូមអានបញ្ជីសំនួរ ឃ នៃ ឧបសម្ព័ន្ធ គ)
អ្នកនេសាទ	២៥	បានធ្វើអង្កេតតូចមួយ ដើម្បីប្រមូលពត៌មានពីបន្ទុកចំនាយការធ្វើនេសាទ ប្រាក់កំរៃ និងការរាំងស្ទះ (ចំពោះទំរង់នៃកិច្ចសំភាសន៍ សូមអានបញ្ជីសំនួរ ង នៃឧបសម្ព័ន្ធ គ)
អ្នកបែងចែកថៃ	៤	អ្នកបែងចែកទិញត្រីពីអ្នកនាំចេញខ្មែរ, គេមានទីតាំងនៅឡុងគឿ ក្នុងប្រទេសថៃ
អ្នករត់ការប្រាក់កំរៃ	៤	អ្នករត់ការជួយសំរួលការបង់ប្រាក់កំរៃពីកន្លែងឡើងត្រីទៅដល់ព្រំដែន និងដើម្បីឆ្លងព្រំដែនពីប្រទេសកម្ពុជាចូលទៅប្រទេសថៃ
មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល	៥	នាយកដ្ឋានជលផល, ការិយាល័យជលផលខេត្តបន្ទាយមានជ័យ, កាំកុងត្រូល នៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម, ទីចាត់ការគយនៃ ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ
យឿត្រី បាន សម្បត្តិ	១	បានសិទ្ធិពីរដ្ឋាភិបាលដើម្បីប្រមូលភាស៊ីនៅប៉ោយប៉ែត (សូមអានផ្នែក ៥.១)
សរុប	៧២	

ការសិក្សានេះ មានចំណុចខ្វះខាតមួយចំនួនដែលគួរកត់សំគាល់ ។ ទីមួយ ការសិក្សាពុំមានគោលដៅគ្របដណ្តប់លើការនាំចេញត្រីទាំងអស់ទេ គឺពិនិត្យលើតែការនាំចេញត្រីទឹកសាបពីកន្លែងឡើងត្រីសំខាន់ៗនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប ទៅកាន់ថៃដោយឆ្លងកាត់តាមប៉ោយប៉ែតតែប៉ុណ្ណោះ ។ ផលិតផលត្រីឯទៀតជាច្រើន (ឧ. ត្រីសមុទ្រ ផលិតផលត្រីកែច្នៃ) និងផ្លូវពាណិជ្ជកម្ម/មុខព្រួញនាំចេញផ្សេងទៀត (ឧ. ផ្លូវជាតិលេខ១ ទៅវៀតណាម, ផ្លូវពីកោះកុងទៅថៃ) មិនបានដាក់ចូលក្នុងការសិក្សានេះទេ ។

ទីពីរ ការធ្វើដំណើរ "តាមត្រី" សំរាប់ការសិក្សានេះ ត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីក្តាប់ពត៌មានត្រួសៗពីសកម្មភាពនាំចេញត្រីក្នុងអំឡុងពេលនៃរដូវនេសាទខ្លាំង និងដើម្បីអាចធ្វើការវាយតម្លៃបានលើពត៌មានអំពីការិតថ្លៃ និងបន្ទុកចំណាយ ក្នុងដំណើរមួយជើងចេញត្រីពីកន្លែងឡើងត្រី ទៅកាន់ទីផ្សារនាំចេញ ។ គេទទួលស្គាល់ថា ដំណើរជើងខុសគ្នានៅថ្ងៃផ្សេងគ្នា អាចផ្តល់លទ្ធផលខុសគ្នា ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ភាពស្រដៀងគ្នានៃបន្ទុកចំណាយលើជំនួញ នៅក្នុងដំណើរទាំងបីជើងដែលបានធ្វើឡើង និងភាពស៊ីគ្នាជាមួយនឹងពត៌មានដែលប្រមូលបានក្នុងកិច្ចសម្ភាសន៍សំរាប់ពេញមួយឆ្នាំ បង្ហាញថា ពត៌មានត្រួសៗទាំងនេះផ្តល់នូវរូបភាពអាចទុកចិត្តបាននៃលក្ខខណ្ឌពាណិជ្ជកម្មក្នុងពេញមួយឆ្នាំ (ដោយមិនគិតដល់ការប្រែប្រួលក្នុងការិតថ្លៃ រដូវកាល និងប្រភេទត្រីទេ) ។

ទីបី ផ្នែកខ្លះនៃការស្រាវជ្រាវនេះ គួរសិក្សាឱ្យបានស៊ីជំរៅថែមទៀត ប៉ុន្តែមិនអាចធ្វើទៅបាន ដោយសារកង្វះខាតធនធាន និងចំណេះដឹងខាងបច្ចេកទេស ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងការសិក្សានេះ បន្ទុកចំណាយលើការខូចគុណភាពត្រី មានឆ្លុះបញ្ចាំងតែក្នុងករណីដែលត្រីត្រូវបោះចោល គឺគ្មានការវិភាគជាប្រព័ន្ធណាមួយពីបញ្ហាថា តើគុណភាពត្រីថយចុះប៉ុណ្ណាក្នុងពេលយកទៅលក់ និងថាតើការថយគុណភាពនេះមានចំណងទាក់ទងយ៉ាងដូចម្តេចនឹងថ្លៃលក់បាន (ទាបជាង) នៅទីផ្សារនាំចេញ ។

ជំពូកទី ២

រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារសំរាប់ការនាំចេញ

ការគូរផែនទីរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារនៃពាណិជ្ជកម្មត្រីនៅកម្ពុជា គឺជាការងារដ៏ធំធេងមួយ ដោយសារមានការនេសាទច្រើនទូលំទូលាយ មានកន្លែងឡើងត្រីច្រើន មានអ្នកចូលរួមក្នុងវិស័យនេះរាប់ពាន់នាក់ និងមានផ្លូវពាណិជ្ជកម្ម និងមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូនផ្សេងៗជាច្រើន (ផ្លូវគោក ផ្លូវទឹក និងផ្លូវអាកាស) ។ ដូចលោក ទូច ស៊ាងតាណា បានពិពណ៌នាប្រាប់ (២០០២) ដែរថាខ្សែសង្វាក់ម៉ាឃីទិង និងការផ្គត់ផ្គង់ត្រីនៅកម្ពុជា មានលក្ខណៈស្មុគស្មាញ និងមានឈ្មួញកណ្ដាលច្រើន ។ អ្នកនេសាទគ្រួសារ អ្នកនេសាទសិប្បកម្ម អ្នកនេសាទទ្រង់ទ្រាយធំ អ្នកនេសាទខុសច្បាប់ អ្នកនេសាទតាមវាលស្រែ និងកសិដ្ឋានចិញ្ចឹមត្រី ផ្គត់ផ្គង់ត្រីដល់ពាណិជ្ជករ អ្នកកែច្នៃត្រី អ្នកលក់ដុំ អ្នកបែងចែក និងអ្នកនាំចេញ ដែលនឹងលក់វាបន្តទៅឱ្យទីផ្សារលក់រាយក្នុងស្រុក ឬទីផ្សារនាំចេញ ។

ជាជាងធ្វើការវាយតម្លៃជាថ្នាក់ជាតិ ការសិក្សានេះបានផ្ដោតលើការស្វែងយល់ឱ្យបានស៊ីជម្រៅពីផ្លូវពាណិជ្ជកម្មសំខាន់ៗសំរាប់ការនាំចេញ គឺពីបឹងទន្លេសាប ទៅប្រទេសថៃ ដោយឆ្លងកាត់តាមប៉ោយប៉ែត ។ សំរាប់ផ្លូវពាណិជ្ជកម្មនេះ គេអាចពិពណ៌នាបានពីរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារជាតួយ៉ាងមួយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងអ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ អ្នកនាំចេញ និងអ្នកបែងចែកថៃនៅទីផ្សារនាំចេញ (រូបភាព២.១) ។ ជាទូទៅពាណិជ្ជករទិញត្រីពីអ្នកនេសាទ រួចលក់ទៅឱ្យអ្នកនាំចេញ ឬអ្នកលក់ដុំ ។ អ្នកនាំចេញដឹកជញ្ជូនត្រីក្នុងបរិមាណច្រើនៗដោយរថយន្តកន្ទុយកាត់ ឬរថយន្តធុនធ្ងន់ យកទៅលក់ឱ្យអ្នកបែងចែកថៃនៅឯផ្សារឡុងគឿ ។ ការចាត់ចែងឥណទាននិងហិរញ្ញវត្ថុតាមបែបបទក្រៅផ្លូវការ បានដើរតួនាទីជាសារវ័ន្តមួយនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញត្រី ។

រូបភាព ២.១.ចរន្តនៃពាណិជ្ជកម្មត្រីៈ រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារទូទៅសំរាប់ការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅប្រទេសថៃ

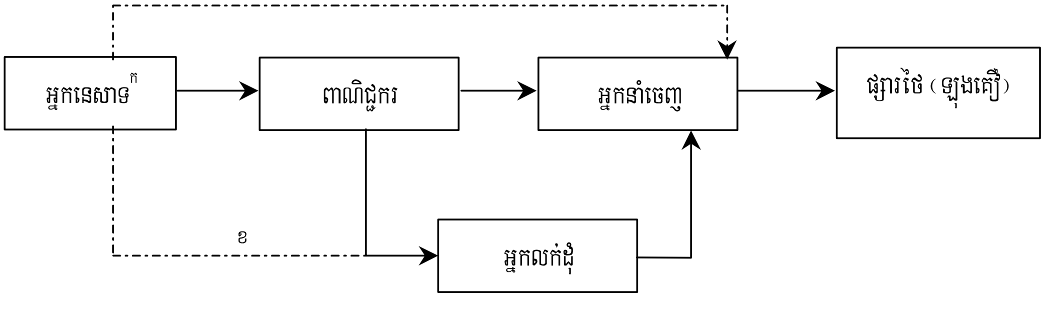

[ក] គឺអ្នកដែលចាប់ត្រីទាំងនៅក្នុង ឬនៅក្រៅឡូតិ៍នេសាទ
[ខ] បញ្ជាក់ពីវិធីសាស្ត្រមានប្រើប្រាស់តិចជាងនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មត្រី

តាមធម្មតា អ្នកនាំចេញផ្តល់ឥណទានទៅឱ្យពាណិជ្ជករ ហើយពាណិជ្ជករផ្តល់វាឱ្យអ្នកនេសាទ (រូបភាព២.២) ។ ការចាត់ចែងហិរញ្ញវត្ថុទាំងនេះ បានកើតមានតាំងពីយូរមកហើយដោយផ្អែកលើ ការជឿទុកចិត្ត និងបទពិសោធន៍ និងមានអនុវត្តយ៉ាងទូលំទូលាយក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារត្រីទាំងមូល ។ ប្រហែលមានអ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករតិចនាក់ណាស់ដែលធ្វើប្រតិបត្តិការដោយឯករាជ្យគ្មានជំពាក់បំណុលគេ ។ ផ្ទុយពីអ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករដែលខ្ចីបំណុលរយៈពេលវែង អ្នកនាំចេញខ្ចីទុនក្នុងរយៈពេលខ្លី និងម្តងម្កាលតែប៉ុណ្ណោះ ពីប្រភពស្ថាប័ន ឬអ្នកចងការប្រាក់ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាលំហូរសាច់ប្រាក់ ។

ជាការតបស្នងចំពោះឥណទានវិញ អ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករយល់ព្រមលក់ត្រីទាំងអស់ទៅឱ្យម្ចាស់បំណុលខ្លួន ហើយជារឿយៗក្នុងតម្លៃចុះថោកខ្លះផង (ដែលអាចចាត់ទុកជាសំណងការប្រាក់បង្កប់មួយលើប្រាក់កម្ចី) ។ ប៉ុន្តែគេពិបាកនឹងកំណត់ពីទំហំការប្រាក់បង្កប់នេះដោយផ្អែកលើគំលាតនានាក្នុងកំរិតថ្លៃត្រី ពីព្រោះថ្លៃត្រីអាចប្រែប្រួលជាខ្លាំងដោយសារកត្តាផ្សេងទៀតដូចជា ការផ្គត់ផ្គង់គុណភាព និងជំនាញក្នុងការចរចា ។ ម្យ៉ាងទៀត ដោយអ្នកនេសាទភាគច្រើន និងពាណិជ្ជករស្ទើរតែទាំងអស់សុទ្ធតែមានខ្ចីប្រាក់ ដូច្នេះអាចមានការពិបាកក្នុងការស្វែងរកថ្លៃទីផ្សារ "ធម្មតា" ដែលផ្តល់ទៅឱ្យអ្នកមិនខ្ចីប្រាក់គេ ។ ការពិពណ៌នាបន្ថែមពីអ្នកពាក់ព័ន្ធនិមួយៗនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារ រួមទាំងតួនាទីនៃឥណទាន និងហិរញ្ញវត្ថុ មានផ្តល់ជូនក្នុងផ្នែក ២.១ ដល់ ២.៥ ដូចខាងក្រោម ។

រូបភាព ២.២. លំហូរនៃឥណទានសំរាប់ការរកទីផ្សារត្រីពីបឹងទន្លេសាបឆ្ពោះទៅកាន់ប្រទេសថៃ

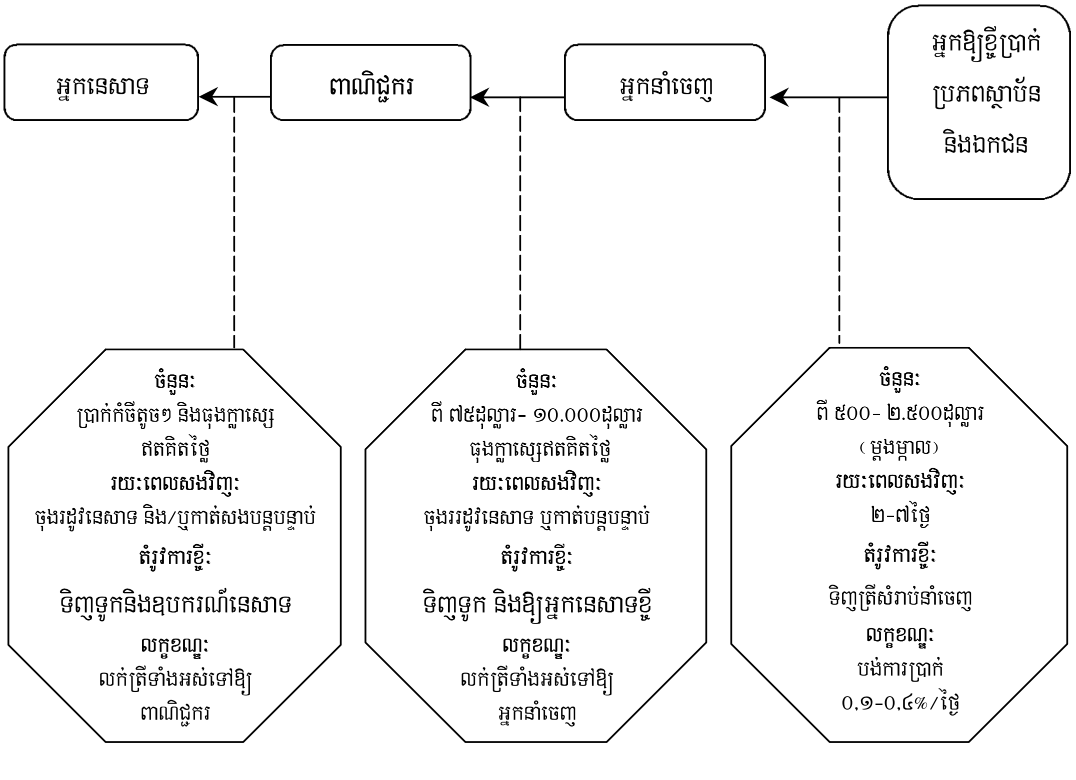

២.១. អ្នកនេសាទ

ក្នុងឯកសារនេះ អ្នកនេសាទមាននិយមន័យយ៉ាងទូលាយដោយរួមបញ្ចូលទាំងអ្នកចាប់ត្រីដោយប្រើវិធី និងឧបករណ៍ប្រភេទផ្សេងៗ (ទ្រង់ទ្រាយគ្រួសារ សិប្បកម្ម និងឧស្សាហកម្ម)[៤] ។ ប៉ុន្តែក្នុងការពិតជាក់ស្តែង ត្រីភាគច្រើនបំផុតសំរាប់ការនាំចេញ ត្រូវបានផ្គត់ផ្គង់ដោយពួកអ្នកនេសាទដែលប្រើប្រាស់ឧបករណ៍គ្រួសារ និងសិប្បកម្ម ។ អ្នកទាំងនេះនេសាទត្រីពេញមួយឆ្នាំ មិនថារដូវបើក ឬបិទនេសាទឡើយ ។ ពួកគេអាចដាក់ត្រីក្នុងធុងជ័រជាមួយទឹកកកក្រោយពេលចាប់វាបានភ្លាម, រក្សាទុកត្រីក្នុងទឹកនៅបាតទូក ឬគ្រាន់តែដាក់ត្រីនៅបាតទូកផ្ទាល់តែម្តងដោយគ្មានទឹកកក ឬទឹកឡើយ ។ អ្នកនេសាទខ្លះបែងចែកត្រីទៅតាមប្រភេទ និងទំហំ ហើយអ្នកខ្លះទៀតលក់ត្រីលាយឡំចំរុះតែម្តង ។ នៅពេលចាប់ត្រីបានតិច (ក្រោម ២០គ.ក) តាមធម្មតាអ្នកនេសាទតែងលក់វាទៅឱ្យពាណិជ្ជករនៅកន្លែងនេសាទ (ឬលក់ពីទូកមួយទៅទូកមួយ) ជាជាងយកវាទៅលក់ដោយផ្ទាល់ ឱ្យអ្នកលក់ដុំ ឬអ្នកនាំចេញ ដើម្បីកាត់បន្ថយចំណាយដឹកជញ្ជូន ។ ថ្លៃត្រីកំណត់ឡើងតាមរយៈការចរចា ដោយអ្នកនេសាទផ្អែកលើថ្លៃត្រីកាលពីម្សិលដែលគាត់បានដឹង និងពត៌មានពីថ្លៃត្រីប្រាប់បន្តពីមាត់មួយទៅមាត់មួយក្នុងចំណោមអ្នកនេសាទដូចគ្នា ។ នៅក្នុងចាប់ត្រីបានច្រើន អ្នកនេសាទអាចដឹកជញ្ជូនត្រីដោយផ្ទាល់ទៅលក់ឱ្យអ្នកលក់ដុំ ឬអ្នកនាំចេញ ដោយសង្ឃឹមថាអាចលក់ផលត្រីបានថ្លៃប្រសើរជាង ។

អ្នកនេសាទភាគច្រើន មានជំពាក់បំណុលពាណិជ្ជករ ។ តាមធម្មតាអ្នកនេសាទខ្ចីប្រាក់ពីពាណិជ្ជករ (ហើយពាណិជ្ជករខ្លួនឯងបានទទួលហិរញ្ញវត្ថុពីអ្នកនាំចេញ) ដើម្បីទិញទូក និងឧបករណ៍នេសាទ ឬនៅពេលត្រូវការចំណាយព្យាបាលខ្លួនឯង ឬសមាជិកគ្រួសារ បើសិនមានបញ្ហាសុខភាពធ្ងន់ធ្ងរ ។ ពាណិជ្ជករមិនយកការប្រាក់លើប្រាក់កំចីផ្តល់ឱ្យអ្នកនេសាទទេ ប៉ុន្តែតំរូវឱ្យអ្នកនេសាទលក់ត្រីទាំងអស់ឱ្យខ្លួនដោយមានចុះថ្លៃខ្លះផង (អត្រាការប្រាក់បង្កប់) ។ អ្នកនេសាទសងប្រាក់កំចីតាមរយៈការកាត់កងជាទៀងទាត់ពីការលក់ត្រី ឬបង់សងជាប្រាក់ដុលសរុបតែម្តងនៅចុងរដូវនេសាទ ។

អ្នកនេសាទបង់សំណាញ់នៅបឹងទន្លេសាប ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង

[៤] ប្រភេទអ្នកនេសាទ (ទ្រង់ទ្រាយឧស្សាហកម្ម សិប្បកម្ម និងគ្រួសារ) ផ្អែកលើប្រភេទឧបករណ៍ប្រើប្រាស់ ដូចមានធ្វើចំណាត់ថ្នាក់នៅក្នុងប្រកាសស្តីពីការសំរេចអនុញ្ញាតឱ្យប្រើប្រាស់ឧបករណ៍នេសាទនៅក្នុងដែននេសាទ (ក្រសួងកសិកម្ម ចុះថ្ងៃទី៩ មិថុនា ១៩៨៧) ។

២.២. ពាណិជ្ជករ

ពាណិជ្ជករទិញត្រីក្នុងចំនួនតូចៗពីអ្នកនេសាទនៅតាមភូមិ និងកន្លែងនេសាទ ដើម្បីយកទៅលក់ឱ្យអ្នកលក់ដុំ និងអ្នកនាំចេញ ។ ពាណិជ្ជករភាគច្រើន ធ្វើប្រតិបត្តិការជាទ្រង់ទ្រាយតូចតែពេញៗមួយឆ្នាំ ។ គេមានទូកមួយ និងធុងជ័រជាច្រើនដាក់ទឹកកកសំរាប់ក្លាសេ្សត្រីដែលប្រមូលទិញបានប្រហែល ១០០-៣០០គ.ក/ថ្ងៃ (អាចប្រែប្រួលខ្លាំងទៅតាមផលត្រីចាប់បានក្នុងមួយថ្ងៃៗ) ។ ពាណិជ្ជករជាច្រើនបែងចែកត្រីតាមប្រភេទ មុននឹងយកទៅលក់ឱ្យអ្នកលក់ដុំ និងអ្នកនាំចេញ ។ ជារឿយៗ ពាណិជ្ជករធ្វើការទាក់ទងជាមួយអ្នកលក់ដុំ និងអ្នកនាំចេញ តាមរយៈអាយកូម ឬទូរស័ព្ទចល័ត ដើម្បីយកពត៌មានពីបរិមាណត្រី គេត្រូវការទិញ និងកំរិតថ្លៃ ។ ការចរចាថ្លៃត្រីជាមួយអ្នកនេសាទផ្អែកលើពត៌មាននេះ និងការវាយតម្លៃលើគុណភាព ទំហំ និងការផ្គត់ផ្គង់សរុប/ភាពសំបូរត្រី ។

ពាណិជ្ជករភាគច្រើនជំពាក់បំណុលអ្នកនាំចេញ ។ ជាទូទៅ ពាណិជ្ជករខ្ចីប្រាក់ពីអ្នកនាំចេញដើម្បីយកទៅទិញត្រី ទូកម៉ាស៊ីន និង/ឬធុងក្លាសេ្ស ឱ្យអ្នកនេសាទខ្ចីបន្ត ឬយកទៅចំនាយព្យាបាលខ្លួនឯង ឬសមាជិកគ្រួសារ បើសិនមានបញ្ហាសុខភាពធ្ងន់ធ្ងរ ។ ទំហំឥណទានដែលអ្នកនាំចេញផ្តល់ឱ្យពាណិជ្ជករប្រែប្រួលខ្លាំងណាស់ ។ អ្នកនាំចេញម្នាក់ៗមានផ្តល់ឥណទានឱ្យពាណិជ្ជករពី ៥-៤០នាក់ ហើយកំចីនិមួយៗមានទំហំពី ៧៥ដុល្លារ រហូតដល់ ១០.០០០ដុល្លារ ប៉ុន្តែជាទូទៅវាមានទំហំពី ៥០០ដុល្លារដល់ ១.០០០ដុល្លារ ។ ពាណិជ្ជករសងកំចីវិញតាមរយៈការកាត់កងពីការលក់ត្រីជាទៀងទាត់ ឬបង់សងជាប្រាក់ដុលទាំងអស់តែម្តងនៅចុងរដូវនេសាទ ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី មានពាណិជ្ជករខ្លះ ធ្វើប្រតិបត្តិការជាច្រើនឆ្នាំដោយមិនទាន់សងកំចីអស់នៅឡើយ ។ អ្នកនាំចេញមិនយកការប្រាក់លើកំចីទេ ប៉ុន្តែតម្រូវឱ្យពាណិជ្ជករលក់ត្រីទាំងអស់ឱ្យខ្លួន ដោយមានចុះថ្លៃខ្លះផង ។

២.៣. អ្នកលក់ដុំ

អ្នកលក់ដុំប្រមូលទិញត្រីពីពាណិជ្ជករ ស្តុកវាទុកក្នុងធុងជ័រ ហើយលក់វាចេញក្នុងបរិមាណច្រើនៗទៅទីផ្សារក្នុងស្រុក និង/ឬអ្នកនាំចេញ ។ អ្នកលក់ដុំភាគច្រើន មានផ្ទះ ឬហាងមួយនៅកន្លែងឡើងត្រី ឬភូមិបណ្តែតទឹក និងធ្វើប្រតិបត្តិការពេញមួយឆ្នាំ ។ អ្នកលក់ដុំមួយចំនួនមានជំនាញឯកទេសហើយទិញលក់តែត្រីប្រភេទខ្លះទេ តែអ្នកលក់ដុំភាគច្រើនរកស៊ីលើត្រីគ្រប់ប្រភេទ ។

ការស្រាវជ្រាវសំរាប់ការសិក្សានេះផ្តោតទៅលើអ្នកលក់ដុំដែលលក់ត្រីទៅឱ្យអ្នកនាំចេញ ។ អ្នកលក់ដុំទាំងនេះធ្វើប្រតិបត្តិការនៅពីរតំបន់ ក្នុងតំបន់នានាដែលបានសិក្សា (ទីរួមខេត្តកំពង់ឆ្នាំង និងចុងឃ្នាសនៃខេត្តសៀមរាប) ប៉ុន្តែត្រីត្រូវបានលក់ដោយផ្ទាល់ពីពាណិជ្ជករទៅឱ្យអ្នកនាំចេញនៅតំបន់បីផ្សេងទៀតដែលបានសិក្សា (ឆ្នុកទ្រូនៃខេត្តកំពង់ឆ្នាំង កំពង់លួងនៃខេត្តពោធិ៍សាត់ និងព្រែកទាល់នៃខេត្តបាត់ដំបង) ។

អ្នកលក់ដុំដែលទិញត្រីពីពាណិជ្ជករ និងលក់ទៅឱ្យអ្នកនាំចេញនៅទីរួមខេត្តកំពង់ឆ្នាំង បំពេញតួនាទីជាឈ្មួញកណ្តាលរបស់ខ្លួនតាមរយៈទំនាក់ទំនងដ៏រឹងមាំជាមួយពាណិជ្ជករ ។ ពួកគេកសាងទំនាក់ទំនងទាំងនេះ តាមរយៈការធ្វើពាណិជ្ជកម្មយូរឆ្នាំ និងធានាភាពរឹងប៉ឹងរបស់វាតាមរយៈការផ្តល់ឥណទានទៅឱ្យពាណិជ្ជករ ។ ដូច្នេះ ពាណិជ្ជករបន្តការលក់ត្រីទៅឱ្យអ្នកលក់ដុំ (អាចចុះថ្លៃខ្លះផង) ទោះបីនៅតំបន់នោះក៏មានអ្នកនាំចេញផ្សេងទៀតដែលចង់ទិញត្រីដែរក៏ដោយ ។ ក្នុងការរកស៊ីរបស់ខ្លួន (ទិញពីពាណិជ្ជករ និងលក់ទៅឱ្យអ្នកនាំចេញ) តាមធម្មតាអ្នកលក់ដុំស្វែងរកចំណេញដុលប្រហែល ១០០-៣០០៛/គ.ក. (ថ្លៃលក់ដកថ្លៃទិញ)[៥] ។

នៅចុងឃ្នាស អ្នកលក់ដុំដឹកនាំត្រីទៅស្វាយស៊ីសុផុនក្នុងខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ដើម្បីលក់ទៅឱ្យអ្នកនាំចេញដែលនឹងដឹកវាទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ ។ បើសិនអ្នកលក់ដុំម្នាក់ពុំមានត្រីគ្រប់គ្រាន់សំរាប់បំពេញរថយន្ត (ជាទូទៅរថយន្តកន្ទុយ

[៥] អត្រាប្តូរប្រាក់: ៣.៩៥០រៀល/ដុល្លារអាមេរិក ។

កាត់) ឬក៏មានត្រីច្រើនមិនអាចដឹកមួយរថយន្តអស់ តាមធម្មតាពួកគេហៅទៅអ្នកនាំចេញនៅមង្គលបូរី ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ។ អ្នកនាំចេញទាំងនេះទាក់ទងទៅអ្នកលក់ដុំដទៃទៀតនៅចុងឃ្នាស ដើម្បីកំណត់ថា តើពួកគេមានត្រីសំរាប់លក់ដែរឬទេ ។ បើសិនជាមានអ្នកនាំចេញធ្វើដំណើរទៅចុងឃ្នាស ទិញត្រីពីអ្នកលក់ដុំនានា រហូតដល់ប្រមូលបានពេញមួយរថយន្ត ហើយបន្ទាប់មកក៏ដឹកវាទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ ។

២.៤. អ្នកនាំចេញ

សំរាប់ការនាំចេញទៅថៃឆ្លងកាត់តាមប៉ោយប៉ែត អ្នកនាំចេញភាគច្រើននៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប ទិញត្រីដោយផ្ទាល់ពីពាណិជ្ជករ (ជាជាងអ្នកលក់ដុំ) ប្រមូលវាស្តុកទុកក្នុងធុងជ័រ រួចដឹកវានាំចេញ ។ អ្នកនាំចេញទាំងនេះ ធានាឱ្យមានការផ្គត់ផ្គង់ត្រីពីពាណិជ្ជករតាមរយៈទំនាក់ទំនងយូរអង្វែង និងការផ្តល់ឥណទានដូចបានពិពណ៌នាខាងលើ ។ អ្នកនាំចេញប្រមូលទិញត្រីប្រហែល ២០ប្រភេទ ជាត្រីស្រស់ក្លាស្សេទឹកកក (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ ក: ប្រភេទ និងថ្លៃត្រីនាំចេញ) ព្រមទាំងត្រីនៅរស់ និងផលិតផលកែច្នៃខ្លះផង (ឧ. ប្រហុក) ។ សំរាប់ត្រីស្រស់ក្លាស្សេទឹកកក តាមធម្មតាអ្នកនាំចេញដឹកត្រីចំរុះប្រភេទជាច្រើនដោយរថយន្តកន្ទុយកាត់ ដែលផ្ទុកបាន ២-៤តោន ឬរថយន្តធុនធ្ងន់ដែលអាចផ្ទុកបាន ៦-១៥តោន ។

តាមពត៌មានពីអ្នកនាំចេញត្រី, នៅមុនឆ្នាំ១៩៩៧-៩៨ អ្នកបែងចែកថៃ ឆ្លងព្រំដែនចូលមកដីកម្ពុជា ដើម្បីទិញត្រីពីអ្នកនាំចេញខ្មែរ ។ ប៉ុន្តែអ្នកបែងចែកថៃ មានការភ័យខ្លាចដោយជម្លោះហឹង្សានៅតំបន់ប៉ោយប៉ែត ខេត្តបន្ទាយមានជ័យក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៧-៩៨ ហើយក៏មិនបានចូលមកទេ ។ ដើម្បីលក់ត្រីចេញ អ្នកនាំចេញខ្មែរចាប់ផ្តើមដឹកត្រីទៅឱ្យអ្នកបែងចែកថៃនៅផ្សារឡុងគឿ ។ ដល់យូរៗទៅ ការលក់ត្រីនៅផ្សារឡុងគឿ ក៏ក្លាយទៅជាបែបបទមួយ ជាពិសេសក្រោយពេលដែលនៅផ្សារនោះមានសង់អគារពីរធំៗសំរាប់ជួយទ្រទ្រង់ដល់ការបែងចែកត្រី ។

តាមច្បាប់ ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ អាចចូលទៅថៃដោយប្រើលិខិតអនុញ្ញាតបណ្តោះអាសន្នមួយ ដែលតំរូវឱ្យត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញនៅចុងថ្ងៃនោះ ។ លក្ខខណ្ឌនៃលិខិតអនុញ្ញាតនេះ ព្រមទាំងប្រាក់កំរៃនៅព្រំដែន ថ្លៃឈ្នួលកម្មករសំរាប់ដឹកត្រីឆ្លងព្រំដែន និងការប្រថុយប្រថានដែលត្រីអាចត្រូវខូចខាត ទាំងអស់នេះធ្វើឱ្យអ្នកនាំចេញខ្មែរមានស្ថានភាពទន់ខ្សោយក្នុងការចរចាថ្លៃ (សូមអានជំពូក ៣.០) ។ ពួកគេត្រូវតែលក់ត្រីទៅឱ្យអ្នកបែងចែកថៃ ទោះបីថ្លៃត្រីរំពឹងទុក (តាមធម្មតាបានព្រមព្រៀងគ្នាជាមុន) បានធ្លាក់ចុះយ៉ាងច្រើនក៏ដោយ ។ ជាទូទៅ អ្នកបែងចែកថៃ លើកបញ្ហាគុណភាព ឬការធ្លាក់ចុះតំរូវការនៅទីក្រុងបាងកក ធ្វើជាហេតុផលដែលត្រូវបញ្ចុះថ្លៃត្រី ។

យោងតាមមន្ត្រីនាយកដ្ឋានជលផល សព្វថ្ងៃមានជាង ២០ក្រុមហ៊ុន ដែលទទួលបានអាជ្ញាប័ណ្ណក្នុងការនាំចេញត្រីពីប្រទេសកម្ពុជា ។ ក្រុមហ៊ុនពីរដែលល្បីឈ្មោះជាងគេខាងការនាំចេញត្រីទៅប្រទេសថៃដោយឆ្លងកាត់តាមប៉ោយប៉ែតគឺ ក្រុមហ៊ុនជលផល (កាំហ្វិមិច) និងក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ ។ ក្រៅពីអ្នកនាំចេញមានអាជ្ញាប័ណ្ណ ការសិក្សានេះបានរកឃើញអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណប្រហែល ២៥នាក់ ដែលធ្វើប្រតិបត្តិការក្រៅផ្លូវការដឹកនាំត្រី ទៅកាន់ផ្សារប្រទេសថៃឆ្លងកាត់តាមប៉ោយប៉ែត ។ តួនាទី និងសកម្មភាពរបស់ក្រុមហ៊ុនជលផល និងក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ និងអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ មានពិពណ៌នាលំអិតដូចតទៅ ។

២.៤.១. ក្រុមហ៊ុនជលផល

ក្រុមហ៊ុនជលផល ជាសហគ្រាសរដ្ឋគ្រប់គ្រងដោយក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ (កសន) ។ ក្រុមហ៊ុននេះបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៨១ ដើម្បីប្រមូលត្រីពីក្រុមសាមគ្គី និងសហគ្រាសនេសាទរដ្ឋ (ទូច ២០០២) ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩០ កសន បានចេញសេចក្តីអនុញ្ញាត (តាមរយៈប្រកាសស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃក្រុមហ៊ុនជលផល) ឱ្យកសាងក្រុមហ៊ុននេះជាផ្លូវការជាសហគ្រាសរដ្ឋនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យពីនាយកដ្ឋានជលផល ។ មានសេចក្តីថែងថា ក្រុមហ៊ុននេះមានកម្មវត្ថុគ្រប់គ្រងការរក

ទីផ្សារ ការបែងចែក និងការនាំចេញផលិតផលនេសាទ តាមរយៈភ្នាក់ងារដែលស្ថិតនៅកន្លែងឡើងត្រី ការិយាល័យខេត្ត និងព្រំដែន និងនៅតំបន់បែងចែកផលនេសាទសំខាន់ៗឯទៀត ។

មជ្ឈមណ្ឌលបែងចែកត្រីកាំហ្វីមិចដែលមិនដំណើរការ ប៉ោយប៉ែត ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ មករា ២០០៣

ម៉ាស៊ីនវាយទឹកកកដែលទិញពីកាំហ្វីមិចដោយអ្នកនាំចេញដែលគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ ក្រោយពីកាំហ្វីមិចឈប់ដំណើរការ

រហូតមកទល់ពេលថ្មីៗ មានតែក្រុមហ៊ុនជលផលនេះមួយគត់ ដែលមានអាជ្ញាប័ណ្ណជាអ្នកនាំចេញផលិតផលនេសាទពីកម្ពុជា ហើយក្រុមហ៊ុនបានដើរតួនាទីដ៏សំខាន់ក្នុងការរកទីផ្សារ និងការបែងចែកត្រីនៅទូទាំងប្រទេស ។ ជាផ្លូវការ ត្រីទាំងអស់ដែលសំរាប់នាំចេញ ត្រូវតែលក់ទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនជលផល ។ ដោយធ្វើប្រតិបត្តិការជាលក្ខណៈផ្តាច់មុខដូច្នេះ ក្រុមហ៊ុនជលផល ក៏ល្បីឈ្មោះថា យកប្រាក់កំរៃខ្ពស់ និងខ្វះខាតក្នុងការផ្តល់សេវាកម្ម (ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ២០០១ និងអឺដេសេ ២០០២) ។

ទោះយ៉ាងនេះក្តី ការស្រាវជ្រាវសំរាប់ការសិក្សានេះបង្ហាញថា ក្រុមហ៊ុនជលផល បានឈប់ដើរតួនាទីសកម្មក្នុងការរកទីផ្សារ និងការនាំចេញនៅចុងឆ្នាំ២០០១ ។ កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកគ្រប់គ្រងក្រុមហ៊ុនជលផល និងក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ បានឱ្យដឹងថា ការដួលរលំក្រុមហ៊ុនជលផល បានកើតមានឡើងដោយសារមានជម្លោះផ្ទៃក្នុងនៃអ្នកគ្រប់គ្រង ។ ជាលទ្ធផល អ្នកគ្រប់គ្រងឋានៈខ្ពស់ខ្លះ បានចាកចេញពីក្រុមហ៊ុនជលផល ដើម្បីបង្កើតក្រុមហ៊ុនថ្មីមួយសំរាប់ការរកទីផ្សារ និងការនាំចេញនៅក្នុងខែតុលា ២០០១ ។ ក្រុមហ៊ុនថ្មីនេះមានឈ្មោះថា ស៊ីឌីកូ និងបានទទួលអាជ្ញាប័ណ្ណពីកស សំរាប់នាំចេញត្រី ដោយធ្វើការប្រកួតប្រជែង ជាមួយក្រុមហ៊ុនជលផល ។

ការផុសឡើងនៃក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ ហាក់ដូចមានផលប៉ះពាល់ចំបងចំពោះជំហរផ្តាច់មុខរបស់ក្រុមហ៊ុនជលផល ។ អ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ បានចាប់ផ្តើមធ្វើការរកស៊ីជាមួយស៊ីឌីកូ ឬក៏សំរេចចិត្តយ៉ាងខ្លីថា លែងត្រូវការស្នើសុំ "លិខិតបញ្ជូនទំនិញ" ពីភ្នាក់ងារក្រុមហ៊ុនជលផល ឬលែងឈប់នៅការិយាល័យក្រុមហ៊ុនជលផល ឬមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទ ដើម្បីបង់ប្រាក់កំរៃទៀតហើយ ។ យោងតាមអ្នកគ្រប់គ្រងក្រុមហ៊ុនជលផលនៅប៉ោយប៉ែត ការនាំចេញត្រីតាមរយៈក្រុមហ៊ុនជលផល បានធ្លាក់ចុះមកត្រឹម ២៥តោននៅខែធ្នូ ២០០១ ហើយក្រោយមកទៀតក៏ឈប់អស់ទាំងស្រុងតែម្តង ។ កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកនាំចេញត្រីបានបញ្ជាក់ឡើងវិញថា ក្រុមហ៊ុនជលផលលែងដើរតួនាទីសំខាន់ទៀតហើយក្នុងការនាំចេញត្រី ទោះបីមានភ្នាក់ងារក្រុមហ៊ុននេះខ្លះៗ ដែលស្ថិតនៅកន្លែងឡើងត្រី នៅបន្តចេញ "លិខិតបញ្ជូនទំនិញ" យកកំរៃក៏ដោយ ។ ដោយហេតុថា ស្ថាប័ននានាដែលត្រួតពិនិត្យការនាំចេញត្រីលែងទាមទារមើលលិខិតនេះទៀត ដូច្នេះគេមិនច្បាស់លាស់សោះថា ហេតុអ្វីបានជាអ្នកនាំចេញខ្លះនៅតែបន្តបង់ប្រាក់កំរៃទៀត (អាចមិនទាន់ដឹងថា លិខិតនេះលែងចាំបាច់ទៀតហើយ) ។

ស្របគ្នានឹងប្រតិបត្តិការក្រុមហ៊ុនជលផលបានឈប់អស់មួយភាគធំ ការត្រួតពិនិត្យនៃរដ្ឋាភិបាល ទៅលើក្រុមហ៊ុននេះបានផ្លាស់ប្តូរនៅឆ្នាំ២០០២ ។ អនុក្រឹត្យស្តីពីការដាក់ក្រុមហ៊ុនជលផលឱ្យទៅជាសហគ្រាសសាធារណៈ (១៣ កញ្ញា ២០០២)

បានកំណត់ឱ្យ កស និងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ដកយកការត្រួតពិនិត្យក្រុមហ៊ុនជលផលអំពីនាយកដ្ឋានជលផលមកអនុវត្តដោយផ្ទាល់វិញ ។ម្យ៉ាងទៀតកំពុងមានអនុវត្តវិធានការផ្សេងៗ ដើម្បីធ្វើឯកជននីយកម្មក្រុមហ៊ុនរដ្ឋនេះយ៉ាងយូរត្រឹមឆ្នាំ២០០៦ (បទបញ្ជានៃរដ្ឋាភិបាលលេខ២០១៨ ស.ជ.ណ.កស ចុះថ្ងៃទី២៦ ធ្នូ ២០០២) ។វិធានការទី១នៃដំណើរការនេះ គឺធ្វើសវនកម្មដើម្បីកំណត់តម្លៃក្រុមហ៊ុនជលផល ។ មានសេចក្តីរាយការណ៍ឱ្យដឹងថា ប្រាក់កម្ចី ៣៥លានដុល្លារពីធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី មានលក្ខខណ្ឌចងភ្ជាប់នឹងការធ្វើឯកជននីយកម្មក្រុមហ៊ុនជលផល ព្រមទាំងចំការកៅស៊ូនានារបស់រដ្ឋ និងក្រុមហ៊ុនសំភារៈកសិកម្មមួយទៀត (កាសែតភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ ថ្ងៃទី៦-១៩ មិថុនា ២០០៣) ។

២.៤.២. ក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ

ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ អតីតអ្នកគ្រប់គ្រងនៃក្រុមហ៊ុនជលផលមួយចំនួនបានស្ថាបនាក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ នៅខែតុលា ២០០១ ។ ខុសគ្នាពីក្រុមហ៊ុនជលផល យុទ្ធសាស្ត្រនៃក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ គឺដើរតួនាទីងាកទៅខាងសេវាកម្មច្រើនជាង នៅក្នុងការនាំចេញត្រីដោយផ្តល់ការគាំទ្រជាងដល់ "ភ្នាក់ងារ" របស់ខ្លួន (ឧ. អ្នកលក់ដុំ អ្នកនាំចេញ ដែលបានកសាងទំនាក់ទំនងជាមួយស៊ីឌីកូ) ។ ស៊ីឌីកូផ្តល់ពត៌មានឱ្យភ្នាក់ងារខ្លួនពីការប្រែប្រួលថ្លៃត្រីនៅផ្សារឡុងគឿ ចំណែកឯភ្នាក់ងារវិញទាក់ទងទៅស៊ីឌីកូ ដើម្បីប្រាប់ពីស្ថានភាពនៃការផ្គត់ផ្គង់ត្រី ។ តាមរយៈការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នានេះ ភ្នាក់ងារតែងយល់ព្រមលើថ្លៃត្រីជាមួយ ស៊ីឌីកូ ហើយដឹកត្រីទៅប៉ោយប៉ែត ដើម្បីលក់ឱ្យ ស៊ីឌីកូ។ បន្ទាប់មក ស៊ីឌីកូដឹកត្រីឆ្លងដែនដើម្បីលក់ទៅឱ្យអ្នកបែងចែកថៃនៅផ្សារឡុងគឿ ។ ទំនាក់ទំនងរវាងស៊ីឌីកូ និងភ្នាក់ងារមានប្រយោជន៍ក្នុងការកាត់បន្ថយភាពប្រថុយប្រថានសំរាប់ភ្នាក់ងារ (ថ្លៃត្រីមានស្ថិរភាពជាង ពីព្រោះជាទូទៅស៊ីឌីកូមិនកែប្រែថ្លៃដែលបានព្រមព្រៀងគ្នារួចហើយទេ) និងធ្វើឱ្យពាណិជ្ជកម្មឆ្លងកាត់ព្រំដែនកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព (ពីព្រោះខុសគ្នាពីអ្នកនាំចេញជាបុគ្គល ស៊ីឌីកូបានបង្កើតទំនាក់ទំនងជាមួយអ្នកបែងចែកថៃ) ។

ទោះបីជាស៊ីឌីកូមានអាជ្ញាប័ណ្ណក្នុងការនាំចេញត្រីពីកម្ពុជាក្តី ប៉ុន្តែអ្នកគ្រប់គ្រងម្នាក់បានបញ្ជាក់ថា ក្រុមហ៊ុនគាត់អាចនឹងសំរេចមិនស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណថ្មីទៀតទេនៅពេលអនាគត ។ គាត់បានកត់សំគាល់ថា ស៊ីឌីកូបង់ប្រាក់កំរៃទាំងអស់ក្នុងការនាំចេញត្រីដូចអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណដែរ ប៉ុន្តែស៊ីឌីកូត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃខ្ពស់មួយទៀតឱ្យ កស នៅភ្នំពេញ សំរាប់អាជ្ញាប័ណ្ណថែមពីលើប្រាក់កំរៃទាំងនោះ ។ចំនាយបន្ថែមនេះធ្វើឱ្យស៊ីឌីកូប្រកួតប្រជែងចាញ់គេ បើធៀបនឹងអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ ។

២.៤.៣. អ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ

អ្នកនាំចេញត្រីជាច្រើន ដែលធ្វើប្រតិបត្តិការនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាបគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណសំរាប់នាំចេញទេ ។ អ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណទាំងនេះ ធ្វើប្រតិបត្តិការពេញៗមួយឆ្នាំគឺ ទិញត្រីក្នុងចំនួនច្រើនៗ បែងចែកទៅតាមប្រភេទនិងទំហំ វេចខ្ចប់ក្នុងថង់ផ្លាស្ទិកនិងដឹកត្រីដោយក្លាស្សេទឹកកកទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ ។ គ្មានអ្នកនាំចេញណារកស៊ីតែលើត្រីមួយប្រភេទនោះទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញគេទិញត្រីដោយផ្អែកលើពត៌មានពីថ្លៃ/តំរូវការ ដែលអ្នកបែងចែកថៃនៅផ្សារឡុងគឿបានទាក់ទងប្រាប់តាមទូរស័ព្ទ ។ ក្នុងរដូវនេសាទខ្លាំងនៅបឹងទន្លេសាប (មករា ដល់ ឧសភា) អ្នកនាំចេញអាចដឹកនាំត្រីទៅផ្សារឡុងគឿរៀងរាល់២-៣ ថ្ងៃម្តង ។ ប៉ុន្តែក្នុងរដូវបិទនេសាទ (មិថុនា ដល់ កញ្ញា) និងរដូវនេសាទមិនសូវមានសកម្មភាពខ្លាំង (តុលា ដល់ធ្នូ) ជារឿយៗអ្នកនាំចេញដឹកត្រីរៀងរាល់៧-១០ថ្ងៃម្តង ហើយក្នុងការដឹកមួយជើងៗ អាចមានត្រីប្រមូលទិញដោយអ្នកនាំចេញ២-៣នាក់ ។

នៅកន្លែងឡើងត្រីនិងផ្លូវពាណិជ្ជកម្មដែលបានសិក្សា បានរកឃើញអ្នកនាំចេញប្រមាណ ២៥នាក់ (តារាង២.១) ។ គេពិពណ៌នាខ្លួនគេថាជាថៅកែផ្ទាល់ និងធ្វើអាជីវកម្មដោយគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណនិងឯករាជ្យពីក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ ឬក្រុមហ៊ុនជលផល[៦] ។

[៦] ទោះបីជាយ៉ាងណាក្តី នៅក្នុងករណីមួយ អ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណម្នាក់បានរាយការណ៍អំពីការធ្វើការរកស៊ីជាមួយក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ ។ កិច្ចសំភាសន៍បានបញ្ជាក់ថា អ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ ២-៤នាក់ទៀត ជួនកាល់នាំចេញតាមរយៈស៊ីឌីកូ ។

អ្នកនាំចេញភាគច្រើនមានទីតាំងជាប់លាប់នៅកន្លែងឡើងត្រី ប៉ុន្តែអ្នកខ្លះមានទីតាំងនៅតាមផ្លូវពាណិជ្ជកម្ម (ស្វាយស៊ីសុផុន) និងទិញត្រីពីអ្នកលក់ដុំ ឬនៅមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទ (បាត់ដំបង) និងទិញត្រីដោយផ្ទាល់ពីពាណិជ្ជករ ។

អ្នកនាំចេញ និងពាណិជ្ជករ ធ្វើការវេចត្រីនៅឆ្នុកទ្រូ (កំពង់ឆ្នាំង) ភូមិបណ្តែតទឹក

យោងតាមកិច្ចសម្ភាសន៍នៅ ៣កន្លែងឡើងត្រីនៅក្នុងអំឡុងបីឆ្នាំកន្លងទៅនេះ អ្នកនាំចេញត្រីគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណបានថយចុះពី ២៣នាក់ មកត្រឹម ១៦នាក់ (ពី ១០ មក ៥នាក់នៅឆ្នុកទ្រូ, ពី ៥ មក ៣នាក់នៅទីរួមខេត្តកំពង់ឆ្នាំង និងពី ១០ មក ៨នាក់នៅកំពង់លួង) ។ ក្នុងអំឡុងពេលនេះ មានអ្នកនាំចេញចូលរកស៊ីថ្មីតែ ៣នាក់ប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមានអ្នកនាំចេញចាស់ ១០នាក់បានឈប់ធ្វើជំនួញនេះ ។ អ្នកនាំចេញបញ្ជាក់ថា ចំនួនអ្នកនាំចេញថយចុះ ពីព្រោះមានការប្រកួតប្រជែងខ្លាំង ដើម្បីទិញផលត្រីដែលថយចុះ និងប្រាក់កំរៃខ្ពស់ និងភាពមិនប្រាកដប្រជានៅក្នុងការដំណើរការជំនួញនេះ ។ តបនឹងសំនួរពីលទ្ធភាពពង្រីកមុខជំនួញនៅថ្ងៃអនាគត អ្នកនាំចេញនិយាយថា ពួកគេព្យាយាមរក្សាអាជីវកម្មឱ្យរស់រានបានតែប៉ុណ្ណោះ ហើយពុំឃើញមានសក្តានុពលសំរាប់ការលូតលាស់ទេ ។

តារាង២.១. ចំនួនអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណដែលបានសំគាល់ឃើញៈ កន្លែងនេសាទ និងផ្លូវពាណិជ្ជកម្មទាំងអស់ ដែលបានសិក្សា (ខែមករា ២០០៣)

ទីតាំងនៃអ្នកនាំចេញ	ចំនួនដែលបានសំគាល់ឃើញ
ទីរួមខេត្តកំពង់ឆ្នាំង	3
ឆ្នុកទ្រូ ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង	5
កំពង់លួង ខេត្តពោធិ៍សាត់	7-8
ទីរួមខេត្តបាត់ដំបង	1
ស្វាយស៊ីសុផុន ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ	8-9[ក]
សរុប	24-26

[ក] អ្នកនាំចេញបួននាក់ប្រកបរបរពេញមួយឆ្នាំ ចំណែកឯអ្នកនាំចេញ ៤-៥នាក់ប្រកបរបរតាមរដូវកាល

ខុសពីអ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករ ដែលមានការពឹងផ្អែកលើឥណទាន, អ្នកនាំចេញច្រើនតែធ្វើប្រតិបត្តិការដោយប្រើទុនរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ដោយគ្រាន់តែមានខ្ចីប្រាក់គេម្តងម្កាលក្នុងរយៈពេលខ្លី (២-៧ថ្ងៃ) ពីប្រភពស្ថាប័ន អ្នកចងការប្រាក់ឯកជន ។ តំរូវការឥណទានរយៈពេលខ្លីនេះផុសឡើង នៅពេលពួកគេចំណាយអស់ប្រាក់សំរាប់ទិញត្រី មុនពេលអ្នកដឹកត្រីទៅលក់នៅផ្សារឡុងគឿត្រឡប់មកដល់វិញ ជាមួយនឹងប្រាក់ថ្លៃលក់ត្រីបាន ។ ក្នុងករណីនេះ តាមធម្មតាអ្នកនាំចេញខ្ចីប្រាក់ប្រហែលពី ២-១០ លានរៀល (ឬ៥00-២.៥00ដុល្លារ) ។ នៅឆ្នុកទ្រូ អ្នកនាំចេញរាយការណ៍ថា មានអ្នកចងការប្រាក់ឯកជន ៧-៨នាក់ ព្រមទាំងស្ថាប័នផ្តល់ឥណទានពីរគឺ ប្រាសាក់ (ដែលយកការប្រាក់ ៣%/ខែ) និងអេស៊ីលីដា (យកការប្រាក់ ២%/ខែ) ។ អ្នកនាំចេញនៅកំពង់លួងបញ្ជាក់ថា មានអ្នកចងការប្រាក់ឯកជន ៣នាក់ ផ្តល់ឥណទានឱ្យអ្នកនាំចេញត្រីក្នុងអត្រាការប្រាក់ពី 0,៥-២,៥%/សប្តាហ៍ ឬ ២-១១%/ខែ ។ ក្នុងការអនុវត្តន៏ជាក់ស្តែង ការប្រាក់លើកម្ចីរយៈពេលខ្លីផ្តល់ឱ្យអ្នកនាំចេញត្រី តាមធម្មតាត្រូវបង់ដោយផ្អែកលើអត្រាប្រចាំថ្ងៃ (0,១-0,៤%/ថ្ងៃ) ។ ទោះបីអ្នកចងការប្រាក់ឯកជនអាចយកការប្រាក់ខ្ពស់ជាងស្ថាប័នផ្តល់ឥណទានក្តី ប៉ុន្តែអ្នកនាំចេញនៅតែចូលចិត្តពួកគេ ។ អ្នកនាំចេញឱ្យតម្លៃទៅលើភាពអាចបត់បែនបាន និងភាពងាយស្រួលក្នុងការរកស៊ីជាមួយអ្នកចងការប្រាក់ឯកជន ពីព្រោះក្រៅពីអត្រាការប្រាក់ចេញ គឺគ្មានលក្ខខណ្ឌអ្វីទាំងអស់ ។ ចំពោះកំចីពីស្ថាប័នផ្តល់ឥណទាន គឺមានការដាក់លក្ខខណ្ឌតឹងតែងជាង ។ ឧទាហរណ៏អ្នកនាំចេញអះអាងថា គេត្រូវមានឯកសារភស្តុតាងជាផ្លូវការនៃកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ដើម្បីទទួលបានប្រាក់កម្ចីពីប្រភពស្ថាប័ន ។

២.៥. អ្នកបែងចែកត្រីនៅផ្សារឡុងគឿ

ឡុងគឿជាផ្សារមួយធំ និងមមាញឹកនៅលើដីថៃ ក្នុងចំងាយមិនដល់មួយគីឡូម៉ែត្រទេពីព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ ។ ផ្សារនេះមានហាងលក់ទំនិញគ្រប់ប្រភេទ ដូចជា សំលៀកបំពាក់ គ្រឿងអេឡិចត្រូនិច សំភារៈបរិក្ខារផ្ទះសំបែង ។ល។ ក្នុងបរិវេណផ្សារឡុងគឿ គេបានសង់អគារពីរធំៗ សំរាប់គាំទ្រដល់ការបែងចែកត្រីនាំចូលមកពីកម្ពុជា ។ មានស្តង់ទាំងអស់ប្រហែល ៣0ដំណើរការដោយអ្នកបែងចែកប្រមាណ ៦0-៩0នាក់ ។ ម្ចាស់មណ្ឌលបែងចែក បានជួលស្តង់ទាំងនេះប្រចាំខែ ។

មជ្ឈមណ្ឌលបែងចែកត្រី ផ្សារឡុងគឿ ប្រទេសថៃ

នៅក្នុងមជ្ឈមណ្ឌលបែងចែកត្រី ផ្សារឡុងគឿ ប្រទេសថៃ

សកម្មភាពសំខាន់ៗ ក្នុងមុខជំនួញរបស់អ្នកបែងចែកគឺ ទិញត្រីពីអ្នកនាំចេញខ្មែរ វេចខ្ចប់ត្រីដាក់ចូលធុងជ័រជាមួយទឹកកក និងដឹកត្រីទៅក្រុងបាងកក ឬខេត្តនានាក្នុងប្រទេសថៃ ។ ក្នុងករណីខ្លះ គេកែច្នៃត្រីភ្លាមៗនៅតាមស្តង់ មុនពេលដឹកវាចេញទៅ ។ ការកែច្នៃនេះដែលមានដូចជា ការកោសត្រីធ្វើប្រហិត និងផលិតផលផ្សេងទៀត តាមធម្មតាគឺកម្មករខ្មែរដែលឆ្លងទៅថៃដោយប្រើលិខិតអនុញ្ញាតប្រចាំថ្ងៃជាអ្នកធ្វើ ។ កម្មករទាំងនេះអាចរកបាន ២បាត/១គ.ក សាច់ត្រីកោសហើយ ។ អ្នកបែងចែកថៃ បញ្ជូនត្រីខ្លះទៅកាន់រោងចក្រផលិតផ្ទាល់តែម្តង ដើម្បីកែច្នៃ ឬបង្កកសំរាប់នាំចេញបន្តទៅកាន់ប្រទេសទីបី ដូចជាសហរដ្ឋអាមេរិកជាដើម ។

២.៦. សេចក្តីសង្ខេប

រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារសំរាប់ការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅប្រទេសថៃ មានអ្នកជាប់ទាក់ទិនរាប់ពាន់នាក់ គឺមានអ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ អ្នកនាំចេញ និងអ្នកបែងចែកនៅទីផ្សារថៃ ។ ឥណទានដើរតួនាទីដ៏សំខាន់នៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារនេះ ដោយអ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករអ្នកឆ្លើយសម្ភាសន៍មានការពឹងផ្អែកសឹងតែគ្រប់គ្នាទៅលើឥណទានដើម្បីទ្រទ្រង់មុខជំនួញ និងសកម្មភាពរបស់ខ្លួន ។ ទំនាក់ទំនងបញ្ឈរផ្អែកលើឥណទានបានធានាថា អ្នកនេសាទលក់ត្រីទៅឱ្យពាណិជ្ជករ/ម្ចាស់បំណុលរបស់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ ហើយពាណិជ្ជករក៏លក់ទៅឱ្យតែអ្នកនាំចេញ/ម្ចាស់បំណុលរបស់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះដែរ ដូច្នេះវាផ្តល់ស្ថិរភាពដល់ការផ្គត់ផ្គង់ត្រីសំរាប់នាំចេញ ។

អត្រាការប្រាក់ដែលយកលើប្រាក់កម្ចី គេបង្កប់វាក្នុងថ្លៃប្រមូលទិញត្រីពីកូនបំណុល ធ្វើឱ្យពិបាកប៉ាន់ស្មានពីបន្ទុកចំនាយក្នុងការខ្ចីប្រាក់ ។ កង្វះតំលាភាពអំពីបន្ទុកចំណាយខ្ចីប្រាក់ អាចធ្វើឱ្យអ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករ ពិបាកធ្វើការប្រៀបធៀបមើលនៅពេលពួកគេស្វែងរកប្រាក់កម្ចី ។ ប៉ុន្តែក៏មិនគួរសន្មត់ថា ប្រព័ន្ធបច្ចុប្បន្នគ្មានប្រសិទ្ធភាពនោះដែរ ។ ទាំងអ្នកឱ្យខ្ចីប្រាក់ និងអ្នកខ្ចីប្រាក់ បានទទួលប្រយោជន៍ពីការធានាទុកចិត្តថា មានអ្នកផ្គត់ផ្គង់ត្រី និងមានអ្នកទិញត្រី ។ ត្រូវមានការស្រាវជ្រាវថែមទៀតពីដំណើរការឥណទានក្រៅផ្លូវការ និងប្រព័ន្ធហិរញ្ញវត្ថុ ដើម្បីវាយតំលៃលើលក្ខណៈវិជ្ជមាន និងអវិជ្ជមាន ឱកាសសំរាប់ធ្វើការកែលំអ និងសក្តានុពលសំរាប់ឱ្យស្ថាប័នមីក្រូ-ហិរញ្ញវត្ថុផ្លូវការនានា ដើរតួនាទីមួយក្នុងការផ្តល់កំចីឱ្យអ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករក្នុងពេលអនាគត ។

ខុសប្លែកពីស្ថិរភាពដែលកើតចេញពីការពឹងផ្អែកលើឥណទាន និងហិរញ្ញវត្ថុ, គេឃើញមានការផ្លាស់ប្តូរមួយចំនួនដែលបាននិងកំពុងកើតមានឡើងនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារ និងដែលបានឆ្លុះបញ្ចាំងដោយការដួលរលំនៃស្ថានភាពផ្តាច់មុខរបស់ក្រុមហ៊ុនជលផល ការកកើតក្រុមហ៊ុនស៊ីឌីកូ និងការរីងមាំឡើងនៃអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ ។ ការផ្លាស់ប្តូរទាំងនេះ វាកកើតឡើងក្នុងបរិបទនៃការប្រកួតប្រជែងដ៏ខ្លាំងក្លាក្នុងការប្រមូលទិញត្រី ដោយសារការផ្គត់ផ្គង់ត្រីថយចុះ និងការយកប្រាក់កំរៃរីករាលដាលដែលបានកាត់បន្ថយក៏រិតប្រាក់ចំណេញ (សូមអានជំពូក ៣)[៧] ។

កម្មករខ្មែរ កោសត្រីធ្វើប្រហិត នៅផ្សារឡុងគឿ ប្រទេសថៃ

[៧] ទោះបីគេអាចរំពឹងថា ការប្រកួតប្រជែងកាន់តែខ្លាំងក្លា នឹងជួយឱ្យ អ្នកផលិត/ អ្នកនេសាទ អាចលក់ត្រីបានថ្លៃកាន់តែខ្ពស់ ក៏ប៉ុន្តែយោងតាមការឆ្លើយសំភាសន៍ក្នុងចំណុចនេះ គេពុំឃើញមាននិន្នាការអ្វីច្បាស់លាស់ទេទាក់ទិននឹងក៏រិតថ្លៃត្រី ។

ក៏រិតចំណេញកំពុងស្ថិតក្រោមសម្ពាធ ដោយសារស្ថានភាពខ្សោយនៃអ្នកនាំចេញខ្មែរ ក្នុងការចរចាថ្លៃជាមួយអ្នកបែងចែកថៃ ។ ដោយគ្មានជំរើសនាំចេញអ្វីផ្សេង ក្រៅពីយកទៅលក់នៅផ្សារឡុងគឿ គួបផ្សំនឹងការប្រថុយប្រថានក្នុងការដែលត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃឡើងវិញនៅព្រំដែន បង់ថ្លៃពលកម្មបន្ថែម និងខូចខាតត្រីក៏រិតខ្ពស់ បើសិនមិនអាចលក់ត្រីនៅថ្ងៃដែលបានឆ្លងដែនចូលទៅផ្សារឡុងគឿទេនោះ ជារឿយៗអ្នកនាំចេញត្រូវតែយល់ព្រមលក់ត្រីដោយបានថ្លៃទាបជាងការរំពឹងទុក ។ អ្នកនាំចេញលើកយោបល់ថា បើសិនមានមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទនៅប៉ោយប៉ែត ពួកគេអាចស្តុកត្រីបានជាច្រើនថ្ងៃនៅទីនោះប្រសិនបើចាំបាច់ ដូច្នេះពួកគេអាចចរចាលក់ត្រីបានថ្លៃល្អប្រសើរជាមួយនឹងអ្នកបែងចែកថៃ ។

ជំពូកទី ៣

ការពិនិត្យមើលទូទៅលើចំណាយ និងប្រាក់កំរៃសំរាប់ការនាំចេញ

អ្នកនាំចេញជួបបញ្ហាប្រឈម និងការប្រថុយប្រថានជាច្រើន ក្នុងការទិញត្រី ការស្តុកត្រី ការប្រមូលផ្តុំ និងការដឹកត្រី ដើម្បីនាំចេញ ។ ដូចមានបង្ហាញក្នុងការសិក្សាមុនៗ ការរាំងស្ទះចំបងៗចំពោះពាណិជ្ជកម្ម រួមមាន ចំនាយដឹកជញ្ជូនខ្ពស់ ប្រាក់កំរៃ និងអត្រាខូចខាត (អង្គការអភិវឌ្ឍន៍សហគ្រាសកម្ពុជា ២០០០, ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ២០០១) ។ មកទល់សព្វថ្ងៃ ពុំទាន់មានធ្វើការវាយតម្លៃខាងបរិមាណដើម្បីកំណត់ចំណាយជាប់ទាក់ទិននឹងការរាំងស្ទះទាំងនេះទេ ដូច្នេះគេពិបាកនឹងកំណត់ថា តើបញ្ហាណា - ផ្លូវដ៏លំបាក ចំណាយប្រេងឥន្ធនៈ ប្រាក់កំរៃ ឬអាត្រាខូចខាត - ដែលជាបន្ទុកធ្ងន់ធ្ងរបំផុត និងគួរមានអាទិភាពសំរាប់ការធ្វើអន្តរាគមន៍ខាងគោលនយោបាយ ។

ការយល់ដឹងពីការរាំងស្ទះ និងចំណាយចំពោះការនាំចេញ មានសារៈសំខាន់ណាស់ ពីព្រោះវាជះឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានដល់ប្រាក់ចំណូលរបស់អ្នកនេសាទគ្រួសារ និងអ្នកនេសាទសិប្បកម្ម និងអ្នកដទៃទៀត ដែលធ្វើការក្នុងវិស័យជលផល ។ នេះជាចំនុចសំខាន់ណាស់ ។ បន្ទុកចំណាយ ប្រាក់កំរៃ ភាពមិនប្រាកដប្រជា និងការប្រថុយប្រថាន ដែលទាក់ទិននឹងការនាំចេញត្រីធ្វើឱ្យពិបាកដល់អ្នកនាំចេញក្នុងការរកប្រាក់ចំណេញ ។ ដើម្បីបន្តធ្វើជំនួញនេះបាន គេត្រូវតែបញ្ចុះថ្លៃទិញត្រីដែលនឹងកាត់បន្ថយប្រាក់ចំនូលរកបានដោយអ្នកនេសាទ ។ បើសិនអាចកាត់បន្ថយបន្ទុកចំណាយ ប្រាក់កំរៃ និងភាពមិនប្រាកដប្រជា ប្រាក់ចំណេញរបស់អ្នកនាំចេញអាចកើនឡើងខ្លះ ប៉ុន្តែអត្ថប្រយោជន៍ភាគច្រើននឹងបានទៅដល់អ្នកនេសាទ ពីព្រោះអ្នកនាំចេញប្រកួតប្រជែងគ្នាខ្លាំងណាស់ដើម្បីដណ្តើមទិញត្រីផ្គត់ផ្គង់ ។ តបនឹងសំនួរថាតើមានប្រតិកម្មយ៉ាងណាចំពោះការកាត់បន្ថយប្រាក់កំរៃ អ្នកនាំចេញម្នាក់នៅកន្លែងឡើងត្រី កំពង់លួងបានឆ្លើយថា:

> "ខ្ញុំច្បាស់ជាតំលើងថ្លៃទិញត្រីពីពាណិជ្ជករ និងអ្នកនេសាទ បើសិនជាប្រាក់កំរៃវាថយចុះ ពីព្រោះមានការប្រកួតប្រជែងដ៏ខ្លាំងក្លា (ដណ្តើមទិញត្រី) ក្នុងចំណោមអ្នកនាំចេញ" ។

ក្នុងជំពូកនេះ ចំណាយនានាក្នុងការនាំចេញត្រីត្រូវបានកំណត់ជាបរិមាណ ដោយផ្អែកលើកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកនាំចេញធ្វើប្រតិបត្តិការនៅកន្លែងឡើងត្រីទាំងប្រាំនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប និងការសង្កេតលើការដឹកត្រីជាក់ស្តែង ទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ ។ ការវិភាគលើកំរិតចំណេញ និងបន្ទុកចំណាយបង្ហាញថា អ្នកនាំចេញដែលធ្វើប្រតិបត្តិការចេញពីកន្លែងឡើងត្រីទាំងប្រាំជួបបញ្ហាស្រដៀងគ្នា: បន្ទុកធ្ងន់នៃប្រាក់កំរៃ និងកំរិតចំណេញស្តួចស្តើង (តារាង ៣.១) ។ ថ្លៃត្រី បន្ទុកចំណាយ ប្រាក់កំរៃ និងកំរិតចំណេញ មានការប្រែប្រួលខុសគ្នាតិចតួចណាស់ រវាងកន្លែងឡើងត្រីទាំងប្រាំ[៨] ។

---

[៨] ឧបសម្ព័ន្ធ ខ: ការវិភាគកំរិតចំណេញនិងចំណាយនៃការនាំចេញត្រីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាសំរាប់ផ្លូវពាណិជ្ជកម្មទាំងប្រាំ (មករា ២០០៣) ផ្តល់ពតិមានលំអិតថែមទៀតពី ថ្លៃត្រី បន្ទុកចំណាយ ប្រាក់កំរៃ និងកំរិតចំណេញ ។

សំរាប់ត្រីចំរុះប្រភេទដូចធម្មតាដែលនាំចេញនៅខែមករា ២០០៣ អ្នកនាំចេញបង់ថ្លៃទិញជាមធ្យម ៤.៣៧០រៀល/គ.ក ទៅឱ្យពាណិជ្ជករ/អ្នកនេសាទ ។ ត្រីដដែលនេះ អាចយកទៅលក់នៅផ្សារឡុងគឿបានថ្លៃ ជាមធ្យម ៥.៤៣០រៀល/គ.ក ដោយផ្តល់នូវកំរិតចំណេញដុល ១.០៦០រៀល/គ.ក ។ ប៉ុន្តែក្រោយពីកាត់កងបន្ទុកចំណាយពាណិជ្ជកម្ម និងប្រាក់កំរៃ ប្រាក់ចំណេញរបស់អ្នកនាំចេញថយចុះមកត្រឹម ១៤៨រៀល/គ.កត្រីប៉ុណ្ណោះ (ឬប្រហែល ៣៨ដុល្លារ/តោន) ។ ប្រាក់ចំណេញនេះ តំណាងឱ្យអត្រាទាញចំណូលប្រចាំឆ្នាំ (annual rate of return) ១០-៦០% ទៅតាមអ្នកនាំចេញម្នាក់ៗ ។ កំរិតប្រែប្រួលដ៏ធំនេះឆ្លុះបញ្ចាំងនូវភាពមិនប្រាកដប្រជានៃទិន្នន័យប្រមូលបានលើ ទុនវិនិយោគ បរិមាណត្រីនាំចេញ និងកំរិតចំណេញ ។ ប៉ុន្តែគំលាតនេះបង្ហាញដែរថា អ្នកនាំចេញត្រីជាច្រើននាក់កំពុងធ្វើមុខជំនួញមួយដែលគ្មានសារៈសំខាន់ខាងសេដ្ឋកិច្ច ពីព្រោះប្រាក់ចំណេញទទួលបាន វាទាបជាងតំលៃឱកាសទុន (opportunity cost of capital) ដោយអត្រាការប្រាក់ប្រចាំឆ្នាំសំរាប់អ្នកនាំចេញមានជាមធ្យមពី ៦០-៧២%) ។

តារាង ៣.១. ការវិភាគចំណាយ និងកំរិតចំណេញ នៃការនាំចេញត្រីពីកម្ពុជាសំរាប់ផ្លូវពាណិជ្ជកម្មចំនួន ៥: ពីបឹងទន្លេសាបទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ (ខែមករា ២០០៣)

កំរិតចំណេញ ចំណាយ និងចំណេញ	មធ្យមភាគសំរាប់ផ្លូវពាណិជ្ជកម្មទាំងប្រាំ		ចន្លោះ: តួលេខប៉ាន់ប្រមាណទាប និងខ្ពស់[ក]
	រៀល/គ.ក[ខ]	ដុល្លារ/តោន	ដុល្លារ/តោន
ថ្លៃទិញ (កន្លែងឡើងត្រី)	4,370	1,106	937 – 1,241
ថ្លៃលក់ (ផ្សារថៃ)	5,430	1,375	1,223 – 1,499
ចំណេញដុល[គ]	1,060	269	258 – 286
ចំណាយពាណិជ្ជកម្ម[ឃ]	586	148	131 – 182
ប្រាក់កំរៃ	326	83	76 – 90
កំរិតចំណេញ[ង]	148	38	27 – 50

[ក] តួលេខប៉ាន់ប្រមាណផ្អែកលើមធ្យមភាគដែលគណនាសំរាប់ផ្លូវពាណិជ្ជកម្មទាំងប្រាំ (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ ខ) ។

[ខ] អត្រាប្តូរប្រាក់ ៣.៩៥០រៀល = ១ដុល្លារ ។

[គ] ចំណេញដុលស្មើនឹងថ្លៃលក់ ដកថ្លៃទិញ ។

[ឃ] ចំណាយពាណិជ្ជកម្មរួមបញ្ចូលចំណាយទាំងអស់ក្នុងការធ្វើជំនួញនាំចេញ/ពាណិជ្ជកម្ម (ចំណាយប្រតិបត្តិ ការចំណាយសំភារៈបរិក្ខារ ការបាត់ទំងន់ និងការខូចខាត) លើកលែងប្រាក់កំរៃចេញ ។

[ង] កំរិតចំណេញ គឺជាប្រាក់ចំនូលសុទ្ធទទួលបានដោយអ្នកនាំចេញពីការធ្វើជំនួញ ។ វារួមបញ្ចូលទាំងប្រាក់ចំនេញលើជំនួញ និងប្រាក់ខែបង្កប់សំរាប់អ្នកនាំចេញ គឺបានន័យថា ប្រាក់ចំណេញពិតប្រាកដវាតិចជាងអ្វីដែលបានគណនាឃើញក្នុងតារាងនេះ ។ គេមិនអាចញែកប្រាក់ចំនេញលើជំនួញចេញពីប្រាក់ខែបង្កប់របស់ពួកគាត់បានទេ ។

៣.១. ចំណាយពាណិជ្ជកម្ម

ចំនាយទទួលបន្ទុកដោយអ្នកនាំចេញក្នុងការស្តុក ប្រមូលផ្តុំ លើកដាក់ត្រីទៅលើរថយន្តនៅកន្លែងឡើងត្រី និងដឹកត្រីនាំចេញទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ ត្រូវបានចាត់ទុកក្នុងអត្ថបទនេះថាជា "ចំនាយពាណិជ្ជកម្ម" ។ រាល់ប្រាក់កំរៃដែលអ្នកនាំចេញបង់ឱ្យមន្ត្រី (នៅកន្លែងឡើងត្រី នៅតាមផ្លូវ និងនៅព្រំដែន) មិនត្រូវបានដាក់បញ្ចូល ក្នុងចំណាយពាណិជ្ជកម្មទេ ។ វិធីនេះផ្តល់លទ្ធភាពឱ្យធ្វើវិភាគបន្ទុកចំណាយដែលញែកចំណាយពាណិជ្ជកម្មជាធម្មតាដែលជាប់ទាក់ទិននឹងជំនួញ ចេញពីប្រាក់កំរៃនិងពន្ធផ្សេងៗដែលប្រមូលយកតាមគោលនយោបាយ និងបទបញ្ជានានា ។

ដូចមានចុះក្នុងតារាង ៣.១ ចំនាយពាណិជ្ជកម្មមានជាមធ្យម ១៤៨ដុល្លារ/តោន នៅតាមកន្លែងឡើងត្រីទាំងប្រាំដែលបានសិក្សាកាលពីខែមករា ២០០៣ ។ ដើម្បីវាយតម្លៃថា តើចំណាយពាណិជ្ជកម្មមុខណាអស់ច្រើនជាងគេ, ចំណាយត្រូវបានបែង

ចែកចេញជាបីប្រភេទៈ ចំណាយប្រតិបត្តិការ ចំណាយជាមូលធន (សំភារៈបរិក្ខារ) និងការខូចខាត/ការបាត់ទំងន់ (តារាង ៣.២) ។ ចំណាយប្រតិបត្តិការគឺ ចំណាយធម្មតាលើការធ្វើជំនួញប្រចាំថ្ងៃ ដែលជារួមមាន ការដឹកជញ្ជូន ពលកម្ម ទឹកកក សំភារៈ និងហិរញ្ញវត្ថុ (ទុនបង្វិល និងការបាត់ប្រាក់កម្ចីផ្តល់ទៅឱ្យពាណិជ្ជករ) ។ ការបណ្តាក់ទុនលើទ្រព្យយូរអង្វែង ដូចជា រថយន្ត និងទូក ត្រូវបានចាត់ទុកជាចំណាយមូលធន ។

ការខូចខាតនិងស្រកទំងន់ សំដៅដល់ការថយចុះ បរិមាណ/ទំងន់ត្រី គិតតាំងពីចំណុចកន្លែងឡើងត្រី រហូតដល់ចំណុចលក់ចេញនៅផ្សារឡុងគឿ ។ ចំណាយនេះឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីការថយចុះទំងន់ត្រី រីឯចំណាយទាក់ទិន នឹងគុណភាពថយចុះ (នៅពេលត្រីមិនត្រូវបានបោះចោល) គឺមិនបានគិតបញ្ចូលទេ ពីព្រោះក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះ គេមិនអាចធ្វើវិភាគកើតទេទៅលើការប្រែប្រួលខាងគុណភាពត្រី ឬការជះឥទ្ធិពលរបស់វាទៅលើថ្លៃត្រីដែលអ្នកនាំចេញអាចលក់បាននៅផ្សារឡុងគឿ ។ ដូច្នេះចំណាយពិតប្រាកដដោយសារការខូចខាតត្រី ប្រហែលខ្ពស់ជាងតួលេខប៉ាន់ស្មានក្នុងការសិក្សានេះ ។

តារាង ៣.២. សង្ខេបចំណាយពាណិជ្ជកម្ម

រាយមុខ	ចំណាយពាណិជ្ជកម្ម		%នៃចំណាយពាណិជ្ជកម្មសរុប	
	រៀល/គ.ក នៃត្រីនាំចេញ	ដុល្លារ/តោននៃត្រីនាំចេញ	សរុបរង	សរុប
ចំណាយប្រតិបត្តិការ	354	89.7		60%
ដឹកជញ្ជូន	102	25.8	17%	
ទុនបង្វិល	85	21.6	15%	
ទឹកកក	85	21.5	15%	
សំភារៈ/ផ្សេងៗ	38	9.6	6%	
កម្មករ	25	6.3	4%	
ការបាត់ប្រាក់កម្ចី	19	4.8	3%	
ការបាត់ទំងន់/ការខូចខាត	201	50.8		34%
ចំណាយមូធន(សំភារៈបរិក្ខារ)	31	7.9		5%
ចំណាយពាណិជ្ជកម្មសរុប	586	148.4		100%

៣.១.១. ចំណាយប្រតិបត្តិការ

ចំណាយប្រតិបត្តិការមានចំណែកធំបំផុតក្នុងចំណាយពាណិជ្ជកម្ម (៦0%) ក្នុងនេះមុខចំណាយជាចំបងគឺ ការដឹកជញ្ជូន ទឹកកក និងទុនបង្វិល ។ អ្នកនាំចេញចំណាយអស់ជាមធ្យម ២៦ដុល្លារ/តោន លើការដឹកជញ្ជូន ដែលភាគច្រើនជាចំណាយលើប្រេងឥន្ធនៈសំរាប់ដំណើរទៅមកដ៏វែងឆ្ងាយ ។ ចំណាយដឹកជញ្ជូនប្រែប្រួលខុសគ្នារវាងកន្លែងឡើងត្រីទាំងប្រាំ គឺចាប់ពី ១៣ដុល្លារ ដល់ ៣0ដុល្លារ/តោន ទៅតាមចំងាយធ្វើដំណើរ និងទំហំរថយន្តប្រើប្រាស់សំរាប់ដឹក (គឺការដឹកដោយរថយន្តធំ វាកាត់បន្ថយចំនាយក្នុង ១តោន) ។ ឧទាហរណ៍ ចំណាយដឹកជញ្ជូនឡើងខ្ពស់បំផុត សំរាប់ការដឹកត្រីក្នុងបរិមាណតិច (ឧ. ២-៣តោន) ដោយប្រើរថយន្ត កន្ទុយកាត់ក្នុងដំណើរឆ្ងាយ ដូចជា ពីទីរួមខេត្តកំពង់ឆ្នាំងទៅថៃ ជាដើម ។ ចំណាយដឹកជញ្ជូនថយចុះច្រើន សំរាប់ការដឹកត្រីក្នុងបរិមាណច្រើន ក្នុងដំណើរជិត ដូចជាពីខេត្តបាត់ដំបងទៅថៃ (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ ខ) ។

អ្នកនាំចេញត្រូវការទឹកកកច្រើនណាស់សំរាប់រក្សាគុណភាពត្រី ទាំងក្នុងការស្តុកត្រីទុករង់ចាំប្រមូលទិញឱ្យបានគ្រប់ចំនួនសំរាប់ដឹកមួយជើង និងក្នុងពេលដឹកចេញពីកន្លែងឡើងត្រីទៅកាន់ប្រទេសថៃ ។ ជាមធ្យម ក្នុងត្រីនាំចេញមួយតោន អ្នក

នាំចេញត្រូវប្រើទឹកកកអស់ប្រហែលមួយតោនសំរាប់ការស្តុក និងការដឹកត្រី ។ នៅ ៤កន្លែងឡើងត្រី ទឹកកកថ្លៃ១៦-១៩ដុល្លារ/តោន ប៉ុន្តែអ្នកនាំចេញនៅចុងឃ្នាសត្រូវបង់ថ្លៃជិតដល់ ៣០ដុល្លារ/តោន ពីព្រោះគ្មានក្រុមហ៊ុនផលិតទឹកកកនៅកន្លែងឡើងត្រីនេះទេ គឺគេត្រូវដឹកទឹកកកមកតាំងពីទីរួមខេត្តសៀមរាប ដែលនៅឆ្ងាយដល់ប្រហែល ១៥គ.ម ។ ទឹកកកលក់នៅចុងឃ្នាសមានគុណភាពខ្ពស់ជាង ពីព្រោះគេផលិតវាពីទឹកស្អាត ចំណែកឯក្រុមហ៊ុនផលិតទឹកកកនៅ ៤កន្លែងឡើងត្រីទៀត ប្រើប្រាស់ទឹកផ្ទាល់ពីបឹងទន្លេសាប ។ គេមិនដឹងច្បាស់ទេថា ហេតុអ្វីបានជាគ្មានការបង្កើតអាជីវកម្មផលិតទឹកកកនៅចុងឃ្នាស ។

ទុនបង្វិលតំណាងឱ្យចំណាយដ៏សំខាន់មួយទៀតក្នុងការនាំចេញត្រី ។ ទុនបង្វិលគឺជាសាច់ប្រាក់ដែលអ្នកនាំចេញត្រូវមានក្នុងដៃ សំរាប់ដំណើរការមុខជំនួញរបស់ខ្លួន ដូចជា សំរាប់ទិញត្រី និងសំភារៈ បង់ប្រាក់ឈ្នួលឱ្យកម្មករ ឬចំណាយលើការដឹកជញ្ជូនជាដើម ។ ទុនបង្វិលមាន"តំលៃឱកាស" មួយ ពីព្រោះប្រាក់នេះអាចយកទៅប្រើក្នុងគោលដៅវិនិយោគផ្សេង ប៉ុន្តែគេបានទុកវាប្រើក្នុងជំនួញនេះទៅវិញ ។ ជាមធ្យម អ្នកនាំចេញត្រូវការទុនបង្វិលប្រហែល ១៣.០០០ដុល្លារ ប៉ុន្តែចំនួនទឹកប្រាក់នេះអាចប្រែប្រួលពី ២.៥០០ដុល្លារ ដល់ ២៥.០០០ដុល្លារ ទៅតាមអ្នកនាំចេញម្នាក់ៗ និងតាមរដូវ (បិទ ឬបើក, ត្រីត្រូវខ្លាំង ឬមិនខ្លាំង) ។ ផ្អែកលើអត្រាការប្រាក់ជាទូទៅ នៅតាមកន្លែងឡើងត្រីនានាដែលមានការិត ៥%/ខែ ដូច្នេះតួលេខប៉ាន់ស្មាននៃចំណាយលើទុនបង្វិលគឺប្រហែល ២២ដុល្លារ/តោននៃត្រីនាំចេញ ។

ចំណាយប្រតិបត្តិការផ្សេងទៀត រួមមាន ថ្លៃឈ្នួលពលកម្ម សំភារៈ (ឧ. ធុងជ័រ កំរាលកៅស៊ូ) និងការបាត់ប្រាក់កម្ចីផ្តល់ឱ្យពាណិជ្ជករ ។ អ្នកនាំចេញផ្តល់ប្រាក់កម្ចីឱ្យពាណិជ្ជករ ដើម្បីឱ្យពួកគេអាចទិញត្រីពីអ្នកនេសាទ ប៉ុន្តែ ជួនកាលពាណិជ្ជករទៅណាបាត់ដោយមិនទាន់សងប្រាក់កម្ចីវិញទេ ។ ការបាត់ប្រាក់កម្ចីបែបនេះក្នុងមួយឆ្នាំៗសំរាប់អ្នកនាំចេញ មានប្រហែលតែ ៣% នៃចំណាយពាណិជ្ជកម្មប៉ុណ្ណោះ ។ ទោះបីអ្នកនាំចេញភាគច្រើនបានត្អូញត្អែរពីការបាត់ប្រាក់កម្ចីក្តី ប៉ុន្តែរឿងនេះហាក់ដូចតូចតាចទេ បើធៀបនឹងចំណាយប្រតិបត្តិការផ្សេងទៀត ដូចជា ចំណាយដឹកជញ្ជូន និងការខូចខាត/ស្រកទំងន់ជាដើម ។

ឡានកន្ទុយកាត់ធ្វើដំណើរពីផ្លូវក្រួ (កំពង់ឆ្នាំង) ទៅប៉ោយប៉ែត ត្រូវបានពន្យាដោយសារបែកកង់ឡាន

៣.១.២. ការខូចខាត/ការស្រកទំងន់

ជាមធ្យម ការខូចខាត/ស្រកទំងន់ មានចំណែក ៣៤% ក្នុងចំនាយពាណិជ្ជកម្ម ឬ ៥១ដុល្លារ/តោន ។ ពិតហើយ នេះគឺជាចំណាយដ៏ចំបងមួយ ។ ចាប់ពីពេលទិញត្រីនៅកន្លែងឡើងត្រី រហូតដល់ពេលលក់ចេញនៅផ្សារឡុងគឿ អ្នកនាំចេញប៉ាន់ស្មានថាត្រីដឹកបានស្រកទំងន់ប្រហែល ៣-៥% ដោយសារការខូចគុណភាព ការបាត់ជាតិទឹក និងកត្តាផ្សេងទៀត ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ការ

ស្រកទំងន់អាចប្រែប្រួលខុសគ្នាទៅតាមប្រភេទត្រី និងតាមរដូវ ។ ឧទាហរណ៍ ការស្រកទំងន់អាចខ្ពស់ដល់ ១០% នៃការដឹកជញ្ជូនមួយជើងៗក្នុងអំឡុងរដូវត្រីពង ដោយហេតុថា ត្រីច្រើនតែបាត់បង់ពងរបស់វាក្នុងពេលដឹកជញ្ជូន ។

ការខូចខាត/ស្រកទំងន់ បង្កឡើងដោយមូលហេតុជាច្រើន ។ ទីមួយ អ្នកនាំចេញអាចរក្សាទុកត្រីដែលទិញបាននៅក្នុងធុងមានក្លាសេ្សទឹកកកអស់ជាច្រើនថ្ងៃមុននឹងដឹកវានាំចេញ ហើយក្នុងអំឡុងពេលនេះ ត្រីចាប់ផ្តើមថយចុះគុណភាព ។ ទីពីរ អ្នកនាំចេញដឹកត្រីដោយយកវាចេញពីធុងក្លាសេ្សនៅកន្លែងឡើងត្រី រួចផ្ទុកក្នុងរថយន្តកន្ទុយកាត់ ឬរថយន្តធុនធូន់ ។ គេបានដាក់ទឹកកកលាយជាមួយត្រីដើម្បីក្លាសេ្សវាក្តី ប៉ុន្តែដោយគេមិនប្រើធុងក្លាសេ្សដូច្នេះទឹកកករលាយយ៉ាងលឿនក្នុងពេលដឹកជញ្ជូន ។ វិធីសាស្ត្រនេះខុសគ្នាពីអ្នកបែងចែកថៃនៅផ្សារឡុងគឿ ។ ដើម្បីរក្សាគុណភាព អ្នកបែងចែកថៃ ដាក់ត្រីនាំចូលពីប្រទេសកម្ពុជាទៅក្នុងធុងមានដាក់ទឹកកកក្លាសេ្សវាភ្លាម ត្រៀមសំរាប់ការដឹកជញ្ជូន និងបែងចែក ។

អ្នកនាំចេញខ្មែរបញ្ជាក់ថា គាត់ចង់ដឹកត្រីដោយប្រើធុងក្លាសេ្សដូចនៅថៃដែរ ប៉ុន្តែគាត់ថា បើធ្វើដូច្នេះនឹងត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃកើនច្រើនណាស់ ព្រោះមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលនឹងអះអាងថាត្រីដាក់ធុងក្លាសេ្សមាន "គុណភាពខ្ពស់" ហើយទាមទារបង់កំរៃខ្ពស់ជាង ។ កំនើនប្រាក់កំរៃនេះវាខ្ពស់ជាងផលចំណេញដែលបានពីការកាត់បន្ថយការខូចខាត/ស្រកទំងន់ទៅទៀត ។ តាមការផ្ទុកត្រីផ្ទាល់ក្នុងរថយន្ត អ្នកនាំចេញអាចរក្សាកំរិតប្រាក់កំរៃឱ្យនៅទាប ដោយអះអាងថា ត្រីដែលគាត់ដឹកជញ្ជូនមានគុណភាពអន់ទេ ។

ទីបី ក្នុងការដឹកត្រីមួយជើងៗចេញពីកន្លែងឡើងត្រីនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាបឆ្ពោះទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ គេត្រូវផ្ទុក និងរើត្រីចុះឡើងជាច្រើនដង ។ ឧទាហរណ៍ ត្រីអាចត្រូវរើផ្ទេរពីធុងក្លាសេ្សរបស់អ្នកនាំចេញនៅភូមិបណ្តែតទឹក ទៅផ្ទុកក្នុងបាឡាង (ទូកចម្លង) រើពីបាឡាងទៅផ្ទុកក្នុងរថយន្តនៅកន្លែងឡើងត្រី និងរើពីរថយន្តទៅផ្ទុកក្នុងរទេះរុញដ៏ធំមួយនៅប៉ោយប៉ែត (ត្រូវធ្វើដូច្នេះដើម្បីឆ្លងព្រំដែន) រួចហើយរុញឆ្លងកាត់ព្រំដែនចូលទៅក្នុងផ្សារឡុងគឿ ។ ចំនួនដងនៃការរើចុះរើឡើង ការផ្ទេរ និងការដក/ការបន្ថែមទឹកកក ប្រហែលបង្កឱ្យមានការខូចខាត និងស្រកទំងន់យ៉ាងច្រើនគួរកត់សំគាល់ដែរ ។

គេដាក់ត្រីទៅក្នុងបាឡាងនៅភូមិបណ្តែតទឹក ដើម្បីដឹកជញ្ជូនទៅកន្លែងឡើងត្រី

គេដាក់ត្រីទៅក្នុងឡានកន្ទុយកាត់ នៅកន្លែងឡើងត្រី ដើម្បីនាំចេញ

គេផ្ទេរត្រីពីឡានកន្ទុយកាត់ ទៅរទេះរុញ ប៉ោយប៉ែត ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ

កម្មកររុញរទេះត្រីឆ្លងកាត់ព្រំដែន នៅប៉ោយប៉ែត ទៅផ្សារឡុងគឿ ប្រទេសថៃ

៣.១.៣. ចំណាយលើសំភារៈបរិក្ខារ

ជាទូទៅ ចំណាយលើសំភារៈបរិក្ខារមានកំរិតទាប ជាមធ្យមប្រហែល ៥% នៃចំណាយពាណិជ្ជកម្ម ។ តួលេខនេះឆ្លុះបញ្ចាំងពីភាពស្ទាក់ស្ទើររបស់អ្នកនាំចេញ ក្នុងការវិនិយោគលើទ្រព្យសកម្មជាប់លាប់ ដោយសារភាពមិនប្រាកដប្រជានៃមុខជំនួញនាពេលអនាគត ។ ជាមធ្យម អ្នកនាំចេញវិនិយោគទុនប្រហែល ៨.០០០ដុល្លារ (ក្នុងរង្វង់ពី ៤.០០០ដុល្លារ ទៅ ១៣.០០០ដុល្លារ) ទៅលើសំភារៈបរិក្ខារ ដូចជា រថយន្តដឹកជញ្ជូន ទូក ធុងក្លាសេ្ស និងជញ្ជីង ។ អ្នកនាំចេញដែលចង់ធ្វើអប្បបរមាកម្មនូវចំណាយលើសំភារៈបរិក្ខា អាចជួលរថយន្តសំរាប់ដឹកត្រីបាន ជាជាងទិញ វាមកប្រើប្រាស់ដោយផ្ទាល់ ។

៣.២. ប្រាក់កំរៃ (ពីកន្លែងឡើងត្រីទៅផ្សារនាំចេញ)

អ្នកនាំចេញត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃលើការដឹកត្រីនាំចេញនៅកន្លែងឡើងត្រី នៅតាមផ្លូវ និងនៅព្រំដែនខ្មែរ និងថៃ មុនបានទៅដល់ផ្សារឡុងគឿ ។ ប្រាក់កំរៃទាំងអស់គឺជាការបង់ក្រៅផ្លូវការ និងការបង់ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានផ្លូវការ ប៉ុន្តែមិនធ្វើតាមអត្រាផ្លូវការទេ (ចំពោះការពិភាក្សាលំអិតស្តីពីអាជ្ញាប័ណ្ណ លិខិតអនុញ្ញាត និងប្រព័ន្ធប្រាក់កំរៃ សូមអានជំពូកទី៤ ។ ពីកន្លែង

ឡើងត្រីទាំងប្រាំកន្លែងដែលបានសិក្សាទៅផ្សារឡុងគឿ ប្រាក់កំរៃសរុបស្ថិតក្នុងចន្លោះពី ៧៦-៩០ដុល្លារ/តោន ឬគិតជាមធ្យម ៨៣ដុល្លារ/តោន (តារាង ៣.១) ។ ប្រាក់កំរៃបែបនេះមានចំណែកជាង ៥០% ក្នុងចំណាយសរុបលើការនាំចេញត្រី (ពី ១៤៨-២៣១ដុល្លារ/តោន) ។ ជាការពិតណាស់ ប្រាក់កំរៃវាធំជាងផលបូកនៃ ពីរមុខចំណាយពាណិជ្ជកម្មធំៗបំផុតដែលជាប់ទាក់ទិននឹងប្រតិបត្តិការជំនួញគឺ ការខូចខាត/ស្រកទំងន់ (៥១ដុល្លារ/តោន) និងការដឹកជញ្ជូន (២៦ដុល្លារ/តោន) ។ ថ្វីបើមានច្រកខ្លះៗដែរ សំរាប់កាត់បន្ថយចំណាយលើការខូចខាត និងដឹកជញ្ជូន ប៉ុន្តែចំណាយក្នុងការដឹកត្រីនាំចេញមិនអាចថយចុះច្រើនទេ បើសិនមិនផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់លើការកាត់បន្ថយប្រាក់កំរៃ ។

ក្រាហ្វិក៣.១. ប្រាក់កំរៃគិតជាភាគរយនៃប្រាក់ចំណេញសក្តានុពល

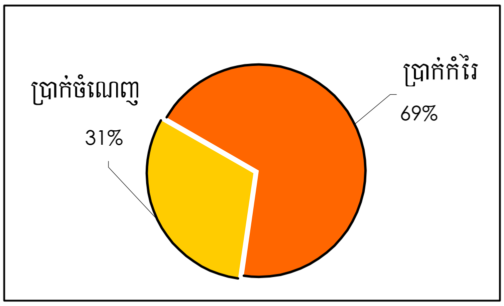

ប្រាក់កំរៃវាកាត់បន្ថយយ៉ាងច្រើននូវចំនួនប្រាក់ចំណេញដែលអាចទទួលបានលើការនាំចេញត្រីពីកន្លែងឡើងត្រីទាំងប្រាំ ។ អ្នកនាំចេញទទួលបានជាមធ្យម ៣៨ដុល្លារ/តោន ប៉ុន្តែប្រាក់កំរៃចំណាយអស់ដល់ទៅ ៨៣ដុល្លារ/តោន គឺបានន័យថា បើសិនគ្មានយកប្រាក់កំរៃទេនោះ ប្រាក់ចំណេញអាចបានដល់ ១២១ដុល្លារ/តោន (កើនជាង ២០០%) ។ គេអាចនិយាយម៉្យាងទៀតថា ជាក់ស្តែងទៅប្រាក់កំរៃវាដូចគ្នានឹងការយកពន្ធ ៧០% លើប្រាក់ចំណេញរបស់អ្នកនាំចេញដូច្នោះដែរ (ក្រាហ្វិក៣.១) ។ អត្រាប្រាក់កំរៃនេះ ដូចជាខ្ពស់ខ្លាំងណាស់បើធៀបនឹងអត្រាពន្ធដែលដាក់អនុវត្តលើប្រាក់ចំណេញក្នុងមុខជំនួញផ្សេងទៀត (រួមបញ្ចូលទាំងការនាំចេញផង) ។ ឧទាហរណ៍ ច្បាប់ស្តីពីសារពើពន្ធ (១៩៩៧) បានកំណត់អត្រាពន្ធលើប្រាក់ចំណេញអាជីវកម្មចាប់ពី ៥% ដល់ ២០% (អត្រាខ្ពស់បំផុត) ។

៣.៣. ប្រាក់កំរៃ (ពីកន្លែងនេសាទទៅកន្លែងឡើងត្រី)

ប្រាក់កំរៃជាមធ្យម ៨៣ដុល្លារ/តោន ដែលបានពិភាក្សាក្នុងផ្នែក ៣.២ បានបូកបញ្ចូលការបង់ប្រាក់កំរៃទាំងអស់ចាប់ពីកន្លែងឡើងត្រីទៅដល់ផ្សារឡុងគឿ ប៉ុន្តែគ្មានបូកបញ្ចូលប្រាក់កំរៃដែលប្រមូលយកលើសកម្មភាពនេសាទនៅមុនពេលដែលផលត្រីបានទៅដល់កន្លែងឡើងត្រីនោះទេ ។ ទោះបីការវាយតម្លៃយ៉ាងពេញលេញលើប្រាក់កំរៃទាំងនេះ វាស្ថិតនៅក្រៅក្របខ័ណ្ឌនៃការសិក្សានេះក្តី ក៏កិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកនេសាទគំរូតាង ២៥នាក់ ដែលធ្វើប្រតិបត្តិការនៅខេត្តកំពង់ឆ្នាំង និងនៅចុងឃ្នាសក្នុងខេត្តសៀមរាប បានផ្តល់ពតិមានដ៏មានប្រយោជន៍អំពីប្រភេទនិងចំនួនប្រាក់កំរៃដែលប្រមូលយកលើសកម្មភាពនេសាទ ។

ប្រាក់កំរៃដែលប្រមូលយកលើការនេសាទ ចាំបាច់ត្រូវតែពិនិត្យមើលនៅក្នុងបរិបទនៃកិច្ចប្រឹងប្រែងធ្វើកំណែទំរង់ក្នុងពេលថ្មីៗនេះ ។ តាមការផ្តួចផ្តើមរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រីក្នុងខែតុលា ២០០០ កំណែទំរង់វិស័យជលផល បាននាំមកនូវការកាត់បន្ថយតំបន់ឡូតិ៍នេសាទអស់ ៥៦% ដោយបើកចំហវាសំរាប់ការនេសាទជាសាធារណៈ ។ កំណែទំរង់ទាំងនេះ សំដៅលុបចោលផងដែរនូវប្រាក់កំរៃអាជ្ញាប័ណ្ណសំរាប់អ្នកនេសាទសិប្បកម្ម (អនុក្រឹត្យលេខ២៤ អ.ន.ក្រ នៅខែកុម្ភៈ ២០០១ ស្តីពីការលុបចោលពន្ធលើឧបករណ៍នេសាទសិប្បកម្ម) ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី អ្នកនេសាទ សិប្បកម្ម នៅតែត្រូវសុំអាជ្ញាប័ណ្ណដោយគ្មានបង់ប្រាក់កំរៃ តាមការតំរូវនៃច្បាប់ស្តីពីការគ្រប់គ្រងវិស័យជលផលឆ្នាំ១៩៨៧ (លេខ៣៣ ក្រ.ច) ។ ច្បាប់នេះតំរូវផងដែរឱ្យអ្នកនេសាទឧស្សាហកម្មស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណ ប៉ុន្តែអ្នកនេសាទគ្រួសារមិនចាំបាច់មានអាជ្ញាប័ណ្ណនេសាទទេ ។

ផ្អែកលើកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកនេសាទគ្រួសារ និងអ្នកនេសាទសិប្បកម្មសរុប ២៥នាក់ កំណែទំរង់វិស័យជលផលទំនង មានផលប៉ះពាល់វិជ្ជមានខ្លះហើយទៅលើការរកចិញ្ចឹមជីវិតនៃអ្នកនេសាទ ។ អ្នកនេសាទគ្រួសារនៅខេត្តកំពង់ឆ្នាំង និងនៅចុងឃ្នាស បានកត់សំគាល់ថា ឥឡូវនេះពួកគេមានលទ្ធភាពប្រើប្រាស់កន្លែងនេសាទច្រើនជាងមុន ហើយក៏រឹតប្រាក់កំរៃក៏ទាបច្រើនជាងនៅមុនពេលធ្វើកំណែទំរង់ដែរ ។ សំរាប់អ្នកនេសាទសិប្បកម្មវិញ គេមានរូបភាពច្របូកច្របល់ជាង ។ ពួកគេនៅតែបន្តបង់ប្រាក់កំរៃ "មនោសញ្ចេតនា" ដើម្បីទទួលបានអាជ្ញាប័ណ្ណលើឧបករណ៍នេសាទ ទោះបីមានអនុក្រឹត្យលុបចោលប្រាក់កំរៃទាំងនេះជាផ្លូវការហើយក្តី ។ អ្នកនេសាទសិប្បកម្ម បានឱ្យដឹងដែរថា ការកាត់ចេញនូវតំបន់ឡូតិ៍នេសាទ មិនសូវមានឥទ្ធិពលសំខាន់ប៉ុន្មានទេទៅលើផលចាប់ត្រីរបស់ពួកគេ ។ គេដឹងថា តំបន់ទាំងនេះមិនសូវមានផលិតភាពប៉ុន្មានទេតាំងពីមុនពេលកាត់ចេញ ហើយផលិតភាពរបស់វាបានបន្តធ្លាក់ចុះទៀត ។ ដូច្នេះ តាមធម្មតាអ្នកនេសាទសិប្បកម្មត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃដើម្បីបានសិទ្ធិនេសាទនៅកន្លែងមានផលិតភាពខ្ពស់ (ប៉ុន្តែមានច្បាប់ហាមឃាត់) ដូចជានៅកន្លែងបំរុងទុក (តំបន់អភិរក្សដែលត្រូវបានការពារ) ។

អ្នកនេសាទបង់ប្រាក់កំរៃទៅឱ្យមន្ត្រីជលផល ប៉ូលីសសេដ្ឋកិច្ច កងរាជអាវុធហត្ថ និងប៉ូលីសចរាចរជើងទឹក ។ សំរាប់អ្នកនេសាទសិប្បកម្មដែលឆ្លើយសម្ភាសន៍ក្នុងការសិក្សានេះ ប្រាក់កំរៃត្រូវបង់អស់ ១៨ដុល្លារ/តោនត្រី[៩] ។ តួលេខនេះឆ្លុះបញ្ចាំង ពីការបង់ប្រាក់កំរៃសំរាប់ អាជ្ញាប័ណ្ណ, សិទ្ធិចូលនេសាទក្នុងតំបន់ហាមឃាត់, សិទ្ធិចូល នេសាទក្នុងតំបន់នេសាទសាធារណៈ, លិខិតអនុញ្ញាតឱ្យប្រើប្រាស់ម៉ាស៊ីនទូកកាណូត, លទ្ធភាពប្រើប្រាស់កន្លែងឡើងត្រី, ហើយនិងការចេញនិងការឆែកឆេរពិនិត្យលិខិតដោយមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល[១០] ។ ប្រាក់កំរៃខ្ពស់បំផុត ត្រូវបានបង់សំរាប់សុំសិទ្ធិចូលនេសាទក្នុងតំបន់ហាមឃាត់ បន្ទាប់មកគឺសំរាប់អាជ្ញាប័ណ្ណប្រើប្រាស់ឧបករណ៍នេសាទ ។

គួរឱ្យកត់សំគាល់ថាមាន "សេវាកម្មតែមួយកន្លែង" បានផុសឡើងនៅកំពង់លួង ក្នុងការបង់ប្រាក់កំរៃដែលអ្នកនេសាទសិប្បកម្មត្រូវធ្វើសំរាប់អាជ្ញាប័ណ្ណប្រើប្រាស់ឧបករណ៍ និងសិទ្ធិនេសាទ ។ កាលពីមុនអ្នកនេសាទសិប្បកម្ម ចាំបាច់ត្រូវតែទៅជួបស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធនិមួយៗជាញឹកញាប់ ដើម្បីចរចាស្នើសុំអាជ្ញាប័ណ្ណ បង់ប្រាក់កំរៃ និងសិទ្ធិនេសាទ (ឧ. សិទ្ធិនេសាទអាចត្រូវចរចាសំរាប់ដំណើរចេញទៅ/ត្រឡប់មកពីនេសាទរាល់ៗលើក) ។ នៅក្រោមរបៀបថ្មី "ឈប់តែមួយកន្លែង" នេះ អ្នកនេសាទសិប្បកម្មអាចសំចៃពេលវេលា ដោយបង់ទឹកប្រាក់សរុបមួយទៅឱ្យមន្ត្រីថ្នាក់ខ្ពស់នៃរដ្ឋាភិបាល ហើយបន្ទាប់មកមន្ត្រីនេះទៅចរចា/ចែករំលែកប្រាក់គ្នាជាមួយស្ថាប័នជាប់ទាក់ទិនទាំងអស់ ។ ជាថ្នូរនឹងការបង់ប្រាក់សរុបតែម្តងនេះ អ្នកនេសាទសិប្បកម្មទទួលបានអាជ្ញាប័ណ្ណប្រើប្រាស់ឧបករណ៍ និងសិទ្ធិចូលនេសាទក្នុងតំបន់មួយចំនួនដែលបានកំណត់ទុកជាមុន នៅក្នុងរយៈពេលមួយជាកំណត់ (ជារឿយៗចាប់ពី ៦ខែទៅ ១ឆ្នាំ) ។ ការបង់ប្រាក់សរុបនេះ មិនគ្របដណ្តប់ដល់ប្រាក់កំរៃពាក់ព័ន្ធនឹងលិខិតអនុញ្ញាតប្រើប្រាស់ម៉ាស៊ីនទូក កាណូត លទ្ធភាពប្រើប្រាស់កន្លែងឡើងត្រី និងសកម្មភាពឆែកឆេរពិនិត្យលិខិតផ្សេងៗផងទេ ។

[៩] ជាការសំខាន់ដែលត្រូវបញ្ជាក់ថា ដោយសារប្រាក់កំរៃប៉ាន់ស្មាននេះផ្អែកលើ អ្នកនេសាទមួយចំនួនតូចក្នុងចំណោមអ្នកនេសាទរាប់ពាន់នាក់ដែលធ្វើប្រតិបត្តិការនៅបឹងទន្លេសាប ដូច្នេះគេគួរគួរតែចាត់ទុកជាការចង្អុលបង្ហាញប៉ុណ្ណោះ ។ ប្រាក់កំរៃប្រហែលប្រែប្រួលខុសគ្នាខ្លាំងណាស់នៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប ។ ក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃការសិក្សានេះ ពុំមានលទ្ធភាពប្រមូលទិន្នន័យអំពីចំណាយ សំរាប់ធ្វើការប៉ាន់ស្មានដើម្បីប្រៀបធៀបប្រាក់កំរៃទៅនឹងចំណាយសរុបលើការនេសាទនោះទេ ។

[១០] នៅក្នុងករណីដែលអ្នកនេសាទលក់ទៅឱ្យពាណិជ្ជករនៅឯបឹង ពាណិជ្ជករនឹងត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃនៃកន្លែងឡើងត្រី និងប្រាក់កំរៃនៃការឆែកឆេរពិនិត្យលិខិតអនុញ្ញាតឱ្យប្រើម៉ាស៊ីនទូក ។

៣.៤. សង្ខេប

ទិន្នន័យប្រមូលបានលើការនាំចេញត្រីពីកន្លែងឡើងត្រីទាំង៥ ដែលបានសិក្សា បានបង្ហាញឱ្យឃើញដោយអាចមានការប្រែប្រួលបន្តិចបន្តួចថា អ្នកនាំចេញត្រូវជួបនឹងការយកប្រាក់កំរៃដ៏ច្រើន ដែលស្រូបយកប្រាក់ចំណេញសក្តានុពលរបស់ពួកគេអស់មួយចំណែកធំ ។ ប្រាក់កំរៃដល់ទៅ ៨៣ដុល្លារ/តោននេះ មានចំណែកជាង ៥0% ក្នុងបន្ទុកចំណាយនាំចេញត្រី និងជាមុខចំណាយខ្ពស់ជាងគេបំផុត បន្ទាប់មក គឺចំណាយលើការខូចខាត/ការស្រកទំងន់ (៥១ដុល្លារ/តោន) និងចំណាយលើការដឹកជញ្ជូន (២៦ដុល្លារ/តោន) ។ កំរិតប្រាក់ចំណេញប៉ាន់ស្មានជាមធ្យមគឺ ៣៨ដុល្លារ/តោន ។ កំរិតប្រាក់កំរៃដែលធំដល់ទៅជាងពីរដងនៃកំរិតប្រាក់ចំណេញទទួលបានពីការនាំចេញត្រី គឺជាសញ្ញាមួយបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ពីសកម្មភាពស្វែងរកប្រាក់កំរៃដ៏ទូលំទូលាយពីសំណាក់ស្ថាប័ននិងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល (សូមអានជំពូកទី៥) ។ ការទាញយកប្រាក់កំរៃ ត្រូវបានធ្វើអតិបរិមាកម្មដល់ចំនុចមួយដែលអ្នកនាំចេញរាយការណ៍ថា គោលដៅសំខាន់របស់ពួកគេគឺការរស់រាននៃមុខជំនួញ រីឯការបណ្តាក់ទុន និងការរីកចំរើននៃជំនួញនេះ ពួកគេគិតថាប្រហែលមិនអាចធ្វើទៅរួចទេ ។

ជំពូកទី ៤

ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់សំរាប់ការនាំចេញត្រី

ជំពូកនេះពិពណ៌នាថា តើប្រព័ន្ធអាជ្ញាប័ណ្ណផ្លូវការ លិខិតអនុញ្ញាត និងប្រាក់កំរៃ ដែលទាក់ទងនឹងការនាំចេញត្រី ត្រូវបានរៀបចំយ៉ាងដូចម្តេច ដើម្បីដំណើរការបានស្របតាមច្បាប់និងបទបញ្ជា, និងតើប្រព័ន្ធនេះមានដំណើរការយ៉ាងដូចម្តេចក្នុងស្ថានភាពជាក់ស្តែង ។ ចំណុចផ្តោតគឺ ការនាំចេញតាមផ្លូវគោកពីបឹងទន្លេសាបទៅថៃ ។ គេទទួលស្គាល់ថា ប្រព័ន្ធ និងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែងអាចខុសគ្នាសំរាប់ការនាំចេញត្រីតាមមធ្យោបាយផ្សេងទៀត (តាមទូក យន្តហោះ) និងតាមផ្លូវផ្សេង ទៅកាន់គោលដៅផ្សេង (វៀតណាម ប្រទេសឯទៀត) ប៉ុន្តែផ្លូវនាំចេញទាំងនេះ មិនបានសិក្សាក្នុងរបាយការណ៍នេះទេ ។

៤.១ ប្រព័ន្ធបទបញ្ជាផ្លូវការ

ក្រោមប្រព័ន្ធផ្លូវការ ក្រុមហ៊ុនណាចង់នាំចេញត្រី គឺត្រូវដាក់ពាក្យសុំទៅក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ (ក.ស) ដើម្បីបានទទួលលិខិតមួយសំរាប់គាំទ្រអាជ្ញាប័ណ្ណនាំចេញ ។ ពាក្យសុំទៅ ក.ស រួមមាន ការប៉ាន់ស្មានបរិមាណត្រីតាមចំណាត់ថ្នាក់គុណភាពបីប្រភេទ (ប្រភេទ ១-៣) ដែលក្រុមហ៊ុនគ្រោងធ្វើការនាំចេញក្នុងរយៈពេលមួយឆ្នាំនៃអាជ្ញាប័ណ្ណ ។ ពាក្យសុំក៏មានបញ្ជាក់ពីការប៉ាន់ស្មាននៃថ្លៃទិញជាមធ្យមដែលក្រុមហ៊ុនរំពឹងថានឹងត្រូវបង់សំរាប់ការផ្គត់ផ្គង់ត្រីទៅតាមចំណាត់ថ្នាក់គុណភាពនីមួយៗផងដែរ ។ ពត៌មានពីថ្លៃត្រីនេះ គយនៅព្រំដែននឹងប្រើវាដើម្បីគណនាពន្ធនាំចេញសមស្របសំរាប់ការនាំចេញ (មានន័យថា ១០% នៃតំលៃត្រីដឹកជញ្ជូនមួយជើង) ។ ក្រោយពីបានពិនិត្យ និងយល់ព្រមលើពាក្យសុំរួចហើយ ក.ស ចេញលិខិតមួយទៅឱ្យទីចាត់ការគយនៃក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ។ ទីចាត់ការគយពិនិត្យពាក្យសុំ ហើយឯកភាព និងផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណនាំចេញ ។

នៅកន្លែងឡើងត្រី មុនពេលអ្នកនាំចេញអាចដឹកជញ្ជូនត្រីបាន ត្រូវមានលិខិតអនុញ្ញាតដឹកជញ្ជូនមួយចេញឱ្យដោយការិយាល័យជលផលខេត្ត និងមន្ទីរកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទខេត្ត តាមការតំរូវនៃ អនុក្រឹត្យស្តីពីការដឹកជញ្ជូនផលនេសាទ (លេខ ៦៦ អ.ន.ក្រ ចុះថ្ងៃទី០៥ វិច្ឆិកា ១៩៨៨) ។ អត្រាផ្លូវការសំរាប់លិខិតអនុញ្ញាតនេះគឺ ៣០រៀល/គ.ក នៃត្រីត្រូវដឹកជញ្ជូន ។ យោងទៅតាមមន្ត្រីនាយកដ្ឋានជលផល គោលដៅនៃលិខិតអនុញ្ញាត ដឹកជញ្ជូន គឺដើម្បីគ្រប់គ្រងការបែងចែកត្រី ប្រមូលប្រាក់ចំណូល និងស្រង់ស្ថិតិពាណិជ្ជកម្មត្រី ។

នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្លូវការ ពុំមានការតំរូវនូវអាជ្ញាប័ណ្ណ លិខិតដឹកជញ្ជូន ឬប្រាក់កំរៃអ្វីផ្សេងទៀតទេរហូតទៅដល់ព្រំដែន ។ នៅខាងព្រំដែនខ្មែរ ខាងគយគិតពន្ធពីអ្នកនាំចេញ ១០% លើតំលៃត្រីដឹកជញ្ជូន (ដូចបានពិភាក្សាខាងលើ) ។ មួយចំនែកទៀត កាំកុងត្រូលនៃក្រសួងពាណិជ្ជកម្មគិតពន្ធ 0.១% លើតំលៃត្រីដឹកជញ្ជូន ។ កាំកុងត្រូល ទទួលខុសត្រូវលើការពិនិត្យគុណភាពទំនិញនាំចូល និងនាំចេញ ។

៤.២. ប្រព័ន្ធដែលអនុវត្តជាក់ស្តែង

ក្នុងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង មួយចំនួនធំនៃអ្នកនាំចេញនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប គ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណសំរាប់នាំចេញទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ពួកគេធ្វើការតាមរយៈដំណើរការមិនផ្លូវការដែលមានការបង់កំរៃជាច្រើនលើកទៅឱ្យស្ថាប័នផ្សេងៗនៅកន្លែងឡើងត្រី នៅតាមផ្លូវ និងនៅឯជាយដែន ។ ជាការគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើល អ្នកនាំចេញមានអាជ្ញាប័ណ្ណបានរាយការណ៍ថា ពួកគេត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការដូចគ្នានឹងអ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណដែរ ទោះជាគេមានអាជ្ញាប័ណ្ណចេញដោយទីចាត់ការគយនៅភ្នំពេញហើយក៏ដោយ ។ ដោយសារការបង់ប្រាក់ជាច្រើនគ្មានមូលដ្ឋានច្បាប់ច្បាស់លាស់ និងប្រែប្រួលខុសគ្នាពីមួយជើងទៅមួយជើង ពួកអ្នកនាំចេញត្អូញត្អែរថា ការបង់ប្រាក់តាមការទាមទារស្រេចនឹងចិត្តបែបនេះ ធ្វើឱ្យប្រតិបត្តិការជំនួញលំបាកខ្លាំងណាស់ ពីព្រោះទំហំចំណាយគ្មានភាពប្រាកដប្រជាសោះ ។

ផ្អែកលើការសំភាសន៍ជាមួយអ្នកនាំចេញ និងការសង្កេតលើការដឹកជញ្ជូនត្រី គឺគ្មានករណីណាមួយដែលប្រាក់កំរៃផ្លូវការត្រូវបានបង់ទៅតាមអត្រាផ្លូវការទេ ។ ប្រាក់កំរៃទាំងអស់សុទ្ធតែត្រូវចរចាគ្នា ។ ដោយសារប្រាក់កំរៃផ្លូវការភាគច្រើនគិតតាមបរិមាណ និង/ឬតម្លៃត្រី ដូច្នេះវិធីសាស្ត្រដែលពួកមន្ត្រីប្រើប្រាស់ជាទូទៅបំផុតដើម្បីយកប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ គឺរាយការណ៍បរិមាណត្រីទាបយ៉ាងខ្លាំងនៅក្នុងអាជ្ញាប័ណ្ណ និងលិខិតដឹកជញ្ជូន ។ ការរាយការណ៍ទាបបែបនេះ អនុញ្ញាតឱ្យមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលអាចចរចាទាមទារការបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ ជាបន្ថែមពីលើការបង់ប្រាក់កំរៃផ្លូវការដែលត្រូវបានកាត់បន្ថយយ៉ាងច្រើននោះបាន ។

ប្រៀបធៀបនឹងប្រព័ន្ធផ្លូវការដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងផ្នែក៤.១ ខាងលើ គំរូវការពិតសំរាប់ការនាំចេញត្រីពីកន្លែងឡើងត្រីនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាបទៅប្រទេសថៃ មានច្រើនជំហានដូចតទៅ:

១) អ្នកនាំចេញទទួលលិខិតដឹកជញ្ជូនពីការិយាល័យជលផលខេត្ត និងមន្ទីរកសិកម្ម រុក្ខាប្រម៉ាញ់ និងនេសាទខេត្ត មុនធ្វើការដឹកជញ្ជូនត្រី ។ ទោះបីពួកមន្ត្រីប្រើប្រាស់អត្រាត្រឹមត្រូវ ៣០រៀល/គ.កក៏ដោយ ក៏អត្រានេះគេគិតលើបរិមាណត្រីមួយដែលទាបយ៉ាងខ្លាំងជាងបរិមាណត្រីពិតដែលដឹកជញ្ជូនក្នុងមួយជើងៗ ។ តាមការកាត់បន្ថយបរិមាណដែលកត់ត្រាជាផ្លូវការ មន្ត្រីអាចចរចាជាមួយអ្នកនាំចេញឱ្យបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការបន្ថែម ។ ផ្អែកលើបទសំភាសន៍ និងការសង្កេតជាច្រើនគឺ លិខិតដឹកជញ្ជូនជាធម្មតាកត់ត្រាពី ១ភាគ៤ ទៅ ១ភាគ១០ នៃបរិមាណត្រីពិតប្រាកដ ។ ឧទាហរណ៍ ជាទូទៅលិខិតដឹកជញ្ជូនមួយបង្ហាញនូវបរិមាណត្រីពី ៣០០-៥០០គ.ក សំរាប់ការដឹកជញ្ជូនពិតប្រាកដ ២-៣តោន ឬបង្ហាញ ១-១,៥តោន សំរាប់ការដឹកជញ្ជូនពី ៤-៦តោន ។

២) អ្នកនាំចេញគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណមួយចំនួន បន្តស្នើសុំទៅភ្នាក់ងារក្រុមហ៊ុនជលផលដែលស្ថិតនៅតាមកន្លែងឡើងត្រីនូវលិខិត "បញ្ជូនទំនិញ" ទោះបីជាលិខិតនេះលែងមានការចាំបាច់ទៀតក៏ដោយ (សូមអានផ្នែក ២.៤.១) ។ អ្នកនាំចេញត្រូវបង់កំរៃ ២០០រៀល/គ.ក ប៉ុន្តែកំរៃនេះផ្អែកលើបរិមាណដ៏តូចដែលកត់ត្រាក្នុងលិខិតដឹកជញ្ជូន មិនមែនបរិមាណដឹកជញ្ជូនពិតទេ ។ គេត្រូវបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការមួយជាបន្ថែមពីលើប្រាក់កំរៃនេះ ។

៣) អ្នកនាំចេញត្រូវបង់កំរៃក្រៅផ្លូវការមួយចំនួនផ្សេងទៀតនៅកន្លែងឡើងត្រី ។ នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច និងអាជ្ញាធរជលផលខេត្ត (មន្ត្រីផ្សេងពីអ្នកដែលបានចេញលិខិតដឹកជញ្ជូន) "ឆែកឆេរពិនិត្យ" លិខិតដឹកជញ្ជូនរបស់អ្នកនាំចេញហើយដោយបានកត់សំគាល់ថា បរិមាណត្រីកំពុងដឹកជញ្ជូនមានច្រើនជាងតួលេខកត់ត្រាក្នុងលិខិតដឹកជញ្ជូន ពួកគេក៏ទាមទារយកប្រាក់កំរៃ ។ កងរាជអាវុធហត្ថ ក៏ប្រមូលយកប្រាក់កំរៃដែរ ។

៤) អ្នកនាំចេញជារឿយៗបង់កំរៃទៅឱ្យក្រុមហ៊ុននានាដែលបានវិនិយោគស្ថាបនាផ្លូវថ្មល់ឡើងវិញ ពីកន្លែងឡើងត្រីទៅដល់ផ្លូវជាតិ ។ ក្រុមហ៊ុនទាំងនេះទទួលបានកិច្ចសន្យាសំរាប់រយៈពេលជាក់លាក់មួយពីរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីជួស

ជុល និងថៃទាំផ្លូវ ។ ជាការតបស្នង ពួកគេអាចប្រមូលកំរៃពីអ្នកប្រើប្រាស់ផ្លូវ ។ កំរៃនេះ ត្រូវបានកំណត់ ៤០រៀល/គ.ក នៃត្រីដែលដឹកជញ្ជូនពីកន្លែងឡើងត្រីឆ្នុកទ្រូ និងកំពង់លួង ចំណែកឯអ្នកនាំចេញនៅទីរួមខេត្ត កំពង់ឆ្នាំង គេបង់ ៤៥រៀល/គ.ក ទៅឱ្យអាជ្ញាធរកំពង់ផែនៅមូលដ្ឋាន ។ ក្នុងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង ការបង់កំរៃ ច្រើនតែមានទំហំខ្ពស់ជាងពាក់កណ្តាលនៃអត្រាផ្លូវការបន្តិច អាស្រ័យទៅលើការចរចា ។

៥) បន្ទាប់ពីបញ្ចប់ប្រតិបត្តិការជំនួញនៅកន្លែងឡើងត្រីរួចមក អ្នកនាំចេញដឹកត្រីតាមរថយន្តកន្ទុយកាត់ ឬរថយន្ត ធុនធ្ងន់ឆ្ពោះទៅប៉ោយប៉ែត ។ នៅតាមចំណុចឆ្លងកាត់ គេត្រូវបង់កំរៃក្រៅផ្លូវការទៅឱ្យស្ថាប័នផ្សេងៗដែលមាន ទីតាំងនៅតាមកុងត្រូល ។ អ្នកនាំចេញ អាចដោះស្រាយជាមួយកុងត្រូលដោយផ្ទាល់ ឬជួល "អ្នករត់ការប្រាក់កំរៃ កុងត្រូល" ម្នាក់ ដើម្បីជួយសំរួលការបង់កំរៃនៅតាមផ្លូវ (សូមអានផ្នែក ៤.២.១ ស្តីពីតួនាទីនៃអ្នករត់ការ) ។

៦) នៅកន្លែងផ្ទេរត្រីនៅប៉ោយប៉ែត គេរើត្រីចុះពីរថយន្តទៅផ្ទុកក្នុងរទេះរុញ ។ មន្ត្រីមកពីនាយកដ្ឋានជលផល និង ការិយាល័យជលផលខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ដែលឈរជើងនៅកន្លែងផ្ទេរ "ឆែកឆេរពិនិត្យ" លិខិតដឹកជញ្ជូន និង ប្រមូលប្រាក់កំរៃ ។

៧) ក្នុងការឆ្លងកាត់ព្រំដែន អ្នកនាំចេញអាចដោះស្រាយបង់កំរៃដោយផ្ទាល់ ឬជួល "អ្នករត់ការកំរៃព្រំដែន" ម្នាក់ ដើម្បីជួយសំរួលការបង់ប្រាក់ ។ កំរៃត្រូវបង់ទៅឱ្យកាំកុងត្រូលខ្មែរ ក៏ដូចជា គយ និងអន្តោប្រវេសន៍/កងរាជ អាវុធហត្ថទាំងនៅខាងដីខ្មែរ និងដីថៃ ។ ដូចប្រាក់កំរៃឯទៀតៗដែរ ការបង់ប្រាក់ទាំងនេះផ្អែកលើការចរចា ។ នៅ ទីបញ្ចប់ អ្នកនាំចេញត្រូវបង់កំរៃច្រកចូលនៅផ្សារឡងគឿ ដែលជាកន្លែងពួកគេត្រូវលក់ត្រី ។

សរុបមកជំហាននានាក្នុងការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅថៃ តាមធម្មតាត្រូវចំណាយពេលអស់មួយថ្ងៃ ។ សកម្មភាព នៅកន្លែងឡើងត្រី ជាទូទៅគេធ្វើឡើងនៅពេលល្ងាច និងមុនពេលថ្ងៃលិច (ជំហានទី១-៤) បន្ទាប់មក គេដឹកត្រីនៅពេលយប់ (ជំហានទី៥) ដើម្បីរើចុះផ្ទេរដាក់ក្នុងរទេះរុញនៅពេលព្រឹក (ជំហានទី៦) រួចហើយជញ្ជូនឆ្លងកាត់ព្រំដែន និងលក់ចេញនៅពេល ជិតថ្ងៃត្រង់រហូតដល់ថ្ងៃរសៀល (ជំហានទី ៧) ។

៤.២.១. តួនាទីរបស់អ្នករត់ការ

មានអ្នករត់ការពីរប្រភេទជួយសំរួលការបង់កំរៃសំរាប់សកម្មភាពនាំចេញត្រីគឺ អ្នករត់ការកុងត្រូល និងអ្នករត់ការព្រំដែន ។ អ្នក រត់ការទាំងនេះបានកើតមានឡើង ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងការយកប្រាក់កំរៃតាមអំពើចិត្តលើការនាំចេញត្រី ។ សេវាកម្មរបស់ពួកគេ គឺផ្តល់ឱ្យអ្នកនាំចេញនូវភាពប្រាកដប្រជាមួយកំរិតនៃបន្ទុកចំណាយនាំចេញ ។ ដូចបានបង្ហាញនៅក្នុងក្រាហ្វិក៤.១ អ្នករត់ការកុង ត្រូលទទួលខុសត្រូវលើការបង់កំរៃទាំងអស់ចាប់ពីកន្លែងឡើងត្រី ទៅដល់កន្លែងផ្ទេរត្រីនៅប៉ោយប៉ែត ។ ពួកគេគិតពីអ្នកនាំចេញ ៣បាត/គ.ក ត្រីដឹកជញ្ជូន (ឬ ៧០ដុល្លារ/តោន)[១១] ប៉ុន្តែបរិមាណត្រូវបង់ជាក់ស្តែងគឺផ្អែកលើការចរចា (តិចជាងបរិមាណដឹក ជញ្ជូនពិតប្រាកដ) ។ ស្រដៀងគ្នាដែរ អ្នករត់ការព្រំដែនទទួលខុសត្រូវលើការបង់កំរៃ នៅព្រំដែនទាំងសងខាងដោយពួកគេគិត ២បាត/គ.ក (ឬ ៤៧ដុល្លារ/តោន) សំរាប់សេវាកម្មរបស់ពួកគេ ។ ដូច្នេះ ដើម្បីបានទទួលភាពប្រាកដប្រជាអំពីកំរៃសំរាប់ការ ដឹកជញ្ជូនពីបឹងទន្លេសាបទៅថៃ អ្នកនាំចេញអាចបង់ឱ្យអ្នករត់ការ ១១៧ដុល្លារ/តោន ។ ថ្វីបើអ្នករត់ការយកកំរៃ ៣៤ដុល្លារ/ តោនខ្ពស់ជាងប្រាក់កំរៃជាមធ្យមសំរាប់ការនាំចេញត្រី (៨៣ដុល្លារ/តោន) ដែលបានប៉ាន់ស្មានក្នុងការសិក្សានេះ ប៉ុន្តែការ ប៉ាន់ស្មានទាំងពីរ មិនអាចប្រៀបធៀបគ្នាបានទេ ។ ការប៉ាន់ស្មាន ៨៣ដុល្លារ/តោន គឺផ្អែកទៅលើបរិមាណដឹកជញ្ជូនជាក់ស្តែង រីឯការយកប្រាក់កំរៃរបស់អ្នករត់ការ គឺផ្អែកលើបរិមាណដឹកជញ្ជូនដែលចរចាគ្នា (មានន័យថា តិចជាងបរិមាណជាក់ស្តែង) ។

[១១] អត្រាប្តូរប្រាក់ ១ដុល្លារ = ៤២ បាត ។

ផ្អែកតាមការធ្វើសំភាសន៍ អ្នករត់ការគឺជាអតីត/បច្ចុប្បន្ន មន្ត្រីនៅក្នុងជួររដ្ឋាភិបាល យោធា កងរាជអាវុធហត្ថ (ឬក៏ពួកគេមានសាច់ញាតិនៅក្នុងស្ថាប័នទាំងនេះ) ។ តាមរយៈមុខដំណែងខាងលើ បុគ្គលទាំងនេះបានកសាងទំនាក់ទំនងជាមួយស្ថាប័នប្រមូលកំរៃដែលធ្វើឱ្យពួកគេអាចបង់កំរៃនៅកំរិតមួយដែលទាប ហើយមានភាពប្រាកដប្រជាជាងអ្នកនាំចេញដែលបង់កំរៃដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់ ។ មានតែអ្នកនាំចេញខ្លះប៉ុណ្ណោះដែលប្រើអ្នករត់ការកុងត្រូល ប៉ុន្តែអ្នកនាំចេញប្រហែលទាំងអស់គ្នាបានប្រើអ្នករត់ការព្រំដែន ។ ការសិក្សានេះបានរកឃើញ អ្នករត់ការព្រំដែនដល់ទៅ ៦នាក់ដែលកំពុងធ្វើប្រតិបត្តិការនៅឯប៉ោយប៉ែត ប៉ុន្តែមិនអាចកំណត់ចំនួនអ្នករត់ការកុងត្រូល ដែលកំពុងរកស៊ីនៅតាមកន្លែងឡើងត្រីនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាបបានទេ ។

ក្រាហ្វិក ៤.១ ការបង្ហាញពីសកម្មភាពរបស់អ្នករត់ការ

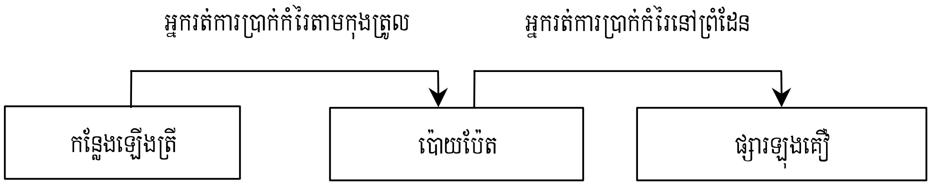

៤.២.២. រដូវបើក និងបិទនេសាទ: បទប្បញ្ញត្តិផ្លូវការ និងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង

បទប្បញ្ញត្តិនៃវិស័យជលផលផ្លាស់ប្តូរដោយផ្អែកទៅតាមរដូវ "បើក" ឬ "បិទ" នេសាទ ។ ជាផ្លូវការ គឺមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានការនេសាទឧស្សាហកម្ម ឬសិប្បកម្មទេ (ដូចបានកំណត់ទៅតាមឧបករណ៍នេសាទ) នៅក្នុងរដូវបិទនេសាទ[១២] ។ ការនេសាទគ្រួសារត្រូវបានអនុញ្ញាតពេញមួយឆ្នាំ (ទាំងក្នុងរដូវបិទនេសាទផង) ប៉ុន្តែតាមស្មារតីច្បាប់ ការនេសាទនេះ គឺសំរាប់តែបរិភោគក្នុងគ្រួសារប៉ុណ្ណោះ មិនមែនក្នុងគោលដៅពាណិជ្ជកម្មទេ ។ ដើម្បីធានាថា ការធ្វើពាណិជ្ជកម្មត្រីមានការកាត់បន្ថយក្នុងរដូវបិទនេសាទ ការតំរូវនូវលិខិតដឹកជញ្ជូនមានការតឹងតែងជាងក្នុងអំឡុងពេលនេះ ។ លិខិតដឹកជញ្ជូនត្រូវតែស្នើសុំសំរាប់ការដឹកជញ្ជូនត្រីស្រស់លើសពី ២០០គ.ក ក្នុងរដូវបើកនេសាទ ប៉ុន្តែកំរិតកំណត់នេះត្រូវបានបញ្ចុះមកត្រឹមតែជាង ៦០គ.កប៉ុណ្ណោះក្នុងរដូវបិទនេសាទ ។

ទោះបីបទប្បញ្ញត្តិផ្លូវការមានគោលបំណងកាត់បន្ថយសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្ម និងការនេសាទឧស្សាហកម្ម និងសិប្បកម្មនៅក្នុងរដូវបិទនេសាទក្តី ប៉ុន្តែបទប្បញ្ញត្តិទាំងនេះហាក់ដូចជាត្រូវបានរំលោភបំពានជាទូទៅ ។ ក្នុងកិច្ចសំភាសន៍ជាមួយអ្នកនាំចេញ និងអ្នកផ្គត់ផ្គង់ត្រីឱ្យពួកគេ (អ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ និងអ្នកលក់ដុំ) ស្ទើរតែគ្រប់គ្នាបានប្រាប់ថា ពួកគេដំណើរការជំនួញពេញមួយឆ្នាំ ។ ពួកគេកត់សំគាល់ថា ក្នុងរដូវបិទនេសាទ កំរិតទឹកខ្ពស់ និងកត្តាផ្សេងៗទៀត ធ្វើឱ្យការនេសាទត្រីវាពិបាក និងមានផលិតភាពតិច ដែលកាត់បន្ថយយ៉ាងច្រើននូវសកម្មភាព ពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញត្រី ។ ប៉ុន្តែការពង្រឹងបទប្បញ្ញត្តិរដូវបិទនេសាទ មិនមែនជាឧបសគ្គអ្វីធំដុំទេចំពោះអ្នកដែលចង់នេសាទ ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម និងធ្វើការនាំចេញ ។

ឧទាហរណ៍ អ្នកនាំចេញជាធម្មតាដាក់ពាក្យសុំ "អាជ្ញាប័ណ្ណស្តុកត្រី" នៅរដូវបិទនេសាទ ។ តាម ច្បាប់ស្តីពីការគ្រប់គ្រងវិស័យជលផលឆ្នាំ១៩៨៧ (លេខ ៣៣ ក្រ.ច) អាជ្ញាប័ណ្ណនេះអនុញ្ញាតឱ្យអ្នកនាំចេញ អាចស្តុកត្រីក្នុងបរិមាណកំណត់មួយនៅក្នុងបែរក្នុងគោលដៅចិញ្ចឹមវា ឬស្តុកទុកលក់ពេលត្រីឡើងថ្លៃ ។ នៅពេលអ្នកនាំចេញ បានត្រៀមស្រេចបាច់ហើយ ដើម្បីលក់ចេញ "ត្រីស្តុក" គឺអាចដឹកជញ្ជូនដោយស្របច្បាប់ ទោះបីនៅក្នុងរដូវបិទនេសាទក្តី ។ ក្នុងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង អ្នកនាំចេញដែលមានអាជ្ញាប័ណ្ណស្តុកត្រីជារឿយៗ ពុំមានត្រីស្តុកទុកនៅក្នុងរដូវបិទនេសាទទេ ។ ប៉ុន្តែ ពួកគេបន្តទិញត្រីពីអ្នកនេសាទ

---

[១២] រដូវបិទនេសាទមានរយៈពេល ៤ខែ/ឆ្នាំ ពីថ្ងៃទី ១ មិថុនា ដល់ ៣០ កញ្ញា សំរាប់ភាគភាគខាងជើងក្រុងភ្នំពេញ និងពីថ្ងៃទី ១ កក្កដា ដល់ ៣០ តុលា សំរាប់ភាគខាងត្បូងក្រុងភ្នំពេញ ។

ពាណិជ្ជករ និងអ្នកលក់ដុំ សំរាប់ធ្វើការនាំចេញ ដូចដែលពួកគេបានធ្វើនៅក្នុងរដូវបើកនេសាទដែរ ។ អាជ្ញាប័ណ្ណស្តុកត្រីគ្រាន់តែប្រើជាមូលដ្ឋានសំរាប់ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម និងនាំចេញត្រី នៅរដូវបិទនេសាទប៉ុណ្ណោះ ។

៤.៣. សេចក្តីសង្ខេប

ការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែងក្នុងការនាំចេញត្រី មានលក្ខណៈដូចគ្នាតិចតួចណាស់ នឹងការតំរូវឡើងនៅក្នុងប្រព័ន្ធបទប្បញ្ញត្តិជាផ្លូវការ ។ ត្រីភាគច្រើនដែលដឹកជញ្ជូនចេញតាមច្រកប៉ោយប៉ែត ត្រូវបាននាំចេញដោយគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ និងធ្វើឡើងពេញមួយឆ្នាំ ដោយមិនគោរពដល់ច្បាប់ស្តីពីរដូវបិទនេសាទទេ ។ កំរៃត្រូវបានបង់ដោយគ្មានមូលដ្ឋានច្បាប់ ឬក្នុងករណីដែលមានមូលដ្ឋានច្បាប់ គឺត្រូវបានចរចាគ្នាដើម្បីឱ្យមានការបង់កំរៃក្រៅផ្លូវការ ។ ឧទាហរណ៍ មន្ត្រីជលផលកត់ត្រាតែ ១ភាគ៤ ទៅ ១ភាគ១០ នៃបរិមាណដឹកជញ្ជូនសរុបពិតប្រាកដនៅក្នុងលិខិតដឹកជញ្ជូន ដើម្បីអាចចរចាទាមទារការបង់កំរៃក្រៅផ្លូវការជាមួយអ្នកនាំចេញ ។ ដោយសារការយកកំរៃគ្មានមូលដ្ឋានអ្វីច្បាស់លាស់បែបនេះ អ្នករត់ការបានចាប់ផ្តើមផ្តល់សេវាកម្មទទួលខុសត្រូវក្នុងការបង់កំរៃនៅតាមកុងត្រូល និងនៅឯព្រំដែន ជាថ្នូរនឹងថ្លៃកំណត់មួយ ។ សេវាកម្មអ្នករត់ការនេះ មានមុខងារស្រដៀងគ្នានឹងកម្មវិធីធានារ៉ាប់រងក្រៅផ្លូវការមួយ ដោយអ្នកនាំចេញអាចផ្ទេរភាពប្រថុយប្រថានក្នុងការបង់ប្រាក់កំរៃខ្ពស់ទៅឱ្យអ្នករត់ការ ដើម្បីទទួលបានភាពប្រាកដប្រជាអំពីចំណាយ (តាមថ្លៃជាកំណត់មួយ) ។

ជំពូកទី ៥

ការវិភាគលើប្រាក់កំរៃសំរាប់ការនាំចេញត្រី[១៣]

ផលប៉ះពាល់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរនៃការបង់ប្រាក់កំរៃដែលមានទៅលើភាពមានចំណេញក្នុងការនាំចេញត្រី ទាមទារឱ្យមានការវិភាគបន្ថែម ដើម្បីវាយតម្លៃថា មានស្ថាប័នណាខ្លះពាក់ព័ន្ធនឹងការប្រមូលប្រាក់កំរៃ មូលដ្ឋានច្បាប់/បទបញ្ញត្តិ សំរាប់ការប្រមូលប្រាក់កំរៃ ទំហំប្រាក់កំរៃជាតួយ៉ាង ដំណាក់កាលនៃពាណិជ្ជកម្មដែលប្រាក់កំរៃភាគច្រើនត្រូវបានប្រមូល និងការប្រៀបធៀបអត្រាផ្លូវការទៅនឹងការបង់ប្រាក់កំរៃជាក់ស្តែង ។ ដើម្បីជួយដល់ការវាយតម្លៃនេះ បានធ្វើការវិភាគលំអិតមួយដូចខាងក្រោមស្តីពីការដឹកត្រីមួយជើងពីឆ្នុកទ្រូក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ (សូមមើលប្រអប់) ។

ពត៌មានស្តីពីការដឹកត្រីមួយជើងនេះ ប្រមូលបានតាមរយៈកិច្ចសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកនាំចេញ និងជំនួយការរបស់គាត់ និងតាមរយៈការសង្កេតផ្ទាល់ក្នុងពេលធ្វើដំណើរជាមួយរថយន្តដឹកនាំត្រីពីកន្លែងឡើងត្រីទៅផ្សារឡុងគឿ ។ ផ្អែកលើការវិភាគពត៌មានបានពីបទសម្ភាសន៍នៅកន្លែងឡើងត្រីទាំង៥ និងការប្រៀបធៀបទៅនឹងការដឹកត្រីពីរជើងផ្សេងទៀតដែលបានសង្កេតផ្ទាល់ដែរ គឺការដឹកត្រីពីឆ្នុកទ្រូទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ អាចចាត់ទុកថាមានលក្ខណៈតំណាង ព្រោះវាជាការដឹកត្រីជាតួយ៉ាងមួយដែលបានធ្វើឡើងនៅក្រោមលក្ខខណ្ឌ និងការរាំងស្ទះផ្សេងៗ ដែលតែងកើតមានជាទូទៅចំពោះពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញត្រី ។ ឧទាហរណ៍ ប្រាក់កំរៃសំរាប់ការដឹកត្រីមួយជើងមានចំនួន ៧៦ដុល្លារ/តោន គឺតិចជាងប្រាក់កំរៃមធ្យមភាគសំរាប់កន្លែងឡើងត្រីទាំង៥ (៨៣ដុល្លារ/តោន) តែបន្តិចទេ (ពត៌មានបន្ថែមស្តីពីកំរិតប្រាក់កំរៃសំរាប់ការនាំចេញត្រីពីកន្លែងឡើងត្រីផ្សេងៗមានចុះក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ខ) ។

៥.១. សង្ខេបលំអិតនៃការបង់ប្រាក់កំរៃ

តារាង៥.១ បង្ហាញពីសង្ខេបលំអិតនៃប្រាក់កំរៃដែលបានបង់ក្នុងពេលដឹកត្រីនាំចេញ ៣.១តោនពីឆ្នុកទ្រូទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ ។ ក្រៅពីចំនួនប្រាក់កំរៃ តារាង៥.១ បង្ហាញពីទីកន្លែងប្រមូលប្រាក់កំរៃ ស្ថាប័នប្រមូលប្រាក់កំរៃ និងមូលដ្ឋាន (ប្រសិនបើមាន) សំរាប់ការប្រមូល ។ ជាសរុប មានការបង់ប្រាក់កំរៃអស់ ២៣៦ដុល្លារ ដើម្បីធ្វើការដឹកត្រីនាំចេញ ៣,១តោន (ស្មើនឹង ៧៦ ដុល្លារ/តោន ។ តួលេខនេះពាក់ព័ន្ធនឹងការបង់ប្រាក់កំរៃ ២៧ដងផ្សេងៗគ្នា ទៅឱ្យ ១៥ស្ថាប័ន នៅ ១៦កន្លែងផ្សេងគ្នា (គឺនៅកន្លែងឡើងត្រី នៅតាមកុងត្រូល១៣កន្លែង និងនៅព្រំដែនទាំងសងខាង) ។ ក្នុងចំណោមការបង់ប្រាក់កំរៃជាច្រើននេះ ប្រាក់កំរៃច្រើនៗបំផុតបានបង់សំរាប់:

- **លិខិតដឹកជញ្ជូន** - ការតំរូវឱ្យមានលិខិតដឹកជញ្ជូន បានផ្តល់មូលដ្ឋានជាទូទៅបំផុតមួយសំរាប់ការប្រមូលប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ ។ គេបង្កើតលិខិតនេះ ធ្វើជាយន្តការសំរាប់ត្រួតពិនិត្យពាណិជ្ជកម្មត្រីក្នុងស្រុកឆ្លងកាត់ពីខេត្តមួយទៅខេត្តមួយក្រោមរបបសេដ្ឋកិច្ចតាមផែនការប្រមូលផ្តុំ (អនុក្រឹត្យស្តីពីការដឹកជញ្ជូនផលនេសាទ លេខ ៦៦អ.ន.ក្រ

---

[១៣] ភាគច្រើននៃជំពូកទី៥ ត្រូវបានរាយការណ៍កាលពីពេលមុននៅក្នុងអត្ថបទរបស់លោក យឹម ជា និងប្រ៊ូស ម៉ែកខិន្ទី "ការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាប: ការវិភាគលើប្រព័ន្ធប្រមូលប្រាក់កំរៃ" ទស្សនាវដ្តីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ឆ្នាំទី៧ លេខ៣ កក្កដា-កញ្ញា ២០០៣ ។

ចុះថ្ងៃទី ៥ វិច្ឆិកា ១៩៨៨) ។ ប្រាក់កំរៃជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការចេញ និងការឆែកឆេរពិនិត្យលិខិតដឹកជញ្ជូនមានចំនួនពី ១៧-២០ដុល្លារ/តោន ។

- ពន្ធគយ - ទោះបីជាអត្រាពន្ធនាំចេញត្រីជាផ្លូវការនៃទីចាត់ការគយកម្ពុជា គឺ ១០% ក្តី ប៉ុន្តែក្នុងការអនុវត្តន៏ជាក់ស្តែង អ្នកនាំចេញបង់តិចជាង ១% (ប្រហែល ៧-៨ដុល្លារ/តោន) ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី គេត្រូវទទួលស្គាល់ជាសំខាន់ថា ការអនុវត្តន៏តាមអត្រាផ្លូវការប្រហែលមិនអាចធ្វើកើតទេសំរាប់អ្នកនាំចេញ (សូមមើលផ្នែក៥.៤) ។ អ្នកនាំចេញត្រូវបង់ទៅឱ្យនាយកដ្ឋានគយថៃ អស់ ១៩ដុល្លារ/តោន ដែលជាប្រាក់កំរៃមួយខ្ពស់ជាងគេបំផុតនៅក្នុងដំណើរដឹកត្រីនាំចេញ ។ ទោះបីការវាយតម្លៃពីប្រាក់កំរៃ ដែលប្រមូលយកនៅក្នុងប្រទេសថៃ វាស្ថិតនៅក្រៅក្របខ័ណ្ឌនៃការសិក្សានេះក្តី ប៉ុន្តែប្រាក់កំរៃដ៏ច្រើន ប្រមូលយកដោយគយថៃនៅលើការនាំចូលត្រីពីប្រទេសកម្ពុជាអាចជាប្រធានបទដ៏សមស្របសំរាប់ការពិភាក្សាខាងពាណិជ្ជកម្មនាពេលអនាគត ។
- ការជួសជុលនិងថែទាំផ្លូវ - ដោយមានកិច្ចសន្យាជាមួយរដ្ឋាភិបាល ក្រុមហ៊ុនវិនិយោគមួយទទួលខុសត្រូវលើការងារជួសជុល និងថែទាំផ្លូវដែលតភ្ជាប់កន្លែងឡើងត្រីនៅឆ្នុកទ្រូទៅកាន់ផ្លូវជាតិ ។ ជាថ្នូរវិញ ក្រុមហ៊ុនប្រមូលយកប្រាក់កំរៃលើអ្នកប្រើប្រាស់ផ្លូវ ក្នុងតម្លៃ ៦-៧ដុល្លារ/តោន ។
- ការចេញលិខិត "បញ្ជូនទំនិញ" ដោយភ្នាក់ងារក្រុមហ៊ុនជលផល - ដូចមានកត់សំគាល់ក្នុងផ្នែក២.៤.១ នោះដែរ ក្រុមហ៊ុនជលផលលែងដើរតួនាទីសំខាន់ទៀតហើយក្នុងការនាំចេញត្រី ប៉ុន្តែភ្នាក់ងារក្រុមហ៊ុនជលផលខ្លះបន្តចេញលិខិត "បញ្ជូនទំនិញ" ដែលពុំចាំបាច់ ដោយយកប្រាក់កំរៃប្រហែល ៥ដុល្លារ/តោន ។
- ភាស៊ី (យឿត្រី បាន សម្បត្តិ) - ភាស៊ីគឺជាប្រាក់កំរៃដែលក្រុមហ៊ុនឯកជនមួយបានទទួលការអនុញ្ញាតឱ្យប្រមូលយកក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងមួយជាមួយរដ្ឋាភិបាល ។ យឿត្រី បាន សម្បត្តិ ទទួលបានអាជ្ញាប័ណ្ណ និងការយល់ព្រមពីសាលាខេត្តបន្ទាយមានជ័យ និងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ ក្នុងការប្រមូលភាស៊ី 0,៨-៤បាត សំរាប់ត្រីនាំចេញ ១គ.ក ។ ក្នុងការអនុវត្តន៏ជាក់ស្តែង អ្នកនាំចេញបង់ប្រហែលតែ 0,១-0,២បាត/គ.កប៉ុណ្ណោះ (ឬប្រហែល ៣ ដុល្លារ/តោន) ។ សំរាប់ការអនុញ្ញាតនេះ យឿត្រី បាន សម្បត្តិ ត្រូវបង់ប្រាក់ ១0លានរៀលប្រចាំឆ្នាំ ទៅឱ្យរតនាគារខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ។ អ្នកនាំចេញត្អូញត្អែរខ្លាំងណាស់ពីរឿង យឿត្រី បាន សម្បត្តិ នេះ ពីព្រោះគេប្រមូលយកតែប្រាក់កំរៃ ដោយគ្មានផ្តល់សេវាកម្មអ្វីទេ ។

យឿត្រី បាន សម្បត្តិ ជាកន្លែងប្រមូលការបង់ភាស៊ី ប៉ោយប៉ែត បន្ទាយមានជ័យ

"ដំណើរតាមត្រី": ការសង្កេតលើដំណើរដឹកត្រីនាំចេញ

នៅកន្លែងឡើងត្រី

នៅរសៀលថ្ងៃទី២៤ មករា ២០០៣ អ្នកនាំចេញពីរនាក់ បានរៀបចំដឹកត្រីចេញពីឆ្នុកទ្រូក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ទៅកាន់ផ្សារឡងគឿក្នុងប្រទេសថៃ ។ អ្នកនាំចេញទាំងពីរនាក់បានពិពណ៌នាខ្លួនឯងថា ជាអ្នកប្រកបរបរដោយខ្លួនឯង ធ្វើប្រតិបត្តិការជាឯករាជ្យដោយគ្មានអាជ្ញាប័ណ្ណ ឬគ្រឹះស្ថានអាជីវកម្មជាផ្លូវការអ្វីទេ ។ ទោះយ៉ាងណានេះក្តី ដោយសារអ្នកនាំចេញម្នាក់ៗពុំមានត្រីច្រើនគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីផ្ទុករថយន្តកន្ទុយកាត់មួយឱ្យបានពេញ ពួកគេទាំងពីរនាក់ក៏បានសំរេចចិត្តប្រើរថយន្តរួមគ្នា ដើម្បីកាត់បន្ថយចំណាយពាណិជ្ជកម្ម ។ ពួកគេមានត្រីសរុបគ្នា ៣.១០០គ.ក (ម្នាក់មាន ២.៣៥០គ.ក ឯម្នាក់ទៀតមានតែ ៧៥០គ.ក) ដែលមាន ១២ប្រភេទត្រី និងដែលពួកគេបានចំណាយពេលអស់ ២-៣ថ្ងៃ ដើម្បីប្រមូលទិញពីពាណិជ្ជករនានា ។

នៅឯភូមិបណ្តែតទឹកឆ្នុកទ្រូ វេលាម៉ោង ៤ល្ងាច អ្នកនាំចេញទាំងពីរនាក់ បានចាប់ផ្តើមផ្ទេរត្រីពីធុងជ័រដែលគេស្តុកត្រីដាក់ទឹកកកទៅផ្ទុកក្នុងបាឡាង (ទូកចម្លង) ។ បន្ទាប់មក ទូកចម្លងបានដឹកត្រីឆ្ពោះទៅកាន់រថយន្តមួយដែលចតរង់ចាំនៅឯកន្លែងឡើងត្រីក្នុងចំងាយជិតដល់ ១គ.ម ។ នៅពេលកំពុងផ្ទេរត្រីដើម្បីផ្ទុកចូលក្នុងរថយន្តកន្ទុយកាត់ អ្នកនាំចេញម្នាក់បានទៅស្នើសុំលិខិតដឹកជញ្ជូន ដែលចេញដោយការិយាល័យជលផល និងមន្ទីរកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ។ ក្រោយពីការចរចាមួយសន្ទុះ គេកត់ត្រាត្រីតែ ៣០០គ.ក (មួយភាគដប់នៃបរិមាណពិតប្រាកដ) និង ៣ប្រភេទត្រីប៉ុណ្ណោះនៅក្នុងលិខិតដឹកជញ្ជូន ។ តាមសំដីអ្នកនាំចេញ នេះជារបៀបរបបអនុវត្តទីតាមធម្មតាហើយ ។ ប្រាក់កំរៃផ្លូវការត្រូវបានបង់ទៅតាមបរិមាណកត់ត្រានៅលើលិខិត (៣០០គ.ក) ជាមួយគ្នានឹងប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការបន្ថែមមួយទៀតដែលគេបង់ទៅឱ្យមន្ត្រីអ្នកចេញលិខិត ។ បន្ទាប់មកទៀត អ្នកនាំចេញបង់ប្រាក់កំរៃសំរាប់ "លិខិតបញ្ជូនទំនិញ" ដែលចេញដោយភ្នាក់ងារក្រុមហ៊ុនជលផល (កាំហ្វីមិច) និងបង់ប្រាក់កំរៃទៅឱ្យស្ថាប័នឯទៀតៗផងដែរ ។ នៅម៉ោង ៨យប់ ក្រោយមានលិខិតនានាក្នុងដៃហើយ និងក្រោយផ្ទុកត្រី ៣.១០០គ.ក បានរួចរាល់ អ្នកបើករថយន្ត និងអ្នកជំនួយការម្នាក់របស់អ្នកនាំចេញបានចាកចេញពីឆ្នុកទ្រូ ។

នៅតាមផ្លូវ

រថយន្តកន្ទុយកាត់ បើកបរឆ្លងកាត់ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង តាមផ្លូវជាតិលេខ៥ ដោយគ្មានឧប្បត្តិហេតុអ្វីទេ ។ ប៉ុន្តែពេលមកដល់ខេត្តពោធិ៍សាត់ គេត្រូវជួបកុងត្រូលទី១ ។ សរុបមក ចាប់ពីខេត្តពោធិ៍សាត់រហូតដល់ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ឃើញមានកុងត្រូល ១៣កន្លែង ដែលមានមន្ត្រីប្រចាំការមកពីស្ថាប័នផ្សេងៗ ដូចជានគរបាលសេដ្ឋកិច្ច និងជលផលខេត្ត ។ អ្នកឆែកឆេរនៅកុងត្រូលខ្លះ បានដាក់បារាស់បណ្តោះអាសន្ននៅលើផ្លូវថ្នល់ ដើម្បីបញ្ឈប់ចរាចរទាំងអស់ ចំណែកឯអ្នកខ្លះទៀតបានចេញពីចំហៀងផ្លូវដើម្បីមកប្រមូលប្រាក់កំរៃ ។ ម្តងម្កាល អ្នកឆែកឆេរនៅកុងត្រូលបានដេកលក់ ។ អ្នកបើកបរ និងអ្នកជំនួយការគិតថានេះជាសំណាងល្អ ហើយបើករថយន្តឆ្លងកាត់យ៉ាងលឿនដោយមិនបង់ប្រាក់កំរៃ ។ ប៉ុន្តែមានករណីមួយដែលអ្នកឆែកឆេរនៅកុងត្រូលទំនងជាដេកលក់ ប៉ុន្តែមិនលង់លក់ទេ ហើយបានយកម៉ូតូដេញតាមយ៉ាងលឿន ។ ពួកគេបញ្ជាឱ្យអ្នកបើកបរបញ្ឈប់រថយន្ត និងបង់ប្រាក់កំរៃ ១០០បាត (ជាទូទៅប្រាក់កំរៃត្រូវបង់ជាប្រាក់បាតនៅតាមកុងត្រូល និងនៅព្រំដែន) ។

នៅតាមកុងត្រូលភាគច្រើន គេបង់ប្រាក់កំរៃយ៉ាងលឿនដោយគ្មាននិយាយអ្វីទេ ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីខ្លះ ការដឹកត្រីត្រូវខាតពេល ដោយសារមានការចរចាតឹងតែងពីប្រាក់កំរៃ ។ ក្នុងករណីបែបនេះ អ្នកឆែកឆេរនៅកុងត្រូលទាមទារឱ្យអ្នកជំនួយការ (ត្រូវជាសាច់ញាតិអ្នកនាំចេញត្រី) បង់ប្រាក់កំរៃខ្ពស់ថែមទៀត ដោយសារត្រីក្នុងរថយន្តមានច្រើន ហើយគុណភាពត្រីក៏ខ្ពស់ ។ អ្នកជំនួយការតែងឆ្លើយដោះសារតបវិញថា ត្រីទាំងនេះមានគុណភាពទាប និងមានបរិមាណតិច គឺរហូតដល់ពួកគេឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នាពីចំនួនប្រាក់កំរៃ ។

នៅឯព្រំដែន

រថយន្តកន្តយកាត់ បានមកដល់កន្លែងចតរថយន្តមួយនៅតំបន់ព្រំដែនប៉ោយប៉ែត នៅម៉ោងប្រហែល ៦:៣០ព្រឹក នៅថ្ងៃបន្ទាប់ ។ មានការបង់ប្រាក់កំរៃទៅឱ្យមន្ត្រីមកពីការិយាល័យជលផលខេត្ត និងនាយកដ្ឋានជលផល ហើយបន្ទាប់មកអ្នកជំនួយការ បានជួលកម្មករមួយក្រុមមានគ្នាប្រហែល ១០នាក់ ដើម្បីផ្ទេរត្រី ៣,១តោន ពីរថយន្តទៅក្នុងរទេះធំមួយ និងរុញរទេះនោះចូលទៅក្នុងផ្សារឡុងគឿ ហើយរើត្រីដាក់ចុះមកខាងក្រោម ។ អ្នកជំនួយការបានជួល "អ្នករត់ការ" ម្នាក់ផងដែរ ដើម្បីជួយសំរួលការបង់ប្រាក់នៅព្រំដែនទៅឱ្យកាំកុងត្រូល គយ ប៉ូលីសអន្តោប្រវេសន៍ និងកងរាជអាវុធហត្ថ ទាំងខាងកម្ពុជា និងថៃ ។ ត្រីបានទៅដល់ផ្សារឡុងគឿ នៅម៉ោង ១១ព្រឹក ហើយត្រូវបានរើចុះអស់ ថ្លឹង និងសរសេរជាបង្កាន់ដៃរួចរាល់នៅម៉ោង ១ល្ងាច ដូច្នេះគេចំណាយពេលអស់ ២១ម៉ោង ក្រោយពីបានចាកចេញពីភូមិបណ្តែតទឹកនៅឆ្នុកទ្រូ ។

តារាង ៥.១. សង្ខេបនៃការបង់ប្រាក់កំរៃ: ការដឹកត្រី ៣,១តោន ពីឆ្នុកទ្រូដល់ផ្សារឡុងគឿនៅថៃ (ខែមករា ២០០៣)

ទីកន្លែង	ទីតាំង	ស្ថាប័នប្រមូលប្រាក់កំរៃ	មូលដ្ឋាន	ប្រាក់កំរៃ (ដុល្លារ/ត)	ប្រាក់កំរៃ (ដុល្លារ/ដើង)
កំពង់ឆ្នាំង	ក. ឡើងត្រីឆ្នុកទ្រូ	ជលផលខេត្ត	ចេញលិខិតដឹកជញ្ជូន	2.4	7.3
		ក្រុមហ៊ុនជលផល	ចេញលិខិតបញ្ជូនទំនិញ	4.9	15.2
		នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	1.2	3.8
		កងរាជអាវុធហត្ថ	គ្មានមូលដ្ឋាន	0.8	2.5
	ថ្លៃឈ្នួលផ្លូវ	ក្រុមហ៊ុនវិនិយោគផ្លូវ	សិទ្ធិពីរដ្ឋាភិបាល-ជួសជុលផ្លូវ ប្រមូលកំរៃ	6.5	20.3
ពោធិ៍សាត់	កុងត្រូលទី ១	នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	0.8	2.3
	២	នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	1.5	4.7
		គយ	គ្មានមូលដ្ឋាន	0.8	2.3
បាត់ដំបង	៣	នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	-	k
	៤	កងរាជអាវុធហត្ថ, ស្ពានថ្ម	គ្មានមូលដ្ឋាន	-	x
	៥	នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	0.8	2.3
		ជលផលខេត្ត	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	0.4	1.2
	៦	នគរបាល (មិនស្គាល់)	-	-	K
បន្ទាយមានជ័យ	៧	នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	-	X
	៨	នគរបាលចរាចរ	គ្មានមូលដ្ឋាន	0.3	0.9
	៩	ជលផលខេត្ត	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	2.3	7.0
		ស្ថានីយ៍តាក់ស៊ីនៅស្វាយ	គ្មានមូលដ្ឋាន	0.4	1.2
	១០	នគរបាលសេដ្ឋកិច្ចទឹកថ្លា	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	1.5	4.7
	១១	នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច អូរជ្រៅ	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	1.5	4.7
	១២	យៀវត្រី បាន សម្បត្តិ	សិទ្ធិពីរដ្ឋាភិបាល-បង់ប្រាក់ឱ្យខេត្ត ប្រមូលកំរៃ	3.0	9.3
	១៣	នាយកដ្ឋានជលផល និង ជលផលខេត្ត	ឆែកមើលលិខិតដឹកជញ្ជូន	5.3	16.3
ព្រំដែន	ខាងខ្មែរ	កាំកុងត្រូល	ពន្ធអាករ 0,១%	1.5	4.7

		គយ	ពន្ធនាំចេញ ១០%	7.5	23.3
		នគរបាលអន្តោប្រវេសន៍, កងរាជអាវុធហត្ថ	គ្មានមូលដ្ឋាន	4.5	14.0
	អ្នករត់ការ		ចំណេញលើសេវា ក្រោយបង់ប្រាក់កំរៃ	7.5	23.3
	ខាងថៃ	គយ	មិនកំណត់បាន	18.8	58.2
		នគរបាលអន្តោប្រវេសន៍, កងរាជអាវុធហត្ថ	មិនកំណត់បាន	1.2	3.7
		ផ្សារឡុងគឿ	ថ្លៃឈ្នួលចូលផ្សារ	0.9	2.8
ប្រាក់កំរៃសរុប/ជើង				76.1	235.9

សំគាល់: មិនមានការបង់កំរៃនៅកន្លែង ក, ខ, គ, ឃ ទេ ព្រោះអ្នកយាមដេកលក់ ប៉ុន្តែតាមធម្មតា ត្រូវបង់ ក=១៥០បាត, ខ=១០បាត, គ=១០-៥០បាត, ឃ=១០០បាត ។

៥.២. ប្រាក់កំរៃសរុបប្រមូលដោយស្ថាប័នផ្សេងៗ

តារាង៥.២. បង្ហាញនូវប្រាក់កំរៃបង់ទៅឱ្យស្ថាប័នប្រមូលប្រាក់កំរៃនិមួយៗ ក្នុងនេះស្ថាប័នខ្លះប្រមូលប្រាក់កំរៃនៅកន្លែងផ្សេងៗ គ្នាជាច្រើន ។ ឧទាហរណ៍ មន្ត្រីជលផលដែលមានឈរជើងនៅកន្លែងឡើងត្រីផ្លូវកទ្រូ នៅតាមកុងត្រូលតាមផ្លូវ និងនៅតំបន់ព្រំដែនប៉ោយប៉ែត បានប្រមូលប្រាក់កំរៃទាំងអស់ប្រាំដង ។ មានការបង់ប្រាក់កំរៃ ៦ដង ទៅឱ្យនគរបាលសេដ្ឋកិច្ច (និងអាចមានការបង់ប្រាក់កំរៃពីរដងថែមទៀត បើសិនអ្នកដែកឆេរនៅកុងត្រូលមិនបានដេកលក់) ។ ប្រាក់កំរៃបង់ទៅឱ្យមន្ត្រីជលផល (នាយកដ្ឋាន និងការិយាល័យខេត្ត) មានចំណែកតែ ២០% នៃប្រាក់កំរៃសរុបដែលប្រមូលយកនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា សំរាប់ការដឹកត្រីមួយជើង ។ ចំណែកឯ ៨០% ទៀត គឺប្រមូលដោយស្ថាប័នដែលគ្មានតួនាទីផ្ទាល់ក្នុងការគ្រប់គ្រងជលផល (ឧទាហរណ៍ គយ នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច និងក្រុមហ៊ុនវិនិយោគផ្លូវ) ។

តារាង ៥.២. ប្រាក់កំរៃសរុបដែលប្រមូលដោយស្ថាប័ននានា: ការដឹកត្រី ៣,១តោន ពីផ្លូវកទ្រូទៅដល់ផ្សារឡុងគឿ នៅក្នុងប្រទេសថៃ (ខែមករា ឆ្នាំ២០០៣)

ស្ថាប័នប្រមូលប្រាក់កំរៃ	ចំនួនដងនៃការបង់កំរៃ	ប្រាក់កំរៃជាក់ស្តែងសរុប		
		ដុល្លារ/តោន	ដុល្លារ/ជើង	%នៃប្រាក់កំរៃ (ខាងខ្មែរ)
ជលផល	5	10.3	31.8	20%
គយ	2	8.3	25.6	16%
នគរបាលសេដ្ឋកិច្ច	6	7.2	22.4	14%
ក្រុមហ៊ុនវិនិយោគផ្លូវ	1	6.5	20.3	13%
ក្រុមហ៊ុនជលផល	1	4.9	15.2	10%
យឿ ត្រី បាន សម្បត្តិ	1	3.0	9.3	6%
កាំកុងត្រូល	1	1.5	4.7	3%
ផ្សេងៗ[ក]	6	9.8	30.2	19%
សរុបនៅខាងខ្មែរ	23	51.5	159.5	100%
សរុបនៅខាងថៃ	4	24.6	76.4	
សរុបទាំងនៅខាងខ្មែរនិងថៃ	27	76.1	235.9	

[ក] រួមមានកងរាជអាវុធហត្ថ នគរបាលចរាចរ ស្ថានីយ៍ពាក់ស៊ីនៅស្វាយ នគរបាលអន្តោប្រវេសន៍ និងអ្នករត់ការ ។

៥.៣. ការបង់ប្រាក់កំរៃនៅដំណាក់កាលផ្សេងគ្នានៃពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញ

ក្នុងតារាង៥.៣. ការបង់ប្រាក់កំរៃត្រូវបានរបមូលផ្តុំទៅតាមដំណាក់កាលនៃពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញ គឺរួមបញ្ចូលទាំងកន្លែងឡើងត្រី កុងត្រូល ខាងព្រំដែនប្រទេសកម្ពុជា និងខាងព្រំដែនប្រទេសថៃ ។ គួរកត់សំគាល់ថា ជាងពាក់កណ្តាលនៃប្រាក់កំរៃទាំងអស់ដែលបានបង់ក្នុងការដឹកត្រីមួយជើងពីផ្ទុកទ្រូឆ្ពោះទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ ត្រូវបានប្រមូលនៅព្រំដែន (២៣% នៅខាងកម្ពុជា និង ៣២% នៅខាងថៃ) ។ តួលេខនេះផ្តល់គំនិតថា បើចង់ធ្វើអន្តរាគមន៍ខាងគោលនយោបាយសំដៅកាត់បន្ថយប្រាក់កំរៃយ៉ាងច្រើន១ គឺត្រូវតែដោះស្រាយសកម្មភាពប្រមូលប្រាក់កំរៃនៅព្រំដែនទាំងសងខាង ។

គួរកត់សំគាល់ដែរថា មានប្រាក់កំរៃប្រហែលតែ ២១%នៃប្រាក់កំរៃសរុបប៉ុណ្ណោះដែលត្រូវបានប្រមូលនៅកន្លែងឡើងត្រី (គឺកន្លែងដែលចំណូលជាប្រាក់កំរៃ អាចជួយទ្រទ្រង់ដោយផ្ទាល់ដល់សកម្មភាពគ្រប់គ្រងជលផល) ចំណែកឯប្រាក់កំរៃភាគច្រើន គឺប្រមូលដោយស្ថាប័នដែលពុំមានពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់នឹងការគ្រប់គ្រងជលផល ។ ការិយាល័យជលផលខេត្តកំពង់ឆ្នាំង (ស្ថាប័នទទួលខុសត្រូវចំពោះការគ្រប់គ្រងជលផលក្នុងតំបន់ដែលគេនេសាទ ត្រីសំរាប់នាំចេញនៅក្នុងឧទាហរណ៍ខាងលើ) បានប្រមូលប្រាក់កំរៃតែមួយភាគតូចប៉ុណ្ណោះនៃប្រាក់កំរៃសរុបដែលបានបង់សំរាប់ការដឹកត្រីមួយជើងនោះ (៧,៣ដុល្លារ ឬ ៣%) ។ ក្នុងប្រាក់ចំណូលនេះ មានតែ ២,៣ដុល្លារប៉ុណ្ណោះ ដែលបានប្រមូលជាប្រាក់កំរៃផ្លូវការ (សំរាប់ការចេញលិខិតដឹកជញ្ជូន) ហើយក្រៅពីនេះសុទ្ធតែជាការបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការ ។

តារាង ៥.៣. ការបង់ប្រាក់កំរៃ នៅតាមដំណាក់កាលផ្សេង១នៃពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញៈ ការដឹកត្រី ៣,១តោន ពីផ្ទុកទ្រូទៅដល់ផ្សារឡុងគឿនៅក្នុងប្រទេសថៃ (ខែមករា ២០០៣)

	ប្រាក់កំរៃ		
	ដុល្លារ/តោន	ដុល្លារ/ជើង	ភាគរយជាមធ្យមភាគ
កន្លែងឡើងត្រី	15.8	49.1	20.8
កុងត្រូល	18.3	56.8	24.1
ព្រំដែនខ្មែរ	17.3	53.6	22.7
សរុបរង (ខាងកម្ពុជា)	51.5	159.5	67.6
ព្រំដែនថៃ	24.6	76.4	32.4
សរុបទាំងអស់	76.1	235.9	100.0

៥.៤. ប្រាក់កំរៃបង់ជាក់ស្តែង ធៀបនឹងប្រាក់កំរៃផ្លូវការ (ប្រសិនបើពង្រឹងការអនុវត្តន៍)

ដូចបានពិភាក្សាក្នុងជំពូកទី ៤ រួចហើយ រាល់ការនាំចេញត្រីដែលបានសង្កេតឃើញ (រួមទាំងការដឹកត្រីចេញពីផ្ទុកទ្រូ ទៅផ្សារឡុងគឿ) គ្មានករណីណាមួយដែលប្រាក់កំរៃផ្លូវការត្រូវបានបង់ទៅតាមអត្រាផ្លូវការនោះទេ ។ ប្រាក់កំរៃទាំងអស់ សុទ្ធតែត្រូវបានចរចាគ្នា ។ ចំលើយតបមួយចំពោះកង្វះខាតក្នុងការពង្រឹងការអនុវត្តន៍ការប្រមូលប្រាក់កំរៃផ្លូវការ គឺអាចស្នើឱ្យមានការកែលំអខាងការអនុវត្តន៍ ប៉ុន្តែដូចតារាង៥.៤ បានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ ការដាក់អនុវត្តន៍យ៉ាងត្រឹមត្រូវនូវប្រាក់កំរៃផ្លូវការប្រហែលនឹងធ្វើឱ្យអ្នកនាំចេញត្រីស្ទើរតែទាំងអស់ (ឬក៏ទាំងអស់គ្នា) ត្រូវដួលរលំមុខជំនួញ ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកនាំចេញបានចំណេញ ៧៩ដុល្លារ ក្នុងការដឹកត្រីមួយជើងពីផ្ទុកទ្រូ ទៅផ្សារឡុងគឿ ក្រោយពីបានបង់ប្រាក់កំរៃអស់ ២៣៦ដុល្លារ ។ ប៉ុន្តែបើសិនដាក់បង្ខំឱ្យបង់ប្រាក់កំរៃផ្លូវការទៅតាមអត្រាផ្លូវការវិញប្រាក់កំរៃក្នុងមួយជើងឡើងដល់ ៦៨១ដុល្លារ ដែលធ្វើឱ្យអ្នកនាំចេញត្រូវខាតបង់

៣៦៦ដុល្លារ សំរាប់ការដឹកត្រីក្នុងមួយជើងនោះ ។ ម្យ៉ាងទៀតក្នុងការប៉ាន់ប្រមាណនេះ គេសន្មតថា ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការទាំងអស់ត្រូវបានលុបបំបាត់ចោល ដូចជាប្រាក់កំរៃបង់ទៅឱ្យស្ថាប័នដែល "ឆែកឆេរ" លិខិតដឹកជញ្ជូន ឬស្ថាប័នដែលគ្មានមូលដ្ឋានច្បាស់លាស់សំរាប់ការប្រមូលប្រាក់កំរៃ ។ បើសិនការបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការខ្លះនៅតែបន្តធ្វើ ការខាតបង់នឹងកាន់តែធំថែមទៀត ។ ជាការច្បាស់ណាស់ មុននឹងមានកិច្ចប្រឹងប្រែងកែលំអការគោរពតាមប្រាក់កំរៃផ្លូវការ ប្រព័ន្ធប្រាក់កំរៃនេះចាំបាច់ត្រូវតែពិនិត្យសើរើឡើងវិញ ដើម្បីធានាថាការពង្រឹងការអនុវត្តន៏មិនបណ្តាលឱ្យពាណិជ្ជកម្មនាំចេញនានាដួលរលំទេ ។

តារាង ៥.៤. ការបង់ប្រាក់កំរៃជាក់ស្តែង ប្រៀបធៀបទៅនឹងការបង់ប្រាក់កំរៃផ្លូវការៈ ការដឹកត្រី ៣.១ត ពីផ្នុកទ្រូ ទៅដល់ផ្សារឡុងគឿនៅក្នុងប្រទេសថៃ (ខែមករា ឆ្នាំ២០០៣)

	ការបង់ប្រាក់កំរៃតាមផ្លូវការ		ការបង់ប្រាក់កំរៃ ជាក់ស្តែង	
ស្ថាប័នប្រមូលប្រាក់កំរៃ	ដុល្លារ/តោន	ដុល្លារ/ជើង	ដុល្លារ/តោន	ដុល្លារ/ជើង
ជលផលខេត្ត	7.6	23.5	2.4	7.3
ក្រុមហ៊ុនជលផល	50.6	157	4.9	15.2
ក្រុមហ៊ុនវិនិយោគផ្លូវ	10.1	31.4	6.5	20.3
យឿរិត្រី បាន សម្បត្តិ	55.9	173.3	3	9.3
កាំកុងត្រូល	0.7	2.2	1.5	4.7
គយ	70	217	7.5	23.3
ការបង់ដោយគ្មានមូលដ្ឋានផ្លូវការ[ក]	0	0	25.9	79.5
សរុបរងនៅខាងប្រទេសកម្ពុជា	*194.9*	*604.4*	*51.7*	*159.6*
សរុបរងនៅខាងប្រទេសថៃ[ខ]	*24.6*	*76.4*	*24.6*	*76.4*
សរុបទាំងអស់	219.6	680.7	76.1	235.9
ប្រាក់ចំណេញមុនការបង់ប្រាក់កំរៃ	101.4	314.5	101.4	314.5
ប្រាក់ចំណេញក្រោយការបង់ប្រាក់កំរៃ	**-118.2**	**-366.3**	**25.3**	**78.6**

[ក] ការបង់ប្រាក់បានធ្វើទៅឱ្យប៉ូលីសសេដ្ឋកិច្ច កងរាជអាវុធហត្ថ នគរបាល នគរបាលអន្តោប្រវេសន៏ គយខេត្ត ជលផលខេត្ត និងស្ថានីយ៏តាក់ស៊ី ។
[ខ] ពុំអាចរកពត៌មានបានទេអំពីអត្រាផ្លូវការ ដូច្នេះបានសន្មតថា ការបង់ជាក់ស្តែងវាឆ្លុះបញ្ចាំងអត្រាផ្លូវការ ។

កម្មកររើត្រីពីរទេះរុញ ផ្សារឡុងគឿ ប្រទេសថៃ

៥.៥. សង្ខេប

ភាគច្រើននៃលទ្ធផលរកឃើញក្នុងជំពូកនេះ ផ្អែកលើការវិភាគករណីមួយនៃប្រាក់កំរៃសំរាប់ការនាំចេញត្រី ពីឆ្នុកទ្រូទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ ។ ថ្វីបើមានការផ្តោតលើករណីពិសេសជាក់លាក់តែមួយក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែលទ្ធផលរកឃើញវាស៊ីគ្នានឹងពត៌មានស្តីពីលក្ខខណ្ឌនាំចេញដែលប្រមូលបានក្នុងកិច្ចសម្ភាសនៅកន្លែងឡើងត្រីទាំងប្រាំដែលបានសិក្សា ក៏ដូចជាលក្ខខណ្ឌដែលបានសង្កេតឃើញក្នុងពេលធ្វើដំណើរពីរលើកទៀត ទៅជាមួយនឹងការដឹកនាំចេញត្រីពីកន្លែងឡើងត្រីដែលខុសគ្នា ។ ដូច្នេះករណីសិក្សាខាងលើ បានឆ្លុះបញ្ចាំងនូវលក្ខខណ្ឌជាទូទៅនៃការដឹកត្រីនាំចេញពីបឹងទន្លេសាបទៅកាន់ប្រទេសថៃ ។

លទ្ធផលរកឃើញតាមការវិភាគករណីនេះ គឺគួរឱ្យកត់សំគាល់ខ្លាំងណាស់ ។ ទីមួយ ការនាំចេញត្រីពីឆ្នុកទ្រូ ទៅប្រទេសថៃ មានការបង់ប្រាក់កំរៃផ្សេងៗគ្នាចំនួន ២៧ដង ទៅឱ្យ ១៥ស្ថាប័ន នៅតាម ១៦កន្លែងផ្សេងៗគ្នា ។ ប្រាក់កំរៃច្រើនបំផុត បានបង់សំរាប់ការចេញ និង "ការឆែកឆេរ" លិខិតដឹកជញ្ជូន បន្ទាប់មកគឺការបង់ទៅឱ្យគយ ក្រុមហ៊ុនវិនិយោគផ្លូវ និងស្ថាប័នមួយចំនួនទៀតដែលគ្មានមូលដ្ឋានច្បាប់សំរាប់ប្រមូលប្រាក់កំរៃ ។ ទីពីរ ក្នុងចំនោមស្ថាប័នប្រមូលប្រាក់កំរៃ ស្ថាប័នជលផលប្រមូលយកប្រាក់កំរៃច្រើនជាងគេ ប៉ុន្តែបានតែ ២០% នៃប្រាក់កំរៃសរុបប៉ុណ្ណោះ រីឯស្ថាប័នដែលគ្មានតួនាទីផ្ទាល់ក្នុងការគ្រប់គ្រងជលផលប្រមូលបានដល់ ៨០% ។ ទីបី ប្រាក់កំរៃជាងពាក់កណ្តាល ត្រូវបានប្រមូលនៅព្រំដែន ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការិយាល័យជលផលខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ដែលទទួលខុសត្រូវលើការគ្រប់គ្រងជលផលក្នុងតំបន់នោះ ប្រមូលបានតែ ៣% នៃប្រាក់កំរៃសរុប (១% ត្រូវបានកត់ត្រាជាប្រាក់កំរៃផ្លូវការ និង ២% ប្រមូលក្រៅផ្លូវការ) ។ ដូច្នេះបើប្រៀបធៀបការបង់ប្រាក់កំរៃជាក់ស្តែងទៅនឹងប្រាក់កំរៃផ្លូវការ (បើសិនពង្រឹងការអនុវត្តន៏បាន) គេអាចឃើញយ៉ាងច្បាស់ថា មុននឹងមានកិច្ចប្រឹងប្រែងណាមួយដើម្បីកែលំអការអនុវត្តន៏តាមប្រព័ន្ធផ្លូវការ ប្រព័ន្ធនេះផ្ទាល់ចាំបាច់ត្រូវមានការពិនិត្យសើរើឡើងវិញទាំងស្រុង ។ ការពង្រឹងការអនុវត្តន៏ទៅតាមបទប្បញ្ញត្តិនិងប្រាក់កំរៃដូចបច្ចុប្បន្ន នឹងធ្វើឱ្យការបង់ប្រាក់កំរៃកើនឡើងបីដង លើសពីការបង់បច្ចុប្បន្ន របស់អ្នកនាំចេញ ដែលច្បាស់ជានឹងធ្វើឱ្យការនាំចេញត្រីដួលរលំមិនខាន ។

ជំពូកទី ៦

អនុសាសន៍

ដើម្បីជំរុញការនាំចេញត្រី គេបានផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ភាគច្រើនទៅលើការជំរុញវិនិយោគក្នុងសកម្មភាពកែច្នៃបង្កើតតំលៃបន្ថែម ការកែលំអស្តង់ដានិងការគ្រប់គ្រងគុណភាព និងការស្វែងរកទីផ្សារនាំចេញ ដែលផ្តល់តម្លៃខ្ពស់ ។ ដោយសារកង្វះខាតការកែច្នៃ បញ្ហាគុណភាព និងលទ្ធភាពនាំចេញតិចតួចពេកទៅប្រទេសផ្សេងៗទៀតក្រៅពីថៃ និងវៀតណាម ដូច្នេះកិច្ចប្រឹងប្រែងលើកិច្ចការទាំងនេះច្បាស់ជាមានសារៈសំខាន់ ។ ប៉ុន្តែគេអាចធ្លាក់ចូលករណីដូចពាក្យស្លោកដែលថា "ទឹមគោមុនរទេះ" ។ វិនិយោគ និងការកែលំអគុណភាព ប្រហែលធ្វើមិនកើតទេ បើសិនគ្មានធ្វើជាមុននូវការកែប្រែដ៏សំខាន់នៃបរិយាកាសសំរាប់ជំនួញនិងពាណិជ្ជកម្មក្នុងវិស័យជលផល រួមទាំងការកាត់បន្ថយយ៉ាងច្រើននិងអាចជឿជាក់បាននូវការយកប្រាក់កំរៃបច្ចុប្បន្ន និងភាពមិនប្រាកដប្រជាអំពីបរិយាកាសច្បាប់ និងតម្លាភាព ។

ប្រាក់កំរៃ និងភាពមិនប្រាកដប្រជា បានគួបផ្សំគ្នាបង្កើតជាការបន្ទុចបង្អាក់ដ៏ធំចំពោះ វិនិយោគទុន គំនិតច្នៃប្រឌិតថ្មី សហគ្រិនភាព ការកែច្នៃបង្កើតតំលៃបន្ថែម ការកែលំអគុណភាព ព្រមទាំងកិច្ចប្រឹងប្រែងស្វែងរកទីផ្សារថ្មីៗផង (ពីព្រោះផ្លូវពាណិជ្ជកម្មថ្មី អាចត្រូវមានការបង្កើតទំនាក់ទំនងថ្មីដែលអស់សោហ៊ុយច្រើន ជាមួយពួកអ្នកប្រមូលប្រាក់កំរៃ) ។ តាមសំដីអ្នកនាំចេញ បើត្រីមានតម្លៃឬគុណភាពកាន់តែខ្ពស់ ប្រាក់កំរៃដែលប្រមូលយក ក៏កាន់តែច្រើនដែរ ។ ដូច្នេះអ្នកនាំចេញត្រូវតែសួរខ្លួនឯងថា ហេតុអ្វីខ្លួនគេត្រូវធ្វើវិនិយោគដើម្បីកែលំអមុខជំនួញ បើសិនប្រាក់ចំណេញបន្ថែមដែលបានពីការវិនិយោគទុននេះប្រហែលជានឹងត្រូវបាត់បង់អស់ដោយសារប្រាក់កំរៃខ្ពស់ ។ ក្នុងគំនិតនេះ អ្នកនាំចេញមិនទាំងចង់ធ្វើការកែលំអគុណភាពដោយដាក់ត្រីក្នុងធុងក្លាស្សេនៅពេលដឹកជញ្ជូនផង (ដូចការអនុវត្តន៏នៅក្នុងប្រទេសថៃ) ពីព្រោះពួកគេដឹងថា ការធ្វើដូច្នេះនាំឱ្យមានការបង់ប្រាក់កំរៃខ្ពស់ ដែលអាចធំជាងប្រាក់ចំណេញបន្ថែមទទួលបានពីការកែលំអគុណភាពទៅទៀត ។ ដូចគ្នានេះដែរ ពួកអ្នកនាំចេញដែលបានស្រាវជ្រាវពីបន្ទុកចំណាយនិងប្រាក់កំរៃនៃការនាំចេញត្រីពីក្រុងព្រះសីហនុដោយផ្ទាល់ បានសំរេចចិត្តធ្វើដឹកជញ្ជូនត្រី តាមរយៈក្រុងបាងកកវិញ ពីព្រោះអស់ចំណាយតិចជាង ។

ផ្អែកលើលទ្ធផលរកឃើញក្នុងការសិក្សានេះ មានការគូសរំលេចនូវអនុសាសន៏ខាងគោលនយោបាយមួយចំនួនដូចខាងក្រោម ។ ការដាក់អនុវត្តន៏អនុសាសន៏ទាំងនេះអាចនាំឱ្យមានការកែលំអលក្ខខណ្ឌនិងការកាត់បន្ថយចំណាយសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មនិងការនាំចេញត្រី ដែលបន្ទាប់មកទៀតនឹងអាចលើកស្ទួយកំរិតប្រាក់ចំណូលរបស់អ្នកនេសាទគ្រួសារ អ្នកនេសាទសិប្បកម្ម និងអ្នកឯទៀតៗ ដែលបំពេញការងារក្នុងវិស័យជលផល ។ អនុសាសន៏ ត្រូវបានប្រមូលផ្តុំនៅក្រោមប្រធានបទធំៗបីគឺ: (ចំណុចទី៦.១) ការកែលំអអភិបាលកិច្ច និងតម្លាភាព រួមបញ្ចូលទាំងការពិនិត្យសើរើទាំងស្រុងនូវប្រព័ន្ធអាជ្ញាប័ណ្ណ លិខិតដឹកជញ្ជូន និងការយកប្រាក់កំរៃបច្ចុប្បន្ន (ចំណុចទី៦.២) ការបង្កើនទំនាក់ទំនង និងការទទួលខុសត្រូវ រវាងការបង់ប្រាក់កំរៃ និងការគ្រប់គ្រងជលផល និង (ចំណុចទី៦.៣) ការបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ការកសាងប្រព័ន្ធមួយដែលមានប្រសិទ្ធភាពល្អជាងនេះ សំរាប់ពាណិជ្ជកម្ម ការបែងចែក និងការនាំចេញត្រី ។

៦.១ ការកែលំអអភិបាលកិច្ច និងតម្លាភាព: ក្នុងនេះត្រូវមានការពិនិត្យសើរើយ៉ាងច្រើននូវ ប្រព័ន្ធបច្ចុប្បន្ននៃ អាជ្ញាប័ណ្ណ លិខិតអនុញ្ញាត និងការយកប្រាក់កំរៃ

អនុសាសន៍ទី១:

លុបចោលតំរូវការលិខិតដឹកជញ្ជូនសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មត្រី ។ បច្ចុប្បន្ននេះ ពាណិជ្ជករនិងអ្នកនាំចេញត្រី ត្រូវបានតំរូវឱ្យស្នើសុំលិខិតដឹកជញ្ជូនក្នុងការធ្វើជំនួញត្រី ដូចមានចែងក្នុងអនុក្រឹត្យស្តីពីការដឹកជញ្ជូនផលិតផលនេសាទ (លេខ ៦៦ ស.ន.ក្រ ចុះថ្ងៃទី៩ វិច្ឆិកា ១៩៨៨) ។ លិខិតដឹកជញ្ជូនត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីធ្វើជាយន្តការគ្រប់គ្រងមួយសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចផែនការ ប៉ុន្តែ ប្រហែលមិនបានបំរើផលប្រយោជន៍អ្វីទេនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារសេរីរបស់កម្ពុជានាពេលបច្ចុប្បន្ន ។ លិខិតដឹកជញ្ជូនគ្មានដើរតួនាទីអ្វីឱ្យបានសក្តិសិទ្ធិទេ ក្នុងការគ្រប់គ្រងជលផល និងការប្រមូលទិន្នន័យ (ដោយសារការរាយការណ៍បន្ទាបជាទូទៅនូវបរិមាណត្រី) ប៉ុន្តែចំនាយ និងការតំរូវផ្សេងៗរបស់វា បានដើរផ្ទុយពីគោលនយោបាយនានាដែលសំដៅបង្កើនពាណិជ្ជកម្ម និងការលូតលាស់សេដ្ឋកិច្ច ។ ការលុបបំបាត់ការតំរូវឱ្យមានលិខិតដឹកជញ្ជូន និងការប្រមូលប្រាក់កំរៃដែលផ្អែកលើការចេញនិងការឆែកឆេរលិខិតដឹកជញ្ជូន អាចកាត់បន្ថយប្រាក់កំរៃបាន ១៧-២០ដុល្លារ/តោន ព្រមទាំងកាត់បន្ថយការយឺតយ៉ាវ និងការស្មុគស្មាញផ្សេងៗក្នុងពេលដឹកជញ្ជូន ។

អនុសាសន៍ទី២:

លុបបំបាត់ចោលប្រាក់កំរៃប្រមូលយកដោយកុងត្រូល និងស្ថាប័នដែលគ្មានមូលដ្ឋានច្បាប់ច្បាស់លាស់ក្នុងការប្រមូលប្រាក់កំរៃ ។ ទោះបីនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ដ៏ខ្លាំងៗអំពាវនាវឱ្យមានការដកកុងត្រូលខុសច្បាប់ចេញក្តី ក៏ការសិក្សានេះបានរកឃើញ កុងត្រូលជាច្រើនកំពុងធ្វើប្រតិបត្តិការលើផ្លូវពាណិជ្ជកម្មត្រី ឆ្ពោះទៅកាន់ប្រទេសថៃ ។ ដើម្បីកាត់បន្ថយផលប៉ះពាល់នៃកុងត្រូលទាំងនេះទៅលើពាណិជ្ជកម្មត្រី (និងពាណិជ្ជកម្មផ្សេងៗទៀត) ត្រូវមានការត្រួតពិនិត្យផ្លូវជាប្រចាំ ដើម្បីរកឃើញនិងដកចេញនូវកុងត្រូលខុសច្បាប់ទាំងនេះ ព្រមទាំងធានាថា កុងត្រូលដែលមានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវគឺបានធ្វើប្រតិបត្តិការស្របតាមអាណត្តិផ្លូវការរបស់ខ្លួន ។ វិធានការបែបនេះអាចកាត់បន្ថយប្រាក់កំរៃបាន ៩-១១ដុល្លារ/តោន ។

អនុសាសន៍ទី៣:

ធ្វើសេចក្តីប្រកាសជាសាធារណៈថា "លិខិតបញ្ជូនទំនិញ" ចេញដោយក្រុមហ៊ុនជលផល គឺលែងតំរូវឱ្យមានទៀតហើយសំរាប់ការនាំចេញត្រី ។ ត្រូវណែនាំអ្នកនាំចេញឱ្យបានដឹងតាមរយៈសេចក្តីប្រកាសជាសាធារណៈថា "លិខិតបញ្ជូនទំនិញ" លែងតំរូវឱ្យមានទៀតហើយ សំរាប់ការនាំចេញត្រី ពីព្រោះក្រុមហ៊ុនជលផលលែងមានតួនាទី ជាអាជ្ញាធរមានអាជ្ញាប័ណ្ណផ្តាច់មុខសំរាប់ការនាំចេញត្រី ។ វិធានការនេះ អាចកាត់បន្ថយប្រាក់កំរៃ សំរាប់អ្នកនាំចេញបានដល់ទៅ ៥ដុល្លារ/តោន ។

អនុសាសន៍ទី៤:

បញ្ចប់កុងត្រាជាមួយ យឿត្រី បាន សម្បត្តិ ។ យឿត្រី បាន សម្បត្តិ បានទទួលអាជ្ញាប័ណ្ណ និងការយល់ព្រមពីសាលាខេត្តបន្ទាយមានជ័យ និងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ ក្នុងការប្រមូលភាស៊ីលើការនាំចេញត្រី ។ យឿត្រី បាន សម្បត្តិ គ្មានផ្តល់សេវាកម្ម និងគ្មានដើរតួនាទីអ្វីទេនៅក្នុងការគ្រប់គ្រងជលផល ឬពាណិជ្ជកម្ម គឺគ្រាន់តែប្រមូលប្រាក់កំរៃប៉ុណ្ណោះ ដែលធ្វើឱ្យអ្នកនាំចេញមិនពេញចិត្តជាខ្លាំង ។ យោងតាមនាយកដ្ឋានជលផល ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ កំពុងស្ថិតក្នុងដំណើរការចរចាជាមួយសាលាខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ដើម្បីបញ្ចប់កុងត្រាជាមួយ យឿត្រី បាន សម្បត្តិ ។ ការបញ្ចប់កុងត្រានេះនឹងកាត់បន្ថយប្រាក់កំរៃបាន ៣ដុល្លារ/តោន ។

អនុសាសន៍ទី៥:

លុបបំបាត់ចោលប្រាក់កំរៃ ៤% របស់មណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទក្នុងខេត្តបាត់ដំបង ។ ការសិក្សាមួយអំពីវិស័យជលផលធ្វើដោយក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម (២០០១) បានបញ្ជាក់ថា "ពាណិជ្ជករដែលបែងចែកត្រីទៅឱ្យផ្សារក្នុងស្រុកនិងអ្នកដឹកត្រីឆ្លងកាត់ខេត្ត ត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃ ៤% ទៅម្ចាស់ស្តង់ខេត្ត" ។ ពីរឆ្នាំក្រោយមក ការសិក្សានេះបានរកឃើញថាគ្មានការយកប្រាក់កំរៃមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទទេ នៅកន្លែងឡើងត្រីទាំងប្រាំកន្លែងនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប លើកលែងតែនៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបងចេញ ។ ដើម្បីឱ្យស្របគ្នាជាមួយនឹងវិធានការដែលខេត្តផ្សេងៗទៀតបានចាត់នោះ ខេត្តបាត់ដំបងគួរតែលុបចោលនូវការយកប្រាក់កំរៃនេះ ។

អនុសាសន៍ទី៦:

សើរើកាត់បន្ថយអត្រាពន្ធនាំចេញ ១០% ប្រមូលយកដោយទីចាត់ការគយកម្ពុជា ។ ក្នុងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង អ្នកនាំចេញបង់ពន្ធនាំចេញក្នុងអត្រាតែ ១% ប៉ុណ្ណោះក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន ដូច្នេះតិចជាងអត្រាផ្លូវការឆ្ងាយណាស់ ។ ការអនុវត្តន៍តាមអត្រាផ្លូវការ មិនអាចធ្វើកើតទេសំរាប់អ្នកនាំចេញភាគច្រើន (ឬទាំងអស់គ្នា) ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកនាំចេញបានបង់ ៧,៥ដុល្លារ/តោន ជាពន្ធនាំចេញសំរាប់ការដឹកត្រីមួយជើងពីឆ្នុកទ្រូទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ ប៉ុន្តែបើអនុវត្តតាមអត្រាផ្លូវការវិញ គេត្រូវបង់ ៧០ដុល្លារ/តោន ។ ការបង់ប្រាក់កំរៃខ្ពស់បែបនេះ នឹងធ្វើឱ្យការនាំចេញត្រីភាគច្រើនបំផុត មិនបានចំណេញទេ ។ ពិតណាស់ ពន្ធនាំចេញត្រី ត្រូវតែសើរើកាត់បន្ថយយ៉ាងច្រើន ដើម្បីឱ្យសមស្របតាមស្ថានភាពពិតនៃការនាំចេញត្រី ។ បើពុំនោះទេ ការមិនអនុវត្តតាមអត្រាផ្លូវការ អាចរំពឹងថា នឹងកើតមានជាបន្តទៀត ។ ការកាត់បន្ថយពន្ធនាំចេញបែបនេះ ក៏មានភាពស្របល្អជាមួយនឹងកិច្ចប្រឹងប្រែងជាទូទៅរបស់រដ្ឋាភិបាលដើម្បីជំរុញការនាំចេញដែរ ។

៦.២. ការបង្កើនទំនាក់ទំនង និងការទទួលខុសត្រូវ រវាងការបង់ប្រាក់កំរៃ និងការគ្រប់គ្រងជលផល

អនុសាសន៍ទី៧:

ប្រមូលផ្តុំការប្រមូលយកប្រាក់កំរៃនៅឯកន្លែងនេសាទ ដើម្បីជួយទ្រទ្រង់ការគ្រប់គ្រង និងការពង្រឹងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ជលផល លុបបំបាត់ចោល ឬកាត់បន្ថយយ៉ាងខ្លាំងនូវការប្រមូលយកប្រាក់កំរៃនៅកន្លែងដទៃ ។ នៅពេលសាកសួរពីការបង់ប្រាក់កំរៃ អ្នកនាំចេញបានទទួលស្គាល់ពីតំរូវការផ្តល់ចំណូលឱ្យអាជ្ញាធរជលផល ដើម្បីទ្រទ្រង់សកម្មភាពគ្រប់គ្រង ។ ដរាបណាគេអាចមើលឃើញនូវទំនាក់ទំនងផ្ទាល់រវាងការបង់ប្រាក់កំរៃ និងសេវាកម្មគ្រប់គ្រងជលផល ពួកគេមានឆន្ទៈល្អជាងក្នុងការបង់ប្រាក់កំរៃ ។ ផ្ទុយទៅវិញ អ្នកនាំចេញមិនពេញចិត្តនឹងការបង់ប្រាក់កំរៃទៅឱ្យស្ថាប័នដែលគ្មានតួនាទីក្នុងការគ្រប់គ្រងជលផល និងដែលប្រមូលយកប្រាក់កំរៃនៅឆ្ងាយពីកន្លែងនេសាទ នៅតាមផ្លូវ ឬនៅព្រំដែន ដោយគ្មានផ្តល់សេវាកម្មអ្វីទាំងអស់ ។ បច្ចុប្បន្ន ស្ថាប័នដែលគ្មានតួនាទីផ្ទាល់ក្នុងការគ្រប់គ្រងជលផល ប្រមូលយកប្រហែល ៨០% នៃប្រាក់កំរៃសរុបលើការនាំចេញត្រី ធៀបនឹង ៣% ប្រមូលយកបានដោយមន្ត្រីជលផលដែលជាអ្នកទទួលបន្ទុកគ្រប់គ្រងដែននេសាទ និងកន្លែងឡើងត្រី ។ តួលេខនេះខុសគ្នាស្រឡះ ។ យោងតាមការព្រួយបារម្ភជាទូទៅអំពីចីរភាពនៃជលផលកម្ពុជា វាជាការសមហេតុផលជាង ដែលសកម្មភាពប្រមូលប្រាក់កំរៃគួរប្រមូលផ្តុំនៅកន្លែងឡើងត្រី និងនៅដែននេសាទ ដែលគេអាចទ្រទ្រង់ដោយផ្ទាល់និងងាយស្រួលមើលឃើញជាង ដល់ការគ្រប់គ្រងជលផលនៅមូលដ្ឋាន ។

អនុសាសន៍ទី៨:

បង្កើតសេវាកម្មបង់ប្រាក់កំរៃ "តែមួយកន្លែង" ដែលមានបែបបទប្រកបដោយតម្លាភាព និងមានកំរិតប្រាក់កំរៃកំណត់ច្បាស់ ។ ចំពោះប្រាក់កំរៃនានាដែលនៅសេសសល់ត្រូវបង់លើការនាំចេញ គួរប្រឹងប្រែងបង្កើតឡើងនូវសេវាកម្មបង់ប្រាក់កំរៃតែមួយកន្លែង ។ ដូចបានរៀបរាប់ក្នុងផ្នែក៥.១ អ្នកនាំចេញពីឆ្នុកទ្រូឆ្ពោះទៅកាន់ប្រទេសថៃ បានបង់ប្រាក់កំរៃ

២៧ដងផ្សេងៗគ្នា ទៅឱ្យ ១៥ស្ថាប័ន នៅតាម ១៦កន្លែងផ្សេងៗគ្នា ។ ការបង្កើតឡើងនូវសេវាកម្មបង់ប្រាក់កំរៃតែមួយកន្លែង ដែលមានបែបបទមានតម្លាភាព នឹងជួយបំបាត់ភាពមិនប្រាកដប្រជា និងការកំណត់តាមទំនើងចិត្តនៃប្រព័ន្ធប្រមូលប្រាក់កំរៃបច្ចុប្បន្ន ព្រមទាំងជួយកាត់បន្ថយការយឺតយ៉ាវខាតពេលវេលា ។

អនុសាសន៍ទី៩:

ពិចារណាពីការយកប្រាក់កំរៃអាជ្ញាប័ណ្ណនេសាទលើអ្នកនេសាទសិប្បកម្ម (បើសិនមានតម្លាភាព គឺអាចប្រមូលប្រាក់កំរៃបាន) ។ ប្រៀបធៀបទៅនឹងអ្នកនេសាទគ្រួសារ អ្នកនេសាទសិប្បកម្មមានទុនច្រើនជាងសំរាប់ធ្វើវិនិយោគលើឧបករណ៍ដើម្បីចាប់ត្រីបានច្រើន ។ ដូច្នេះការនេសាទរបស់ពួកគេ ច្រើនតែមានផលប៉ះពាល់ធ្ងន់ជាងទៅលើធនធានជលផល ជាជាងសកម្មភាពរបស់អ្នកនេសាទគ្រួសារ ។ ប៉ុន្តែតាមអនុក្រឹត្យស្តីពីការលុបចោលពន្ធលើឧបករណ៍នេសាទសិប្បកម្ម (លេខ ២៤ អ.ន.ក្រ ចុះខែកុម្ភៈ ២០០១) អ្នកនេសាទសិប្បកម្មលែងមានការតំរូវឱ្យបង់ពន្ធលើអាជ្ញាប័ណ្ណនេសាទរបស់ពួកគេទៀតហើយ គឺបានផ្តល់ជាផ្លូវការឱ្យពួកគេនូវលទ្ធភាពចូលទៅក្នុងដែននេសាទសាធារណៈបានដោយសេរី ដូចអ្នកនេសាទគ្រួសារដែរ ។ ការផ្តល់ឱ្យអ្នកនេសាទសិប្បកម្មនូវលទ្ធភាពចូលនេសាទបានដោយសេរីក្នុងដែននេសាទសាធារណៈ គឺហាក់ផ្ទុយគ្នានឹងការព្រួយបារម្ភអំពីការនេសាទច្រើនហួសកំរិត និងការនេសាទបំផ្លិចបំផ្លាញ ។ បច្ចុប្បន្ននេះ អ្នកនេសាទសិប្បកម្មនៅបន្តបង់ប្រាក់កំរៃ "មនោសញ្ចេតនា" សំរាប់ការចេញអាជ្ញាប័ណ្ណ ទោះបីមានការលុបចោលពន្ធហើយក្តី ។ ដោយហេតុថាការបង់ប្រាក់ទាំងនេះមានលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការ ដូច្នេះវាមិនអាចជួយកសាងបាននូវប្រព័ន្ធនៃការទទួលខុសត្រូវមួយរវាងការបង់ពន្ធ និងសេវាកម្ម គ្រប់គ្រងជលផល ។ គួរពិចារណាឱ្យបានសព្វគ្រប់ថា តើអាចបង្កើតឡើងវិញបានឬទេនូវប្រាក់កំរៃអាជ្ញាប័ណ្ណផ្លូវការមួយដែលប្រមូលយកតាមបែបបទមានតម្លាភាព? ការអនុវត្តន៍បែបនេះវាមានភាពរលូនគ្នាជាមួយនឹងអភិបាលកិច្ចល្អ និងការគ្រប់គ្រងជលផលមានចីរភាព ជាជាងការអនុវត្តន៍ក្នុងពេលសព្វថ្ងៃ ។

៦.៣. បង្កលក្ខណៈងាយស្រួល ដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រព័ន្ធពាណិជ្ជកម្ម ការបែងចែក និងការនាំ ចេញត្រី មានប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់

អនុសាសន៍ទី១០:

លើកទឹកចិត្តដល់ការវិនិយោគទុនបង្កើតមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទនៅប៉ោយប៉ែត ។ អ្នកនាំចេញត្រីខ្មែរត្អូញត្អែរពីជំហរចរចាថ្លៃខ្សោយរបស់ខ្លួនក្នុងការលក់ត្រីនៅផ្សារឡុងគឿក្នុងប្រទេសថៃ ។ គ្រោះថ្នាក់នៃការត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃឡើងវិញនៅព្រំដែន ការបង់ថ្លៃពលកម្មដើម្បីដឹកត្រីឆ្លងកាត់ព្រំដែនម្តងទៀត និងការខូចខាតត្រីកំរិតខ្ពស់ បានគួបផ្សំគ្នាដាក់សំពាធយ៉ាងខ្លាំងលើអ្នកនាំចេញឱ្យលក់ត្រីរបស់ខ្លួននៅផ្សារថៃ ទោះបីថ្លៃដែលបានព្រមព្រៀងគ្នាជាមុន បានធ្លាក់ចុះក្តី ។ វត្តមានផ្សារលក់ដុំមួយប៉ោយប៉ែតសំរាប់បែងចែកត្រី អាចជួយឱ្យអ្នកនាំចេញ ខ្មែរមានជំហរចរចាថ្លៃរឹងប៉ឹងជាងនេះ ដោយហេតុថាពួកគេអាចស្តុកត្រីបានជាច្រើនថ្ងៃបើសិនមានការចាំបាច់ ហើយក៏គ្មានប្រឈមនឹងការប្រថុយប្រថាននឹងការត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃឡើងវិញនៅព្រំដែន ឬការបង់ថ្លៃពលកម្មដើម្បីដឹកត្រីឆ្លងកាត់ព្រំដែនម្តងទៀតនោះទេ ។ រដ្ឋាភិបាលអាចលើកទឹកចិត្តដល់ការវិនិយោគទុនឯកជនក្នុងការបង្កើតមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទនៅប៉ោយប៉ែត ដោយលើកលែងការតំរូវឱ្យមានអាជ្ញាប័ណ្ណសំរាប់មណ្ឌលបែងចែកនិងប្រាក់កំរៃ ចំពោះវិនិយោគិនដែលមានបំណងចង់បណ្តាក់ទុន ។ បើសិនជាកសាងមណ្ឌលបែងចែកផលនេសាទបានហើយ វាគួរមានដំណើរការស្របតាមគោលការណ៍ទីផ្សារសេរី និងការផ្តល់សេវាកម្ម ហើយមិនគួរដាក់បង្ខំតំរូវ ឱ្យអ្នកនាំចេញប្រើប្រាស់មណ្ឌលនេះ ដើម្បីធ្វើការនាំ ចេញនោះទេ ។

អនុសាសន៍ទី១១:

ដកចេញនូវឧបសគ្គផ្សេងៗចំពោះការនាំចេញត្រីឆ្លងកាត់តាមក្រុងព្រះសីហនុ, ជួយទ្រទ្រង់ការស្វែងរកទីផ្សារថ្មីសំរាប់ការនាំចេញ ។ ស្តីពីប្រាក់កំរៃតាមផ្លូវ និងចំណាយនៅកំពង់ផែ អ្នកនាំចេញត្រីដ៏សំខាន់ម្នាក់នៅប្រទេសកម្ពុជា បានបញ្ជាក់ថា ចំណាយក្នុងការនាំចេញត្រីមួយកុងតាន័រ (ប្រមាណ ២០ត.) តាមក្រុងព្រះសីហនុ ត្រូវអស់ ៥000ដុល្លារ ច្រើនជាងចំណាយក្នុងការនាំចេញត្រីមួយកុងតាន័រដូចគ្នាចេញពីក្រុងបាងកក ។ បច្ចុប្បន្ននេះ បរិមាណត្រីស្រស់ដ៏ច្រើនត្រូវបាននាំចេញឆ្លងកាត់តាមប៉ោយប៉ែតឆ្ពោះទៅកាន់ផ្សារឡុងគឿ ហើយអ្នកបែងចែកថៃ ដឹកត្រីក្នុងបរិមាណដ៏ច្រើនចេញពីផ្សារឡុងគឿនេះ ទៅក្រុងបាងកកសំរាប់ការប្រើប្រាស់ក្នុងស្រុក និងនាំចេញបន្តទៅទីផ្សារបរទេសឯទៀតៗ ។ ប្រទេសកម្ពុជាអាចនាំចេញត្រីដោយផ្ទាល់ទៅកាន់ទីផ្សារទាំងនេះបាន ប៉ុន្តែជាបឋមទីផ្សារត្រូវរកឱ្យឃើញជាមុន ហើយចំនាយក្នុងការនាំចេញតាមរយៈក្រុងព្រះសីហនុ ត្រូវតែកាត់បន្ថយដល់កំរិតមួយដែលអាចប្រកួតប្រជែងជាមួយក្រុងបាងកកបាន ។

អនុសាសន៍ទី១២:

គាំទ្រការសិក្សាបន្ថែមលើប្រព័ន្ធឥណទានក្នុងវិស័យជលផល ។ ក្នុងវិស័យជលផលទាំងមូល អ្នកនេសាទភាគច្រើនជំពាក់បំណុលពាណិជ្ជករ ហើយពាណិជ្ជករភាគច្រើនជំពាក់បំណុលនឹងអ្នកនាំចេញ/អ្នកលក់ដុំ ។ អ្នកនេសាទ និងពាណិជ្ជករទាំងនេះ ត្រូវតែលក់ត្រីទាំងអស់របស់ខ្លួនទៅឱ្យម្ចាស់បំណុល ដោយអាចបញ្ចុះថ្លៃខ្លះផង ។ របៀបរបបផ្តល់ឥណទាននេះ ដើរតួនាទីជាសារវ័ន្តមួយក្នុងវិស័យជលផល និងគួរសិក្សាបន្ថែមទៀត ។ បញ្ហាគន្លឹះៗខ្លះសំរាប់ធ្វើការសិក្សាអាចមានដូចជា: (ក) ការស្វែងយល់ឱ្យច្បាស់ថែមទៀតអំពីអត្រា លក្ខខណ្ឌ សេវាកម្ម និងអត្ថប្រយោជន៍នៃប្រព័ន្ធឥណទានក្រៅផ្លូវការ (ខ) ការរកឱ្យឃើញនូវឱកាសនានាសំរាប់កែលំអប្រព័ន្ធបច្ចុប្បន្ន (ឧ. តាមរយៈការផ្តល់ពត៌មានកាន់តែបានល្អអំពីថ្លៃត្រី អត្រាការប្រាក់បង្គប់ និងសេវាកម្មនៃអ្នកឱ្យខ្ចីបុល) និង (គ) ការរកឱ្យឃើញនូវហានិភ័យ និងកំហិតផ្សេងៗ ដែលបច្ចុប្បន្នកំពុងរារាំងស្ថាប័នមីក្រូឥណទានជាផ្លូវការ ក្នុងការផ្តល់ឥណទានឱ្យពាណិជ្ជករ និងអ្នកនេសាទ និងវាយតម្លៃពីសក្តានុពលនៃការឱ្យខ្ចីប្រាក់ពីស្ថាប័នទាំងនេះនៅពេលអនាគត ។

ឯកសារយោង

Chan, S. and S. Acharya (2003), *Facing the Challenge of Rural Livelihoods: A Perspective from Nine Villages in Cambodia*, Working Paper 25, (Phnom Penh: Cambodia Development Resource Institute)

Enterprise Development Cambodia (March 2002), *Cambodia Fisheries Sector Information System Design Initiative, Final Report*, (Phnom Penh)

Ferdouse, F. (December 2000), *The Potential of Cambodian Fishery Products in the International Market*

Inland Fisheries Research and Development Institute of Cambodia (IFReDI) (2001), *Cambodia Fisheries Technical Paper Series, Volume III*, (Phnom Penh: Department of Fisheries)

Kang, C. and S. Chan (2003 forthcoming), *Annual Economic Review – 2002* (Phnom Penh: Cambodia Development Resource Institute)

Ministry of Commerce (2001), *Integration and competitiveness study – Part C: Sector studies – rice, diversified agriculture, handicrafts, fisheries, garments, tourism, labor services*, (Phnom Penh: Ministry of Commerce)

Ministry of Agriculture (1990), *Prakas* on the "Organisation and Functioning of the Fishery Company"

Ministry of Agriculture (1987), *Prakas on Determination of Fishing Gear Allowed for Use at Fisheries Domains,* 9 June 1987

People's Republic of Kampuchea (1988), *Sub-decree on Transport of Fisheries Products,* No. 66 Or-No-Kror, 5 November 1988

People's Republic of Kampuchea (1987), *Law on Management of the Fisheries Sector of 1987,* No. 33 Kro-Chor

Phnom Penh Post (2003), "Government sets up committee for privatization", as reported by Evan Weinbarger, Vol. 12, No. 12, 6-19 June 2003

Royal Government of Cambodia (2002), "Directive to set up divestment committee", No. 2018 SCN.KS, 26 December 2002

Royal Government of Cambodia (2002), *Sub-decree on Public Enterprise for Fishery Company,* 13 September 2002

Royal Government of Cambodia (2001), *Sub-decree on the Abolition of Tax on Middle-Scale Fishing Gears,* No. 24 Or-No-Kror, February 2001

Royal Government of Cambodia (1997), *Law on Taxation*, 8 January 1997

Sung, S. T. (1999), *Fish Marketing Study - A Case Study of a Fish Dealing Entrepreneur in Chhnouk Tru, Kampong Chhnang Province* (Phnom Penh: Department of Fisheries)

Touch, S. T. (2002), *The Inland and Marine Fisheries Trade of Cambodia* (Economic, Social, and Cultural Observation Unit, Royal Government of Cambodia)

Touch, S. T. (1990), *Compiled Theme of Fishery Laws* (Phnom Penh: Department of Fisheries)

Yim, C. and B. McKenney, "Great Lake Fish Exports: An Analysis of the Fee System", *Cambodia Development Review*, Vol. 7, Issue 3, July-September 2003

Van Zalinge, N., T. Nao, S. T. Touch, and L. Deap (2000), "Where there is water, there is fish? Cambodian fisheries issues in a Mekong River basin perspective", p. 37-48 in M. Ahmed and P. Hirsch (eds.), *Common property in the Mekong: issues of sustainability and subsistence*, (Manila: ICLARM Study Review 26)

ឧបសម្ព័ន្ធ ក: ប្រភេទ និងថ្លៃត្រីនាំចេញ

លេខរៀង	ប្រភេទ[ក]	ទំហំ: គ.ក/ក្បាល	ថ្លៃ (រៀល/គ.ក)[ខ]		ផ្សេងៗ
			កន្លែងឡើងត្រី	ឡុងគឿ[គ]	
១	បណ្តូលល្ពៅ/ចង្វា	ទំហំដូចគ្នាទាំងអស់	400-500	966	
២	កេសី I	>200g/h	10,000-13,000	11,960	
	II	100g-200g/h	6,000-6,500	7,360	
	III	<100g/h	4,000-4,500	5,980	
	IV	4-5h/kg	2,000-2,500	4,232	
៣	ប្រមា I	>2.5kg/h	11,500-12,500	13,340	
	II	1kg-2.5kg/h	5,000-8,000	4,600	
	III	<1kg/h	3,000-4,500	N/A	
៤	ក្រមម I	5-6 Heads/kg	2,500	3,680	
	II	ទំហំតូចជាង	1,000	1,840	
៥	ក្លាំងហាយ	ទំហំដូចគ្នាទាំងអស់	2,500-3,000	4,140	
៦	ខ្ជឹង I	>300g/h	5,000-6,000	6,440	
	II	>200g/h	1,500-2,200	1,840	
	III	<100g/h	1,000	N/A	
៧	កំភ្លាវ	ទំហំដូចគ្នាទាំងអស់	1,000	1,840	
៨	ឆ្លាំង I	800g/h	2,000-2,500	3,220	
	II	4-5 Heads/kg	1,000-1,500	1,840	
៩	ក្រាយ I	>3kg/h	3,700-4,000	4,600	
	II	1kg-2kg/h	3,000-3,500	3,680	
	III	<1kg/h	3,000	N/A	
១០	ឆ្លូញ I	ទំហំធំ	2,500	3,680	
	II	ទំហំតូច	1,500	N/A	
១១	កញ្រ្ជូក I	ទំហំធំ	2,000-2,500	3,220	កន្ទុយក្រហម
	II	ទំហំតូច	500	1,564	កន្ទុយក្រហម
	កញ្រ្ជូកឈ្មោល		N/A	1,840	ខ្លួនឆ្នូត
១២	រ៉ស់ I	>0.5 Kg/Head	2,000-2,500	5,060	នៅរ៉ស់
	II	<0.5Kg/Head	1,500	4,600	នៅរស់
១៣	ចែក	ទំហំដូចគ្នាទាំងអស់	4,000	4,600	
១៤	អន្ទង់ស្រែ	20 Heads/Kg	N/A	2,760	
១៥	អណ្តែង	8-9 Heads/Kg	N/A	4,600	នៅរស់
១៦	ស្លាត I	4-5 Heads/kg	2,800-4,500	4,232	
	II	30 Heads/kg	2,000	3,450	
	ជីវ	ទំហំតូចបំផុត	1,000	N/A	
១៧	កំភ្លាញ		N/A	690	
១៨	សណ្តាយ I	>2kg/h	4,500-5,500	N/A	
	II	<2kg/h	2,000-3,000	N/A	
	III	<1kg/h	1,500	N/A	

[ក] ប្រភេទត្រី ធ្វើចំណាត់ថ្នាក់តាមទំងន់ និង/ឬ ប្រវែង

[ខ] ថ្លៃត្រី ស្រង់បាននៅតាមកន្លែងឡើងត្រី និងនៅផ្សារឡុងគឿ ក្នុងពេលធ្វើការស្រាវជ្រាវពីថ្ងៃ ២៤-២៧ មករា ២០០៣

[គ] ថ្លៃត្រីនៅផ្សារឡុងគឿគិតជាបាត ហើយយកមកគិតជារៀលវិញតាមអត្រា ១បាត = ៩២រៀល

ឧបសម្ព័ន្ធ ខ: ការវិភាគលំអិតពីកំរិតចំណេញ និងបន្ទុកចំណាយ នៃការនាំចេញត្រីនៅកម្ពុជា សំរាប់ផ្លូវនាំចេញទាំង ៥ (មករា ២០០៣)

កំរិតចំណេញ និងបន្ទុកចំណាយ	ផ្លូវនាំចេញទី១ ទីរួមខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ផ្សារថៃ		ផ្លូវនាំចេញទី២ ឆ្នុកទ្រូ/កំពង់ឆ្នាំង ផ្សារថៃ		ផ្លូវនាំចេញទី៣ កំពង់លួង/ពោធិសាត់ ផ្សារថៃ		ផ្លូវនាំចេញទី៤ បាត់ដំបង ផ្សារថៃ		ផ្លូវនាំចេញទី៥ ចុងឃ្នាស/សៀមរាប ផ្សារថៃ		មធ្យមភាគ			គំលាតរវាងមធ្យមភាគ ($/tonne)		
	Riel/kg	$/tonne	Riel/kg	$/tonne	Riel/kg	$/tonne	Riel/kg	$/tonne	Riel/kg	$/tonne	Riel/kg	$/tonne				
ថ្លៃទិញ (កន្លែងឡើងត្រី)	4,724	1,196	4,903	1,241	4,154	1,052	N/A	N/A	3,699	936.5	4,370	1,106.3		936.5	-	1,241.3
ថ្លៃលក់ (ផ្សារថៃ)	5,746	1,455	5,923	1,499	5,223	1,322	N/A	N/A	4,830	1,222.8	5,430	1,374.8		1,222.8	-	1,499.4
កំរិតចំណេញដុល	1,022	259	1,020	258	1,069	271	N/A	N/A	1,131	286.3	1,060	268.5		258.1	-	286.3
បន្ទុកចំណាយពាណិជ្ជកម្ម [ក]	528	134	583	148	517	131	595	151	717	181.6	586	148.4 [ឃ]		130.8	-	181.6
ប្រាក់កំរៃ	318	81	330	83	355	90	305	77	301	76.3	326	82.6 [ឃ]		76.3	-	90.0
កំរិតចំណេញ	176	45	107	27	197	50	N/A	N/A	112	28.4	148	37.5		27.1	-	49.9
ប្រាក់កំរៃជា % នៃបន្ទុកចំណាយសរុប [ខ]	38%		36%		41%		34%		30%		36% [ង]			30%	-	41%
ប្រាក់កំរៃជា % នៃចំណេញ "សក្តានុពល" [គ]	64%		76%		64%		N/A		N/A		69% [ង]			64%	-	76%

[ក] បន្ទុកចំណាយទាំងអស់ទាក់ទិននឹងការធ្វើអាជីវកម្ម (ចំណាយប្រតិបត្តិការ ចំណាយលើទុនបង្វិល ចំណាយលើមូលធន ស្រកទំងន់និងខូចខាត) លើកលែងតែប្រាក់កំរៃ

[ខ] ចំណាយពាណិជ្ជកម្ម បូក ប្រាក់កំរៃ

[គ] កំរិតចំណេញ បូក ប្រាក់កំរៃ

[ឃ] មធ្យមភាគនៃផ្លូវនាំចេញ ១, ២, ៣ និង ៥

[ង] ភាគរយផ្អែកលើតួលេខមធ្យមភាគ

ឧបសម្ព័ន្ធ គៈ បញ្ជីសំនួរ

បញ្ជីសំនួរ ក

អង្កេតលើ អ្នកនាំចេញ/អ្នកលក់ដុំ

កាលបរិច្ឆេទ (ថ្ងៃ, ខែ, ឆ្នាំ)..................................

ឈ្មោះអ្នកសួរសំភាសន៍..

លេខកូដ:

ការអធិប្បាយពីបរិបទៈ បទសំភាសន៍តាមបញ្ជីសំនួរនេះ បានអនុវត្តឡើងតាមទ្រង់ទ្រាយពាក់កណ្តាលរៀបរយ ។ សំនួរមិនសុទ្ធតែបានសួរ/ឆ្លើយទៅតាមលំដាប់ដូចក្នុងបញ្ជីសំនួរនេះទេ ។ មុនចាប់ផ្តើមធ្វើសំភាសន៍អ្នកស្រាវជ្រាវរបស់ វបសអ តែងធ្វើការណែនាំបង្ហាញខ្លួនចំពោះអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ម្នាក់ៗ ដើម្បីឱ្យគេមានអារម្មណ៍ធូរស្រាលល្អដូចតទៅ: "យើងខ្ញុំជាអ្នកស្រាវជ្រាវនៅវិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ) ។ វបសអ ជាអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកមួយ បង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៩០ ដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពធនធានមនុស្សនៅកម្ពុជា និងដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវ និងវិភាគ ជួយរួមចំណែកដល់ការកសាងគោលនយោបាយ និងយុទ្ធសាស្រ្តអភិវឌ្ឍន៍មានចីរភាព ។ ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន វបសអ កំពុងសិក្សាលើ ការនាំចេញត្រី ដោយពិនិត្យពីឧបសគ្គ និងបញ្ហាប្រឈមក្នុងមុខជំនួញនេះ និងពិនិត្យពីមធ្យោបាយផ្សេងៗទៀត សំដៅកែលំអគោលនយោបាយខាងពាណិជ្ជកម្ម ដើម្បីផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់អ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្រប់ៗគ្នា ដូចជា អ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ និងអ្នកនាំចេញជាដើម ។ ក្នុងការងារនេះ យើងខ្ញុំបានធ្វើសំភាសន៍អ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធខាងត្រីជាច្រើននាក់ ហើយយើងខ្ញុំសូមស្នើកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដោយផ្តល់ពេលដ៏ខ្លីមួយឱ្យយើងខ្ញុំ ដើម្បីធ្វើសំភាសន៍ ។

១. សាវតា

១.១. ឈ្មោះ .... អាយុ .... ឆ្នាំ, ភេទៈ ....

១.២. អាសយដ្ឋាន (ឃុំ, ក្រុង/ខេត្ត)ៈ .... ទូរស័ព្ទៈ ....

១.៣. មុខរបរចំបង..

១.៤. តើអ្នកមានចំណងទាក់ទងជាមួយក្រុមហ៊ុននាំចេញណា?

ក. ក្រុមហ៊ុនជលផល ខ. ស៊ីឌីកូ គ. ឯករាជ្យ/ផ្សេងទៀត ....

១.៥. តើអ្នកប្រកបអាជីវកម្មនេះយូរប៉ុណ្ណាហើយ? .... ឆ្នាំ ឬតាំងពី ....

១.៦. តើអ្នកប្រកបអាជីវកម្មនេះ ពេញមួយឆ្នាំ តាមរដូវ នៅរដូវបិទ/បើកនេសាទ? ....

១.៧. តាមធម្មតាតើអ្នកទិញត្រីនៅកន្លែងណាពីអ្នកណា (ឡូត៍នេសាទ ឬក្រៅពីឡូត៍នេសាទ) នៅតាមពេលខុសៗគ្នានៃឆ្នាំ?

តើមានពាណិជ្ជករ/អ្នកនេសាទ ប៉ុន្មាននាក់ដែលលក់ត្រីឱ្យអ្នកនៅតាមពេលខុសៗគ្នានៃឆ្នាំ ហើយអ្នកទាំងនោះជាអ្នកណាខ្លះ

(ពតិមានសំរាប់ជួបទាក់ទង)? ....

១.៨. តើអ្នកលក់ត្រីទាំងអស់ទៅឱ្យក្រុមហ៊ុននាំចេញណាមួយ ឬលក់ឱ្យអ្នកនាំចេញជាច្រើននាក់? តើអ្នកលក់ត្រីនៅប៉ោយប៉ែត ឬលក់នៅផ្សារថៃ (តើពួកគេមានឆ្លងដែនឬទេ? ចុងបញ្ចប់នៃប្រតិបត្តិការអាជីវកម្ម)

....

ក្រាហ្វិកខ្សែសង្វាក់ម៉ាឃីទិង

(បញ្ជាក់: ទំនាក់ទំនងនៅក្នុងខ្សែសង្វាក់ និងអ្វីដែលខុសប្លែកគ្នាផ្អែកលើទីកន្លែង មនុស្ស ប្រភេទត្រី រដូវ ។ល។)

១.៩. តើមានប្រភេទត្រីជាតួយ៉ាងអ្វីខ្លះ ដែលប្រមូលទិញនៅតាមពេលខុសៗគ្នានៃឆ្នាំ? (សូមរៀបរាប់ខ្លះៗ)

ក) ប្រភេទពិសេស: ....

ខ) គ្រប់ប្រភេទ: ....

២. ការទិញត្រី

២.១. តើអ្នកធ្វើការសំរេចយ៉ាងដូចម្តេចថា ត្រូវទិញត្រីអ្វីពី អ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ ?

- មានត្រីអ្វី ខ្ញុំទិញត្រីនោះ
- ផ្តោតលើប្រភេទត្រីជាក់លាក់មួយចំនួន
- បានដឹងពី តំរូវការ/សំណើរបស់ ក្រុមហ៊ុននាំចេញ ដោយប្រៀបធៀបទៅនឹងតំលៃដែលខ្ញុំត្រូវបង់ឱ្យអ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ
- បានដឹងពី ថ្លៃត្រីនៅប៉ោយប៉ែត/ផ្សារថៃ ដោយប្រៀបធៀបទៅនឹងតំលៃដែលខ្ញុំត្រូវបង់ឱ្យអ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ
- ផ្សេងទៀត (សូមបញ្ជាក់) ....

២.២. តើត្រូវប្រើពេលយូរប៉ុណ្ណាដើម្បីទិញត្រីឱ្យបានពេញមួយរថយន្តរបស់អ្នក (ឬមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូនផ្សេងទៀត)? តើអ្នកដឹកត្រីទៅលក់នៅ ប៉ោយប៉ែត ឬផ្សារថៃ បានញឹកញាប់ប៉ុណ្ណាដែរ? (គិតជាចំនួនរថយន្ត/តោនក្នុងមួយថ្ងៃ)

....

២.៣. តើមានកត្តាចំបងៗអ្វីខ្លះដែលប៉ះពាល់ដល់ថ្លៃត្រី? តើអ្នកកំណត់ថ្លៃយ៉ាងដូចម្តេចជាមួយក្រុមហ៊ុននាំចេញ ឬ ឈ្មួញថៃនៅទីផ្សារ?

....

២.៤. តើអ្នកទទួលបានពតិមានពីថ្លៃត្រី ដោយរបៀបណា? តើអ្នកមានជួបឧបសគ្គទេក្នុងការស្វែងរកពតិមាននេះ?

....

២.៥. ក្នុងរយៈ ៣ឆ្នាំកន្លងមក តើពាណិជ្ជកម្មត្រីមាននិន្នាការយ៉ាងណា? (តាមប្រភេទត្រីដែលទិញ/លក់, តាមត្រីតូច ឬត្រីធំ)

ក) តើ អ្នកនេសាទ/ផលិតករ ផ្គត់ផ្គង់ត្រីបាន កាន់តែច្រើន ឬ កាន់តែតិច? ....

ខ) តើ អ្នកនេសាទ/ផលិតករ មាន ច្រើនជាងមុន ឬ តិចជាងមុន?..

គ) តើមានឈ្មួញច្រើនជាងមុន ឬ តិចជាងមុន នៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មត្រី? ....

ឃ) តើមានលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារទិញច្រើនជាង ឬតិចជាងមុន? ....

ង) តើថ្លៃត្រីជាទូទៅ ខ្ពស់ជាងមុន ឬ ទាបជាងមុន? ....

៣. កំចី

៣.១. តើអ្នកផ្តល់កំចីឱ្យអ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ ជាចំនែកមួយនៃអាជីវកម្មផលត្រីលក់ដុំឬយ៉ាងណា? (គូររង្វង់ជុំវិញពាក្យ មែន ឬ ទេ) បើ មែន សូមឆ្លងទៅចំណុច "ក", បើ ទេ សូមឆ្លងទៅចំណុច ៣.៥.

ក) ចំនួន អ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ ដែលអ្នកឱ្យខ្ចីប្រាក់: .... នាក់

ខ) ទំហំប្រាក់កំចីក្នុង អ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ មួយនាក់ មានចាប់ពី .... ដល់ ....

គ) ទំហំធម្មតានៃប្រាក់កំចីក្នុង អ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ មួយនាក់ ....

៣.២. តើ អ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ ដែលខ្ចីប្រាក់ពីអ្នក គេលក់ត្រីឱ្យអ្នកទាំងអស់ឬយ៉ាងណា? បើលក់ឱ្យទាំងអស់ តើដោយសារមូលហេតុអ្វី?

....

៣.៣. តើមាន អ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ ដែលមិនខ្ចីប្រាក់ពីអ្នក និងដែលលក់ត្រីឱ្យអ្នកដែរឬទេ?

....

៣.៤. តើមាន អ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ អ្នកខ្ចីប្រាក់ប៉ុន្មាននាក់ ដែលបានរត់បាត់មិនសងកំចីឱ្យអ្នកវិញ នៅក្នុងការធ្វើអាជីវកម្មជាក់ស្តែងរបស់អ្នក? តើអ្នកអាចធ្វើអ្វីបានទេក្នុងរឿងនេះ?...

៣.៥. តើ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ ជាទូទៅ មានខ្ចីប្រាក់ពីក្រុមហ៊ុននាំចេញ ឬអ្នកផ្សេងទៀតឬទេ? តើគេខ្ចីប៉ុន្មានតាមធម្មតាដើម្បីទ្រទ្រង់អាជីវកម្មរបស់គេ?...

៣.៦. តើរបៀបរបបនៃការខ្ចីប្រាក់នេះ មានរចនាសម្ព័ន្ធយ៉ាងដូចម្តេច?

(ជាទូទៅ នៅពេលណា និងហេតុអ្វីបានជាអ្នកត្រូវការខ្ចីប្រាក់? (ត្រូវការប្រាក់សំរាប់ទិញត្រី ធ្វើបុណ្យ ព្យាបាលសុខភាព ចំណាយផ្សេង ទៀត) ។ តើអ្នកលក់ត្រីដោយមាន ថ្លៃខុសគ្នាទៅឱ្យក្រុមហ៊ុននាំចេញ/ថ្លៃខុសគ្នា រវាងអ្នកមានខ្ចីប្រាក់ធៀបនឹងអ្នក គ្មានខ្ចីប្រាក់ ។ តើអ្នកត្រូវសងប្រាក់វិញក្នុងរយៈពេល ប៉ុណ្ណា (សងជាប្រាក់ឬជាត្រី)? តើអត្រាការប្រាក់ (IR) ខ្ពស់ប៉ុណ្ណា?

....

៤. ទិដ្ឋភាពសេដ្ឋកិច្ច

មុខចំណាយ	អថេរ	បច្ចុប្បន្ន	ជាតួយ៉ាង
ចំណាយទិញ	បរិមាណត្រីដឹកជញ្ជូនក្នុងមួយជើង (រដូវបើក និងបិទ) ថ្លៃទិញត្រីពីអ្នកនេសាទ/ពាណិជ្ជករ		
ចំណាយប្រតិបត្តិការ	មធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន		
	ពលកម្មផ្ទុកត្រីលើរថយន្ត		
	ប្រេងឥន្ធនៈប្រើអស់ក្នុងដំណើរមួយជើងចេញពីតូប/ផ្ទះអ្នក ទៅប៉ោយប៉ែត/ផ្សារថៃ, ថ្លៃប្រេង		
	ប្រាក់កំរៃជាតួយ៉ាងរបស់អ្នកបើកបរ និងជំនួយការ (ក្នុងរថយន្តមួយ) និងចំណាយត្រូវបង់ផ្សេងទៀត (អាហារ ភេសជ្ជៈ)		
	បរិមាណទឹកកកដែលត្រូវការសំរាប់រក្សាទុកត្រី		
	ចំនួនថង់ប្លាស្ទិកសំរាប់វេចខ្ចប់ត្រី		
	កញ្ជេ ថង់ ខ្សែ,		
	ទូរស័ព្ទ និងចំណាយផ្សេងទៀតទាក់ទិននឹងការនាំចេញ		
ចំណាយទិញសំភារៈ	រថយន្ត		
	ចំណាយជួសជុលរថយន្តប្រចាំឆ្នាំ		
	ធុងដាក់ត្រី ជញ្ជីង		

	បរិក្ខារផ្សេងទៀត និងចំណាយជួសជុលប្រចាំឆ្នាំ		
ប្រាក់កំរៃផ្លូវការ	ប្រាក់កំរៃប្រចាំឆ្នាំ - លិខិតដឹកជញ្ជូន		
	កន្លែងឡើងត្រី		
	គយ		
	ខាងជលផល		
	ប៉ូលីសសេដ្ឋកិច្ច		
	កងរាជអាវុធហត្ថ		
	សីអ៊ីកូ/ក្រុមហ៊ុនជលផល		
	ប្រាក់កំរៃផ្លូវការផ្សេងទៀត-ពន្ធ/ឯកតា		
ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ	ប្រាក់កំរៃបង់ឱ្យកុងត្រូលក្នុងមួយជើង		
	ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការផ្សេងទៀត		
ការខូចខាត បាត់បង់	ការបាត់បង់៖ ត្រីខូចគុណភាព និងស្រកទំងន់ (រំហួត) ក្នុងពេលរក្សាទុក ដឹកជញ្ជូន និងលក់		
ថ្លៃលក់	ថ្លៃលក់ត្រីទៅឱ្យក្រុមហ៊ុននាំចេញ ឬពាណិជ្ជករថៃ		

៥. ពត៌មានស្តីពីប្រតិបត្តិការនៅប៉ោយប៉ែត

- ទំងន់ពិត (តោន) នៃត្រី ....
- តំលៃពិតនៃត្រី ....
- ទំងន់កត់ត្រាលើលិខិតអនុញ្ញាត ....
- ប្រាក់កំរៃផ្លូវការ ដែលកត់ត្រាលើលិខិតអនុញ្ញាត ....
- ប្រាក់កំរៃផ្លូវការផ្សេងទៀតបង់ក្នុងខេត្ត និងនៅប៉ោយប៉ែត ....

៦. ក្នុងចំណោមបញ្ហាផ្សេងៗដែលអ្នកជួបប្រទះ តើបញ្ហាអ្វីជាឧបសគ្គធំជាងគេចំពោះអាជីវកម្មរបស់អ្នក និង តើអ្នកដោះស្រាយវាយ៉ាងដូចម្តេច?..

៧. ក្នុងរយៈពេល ២ឆ្នាំខាងមុខ តើអ្នកមានផែនការ

ក) រក្សាទុកអាជីវកម្មបច្ចុប្បន្ន ខ) ពង្រីកអាជីវកម្ម ឬ

គ) កាត់បន្ថយសកម្មភាពនាំចេញ ឃ) បិទអាជីវកម្ម/ឈប់នាំចេញ .... (សូមពន្យល់)

៨. ទៅអនាគត តើអ្នកចង់ឃើញមានការផ្លាស់ប្តូរអ្វីខ្លះនៅក្នុងអាជីវកម្ម លក់ដុំ/នាំចេញត្រី របស់អ្នក?

....

សូមអរគុណច្រើនណាស់ចំពោះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដ៏ល្អនេះ ។

បញ្ជីសំនួរ ខ

បញ្ជីសំនួរសំរាប់ ក្រុមហ៊ុនជលផល

អាសយដ្ឋានក្រុមហ៊ុនជលផល: ....

កាលបរិច្ឆេទ (ថ្ងៃ, ខែ, ឆ្នាំ)..................................

ឈ្មោះអ្នកសួរសំភាសន៍...

លេខកូដ:

ការអធិប្បាយពីបរិបទ: បទសំភាសន៍តាមបញ្ជីសំនួរនេះ បានអនុវត្តឡើងតាមទ្រង់ទ្រាយពាក់កណ្តាលរៀបរយ ។ សំនួរមិនសុទ្ធតែបានសួរ/ឆ្លើយ ទៅតាមលំដាប់ដូចក្នុងបញ្ជីសំនួរនេះទេ ។ មុនចាប់ផ្តើមធ្វើសំភាសន៍ អ្នកស្រាវជ្រាវនៃ វបសអ តែងធ្វើការណែនាំបង្ហាញខ្លួនចំពោះអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ម្នាក់ៗដើម្បីឱ្យគេមានអារម្មណ៍ធូរស្រាលដូចតទៅ: "យើងខ្ញុំជាអ្នកស្រាវជ្រាវនៅ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ) ។ វបសអ ជាអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកមួយបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៩0 ដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពធនធានមនុស្សនៅកម្ពុជា និងដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវ និងវិភាគ ជួយរួមចំណែកដល់ការកសាងគោលនយោបាយ និងយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍មានចីរភាព ។ ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន វបសអ កំពុងសិក្សាលើ ការនាំចេញត្រី ដោយពិនិត្យពីឧបសគ្គ និងបញ្ហាប្រឈមក្នុងមុខជំនួញនេះ និងពិនិត្យពីមធ្យោបាយផ្សេងៗទៀត សំដៅកែលំអគោលនយោបាយខាងពាណិជ្ជកម្ម ដើម្បីផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់អ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្រប់ៗគ្នា ដូចជា អ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ និងអ្នកនាំចេញជាដើម ។ ក្នុងការងារនេះ យើងខ្ញុំបានធ្វើសំភាសន៍អ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធខាងត្រីជាច្រើននាក់ ហើយយើងខ្ញុំសូមស្នើកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ ដោយផ្តល់ពេលវេលាដ៏ខ្លីមួយឱ្យយើងខ្ញុំដើម្បីធ្វើសំភាសន៍ ។

១. សាវតា

១.១. ឈ្មោះ .... អាយុ .... ឆ្នាំ, ភេទ: .... មុខងារ/ទំនាក់ទំនងជាមួយម្ចាស់: ....

១.២. អាសយដ្ឋាន (ក្រុង/ខេត្ត): .... ទូរស័ព្ទ: ....

១.៣. តើអ្នកបានធ្វើវិនិយោគក្នុងអាជីវកម្មនេះបានយូរប៉ុណ្ណាហើយ? .... ឆ្នាំ ឬ តាំងពី ....

១.៤. សូមអ្នកជួយរៀបរាប់ប្រាប់យើងខ្ញុំពីប្រវត្តិសង្ខេបនៃក្រុមហ៊ុន (ក្រុមហ៊ុនកើតនៅពេលណា និងរស់រានដោយរបៀបណា ហេតុដូចម្តេចបានជាអ្នក មានសិទ្ធិនាំចេញត្រី? តើមានចេញអាជ្ញាប័ណ្ណ/អនុក្រឹត្យ ដែរឬទេ? តើក្រសួង/មន្ទីរណារបស់រដ្ឋាភិបាលដែលពាក់ព័ន្ធជាមួយអាជីវកម្មអ្នក?)...

១.៥. តើក្រុមហ៊ុនអ្នកដំណើរការយ៉ាងណា តើក្រុមហ៊ុនទទួលទិញត្រីពីណា (ខេត្ត កន្លែងឡើងត្រី) នៅតាមពេលខុសៗគ្នាក្នុងឆ្នាំ, តើអ្នកលក់ត្រីទៅណា? ....

១.៦. តើអ្នកជ្រើសរើសអ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារយ៉ាងដូចម្តេច? ....

១.៧. តើមាន អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ ប៉ុន្មាននាក់ដែលមានចំណងទាក់ទងជាមួយក្រុមហ៊ុនអ្នក និងតើពួកគេមានទីតាំងនៅឯណា?

....

១.៨. តើមានក្រុមហ៊ុននាំចេញផ្សេងទៀតច្រើនទេ ក្រៅពីក្រុមហ៊ុនអ្នក និង ស៊ីឌីកូ, តើក្រុមហ៊ុនទាំងនេះសព្វថ្ងៃមានដំណើរការដែរឬទេ?

....

២. លក្ខណៈស្រដៀងគ្នា និងលក្ខណៈខុសគ្នា ជាមួយ ស៊ីឌីកូ

២.១. តើក្រុមហ៊ុនអ្នកមានវិធីសាស្ត្រយ៉ាងណាក្នុងការគ្រប់គ្រងការនាំចេញត្រី បើប្រៀបធៀបគ្នាជាមួយ ស៊ីឌីកូ?

....

២.២. តើអ្នកជួបឱកាសល្អ និងឧបសគ្គអ្វីខ្លះក្នុងសកម្មភាពនាំចេញត្រីរបស់អ្នក និង តើអ្នកគ្រប់គ្រងវាយ៉ាងដូចម្ដេច បើប្រៀបធៀបគ្នាជាមួយ ស៊ីឌីកូ?

....

២.៣. តើអ្នកមានលទ្ធភាពប៉ុណ្ណាក្នុងការទាក់ទងជាមួយ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ និងអ្នកទិញ ថ្មីៗ បើប្រៀបធៀបគ្នាជាមួយ ស៊ីឌីកូ?

....

២.៤. តើអាជ្ញាប័ណ្ណនាំចេញត្រូវបានរៀបចំយ៉ាងដូចម្ដេច បើប្រៀបធៀបគ្នាជាមួយ ស៊ីឌីកូ?

....

២.៥. តើអ្នកបានឃើញដែរឬទេនូវ លិខិតចុះថ្ងៃទី ២៦ ធ្នូ ២០០២ របស់ក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រី ផ្ញើជូនក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ដែលថែងថា ក្រុមហ៊ុនជលផលត្រូវរំសាយចេញនៅឆ្នាំ២០០៦ ដោយប្រគល់មុខងារនេះទៅឱ្យវិស័យឯកជន? តើអ្នកគិតយ៉ាងណាចំពោះលិខិតនេះ? តើអ្នកមានផែនការក្លាយជាវិនិយោគិន/អ្នកនាំចេញឯកជនឬទេ? តើអ្នកគិតថា រឿងនេះឬការរំសាយនេះអាចកើតមានឡើងមែន និងតើវាអាចប៉ះពាល់យ៉ាងដូចម្ដេចចំពោះអាជីវកម្មសព្វថ្ងៃរបស់ក្រុមហ៊ុនជលផល?

....

២.៦. តើមានបញ្ហាអ្វីទៀតឬទេ ដែលមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាខ្លាំង ឬ ខុសគ្នាខ្លាំង ជាមួយ ស៊ីឌីកូ? ....

៣. និន្នាការសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មត្រី

៣.១. តើការនាំចេញមាននិន្នាការយ៉ាងដូចម្ដេចក្នុងរយៈ ៣ឆ្នាំកន្លងមក? (គិតតាមប្រភេទត្រីនាំចេញ, តាមត្រីប្រភេទតូចធៀបនឹងត្រីប្រភេទធំ)

ក) តើមានត្រីច្រើនជាងមុន ឬតិចជាងមុន ដែលដឹកមកប៉ោយប៉ែត ? ....

ខ) ជាទូទៅ តើថ្លៃត្រីនៅបោយប៉ែត ខ្ពស់ជាងមុន ឬ ទាបជាងមុន? ....

៤. ទិដ្ឋភាពសេដ្ឋកិច្ច

យើងខ្ញុំមិនស្វែងរកពតិមានអាជីវកម្មដ៏ជាក់លាក់លើក្រុមហ៊ុនរបស់អ្នកទេ

ប៉ុន្តែយើងខ្ញុំសូមអរគុណច្រើនណាស់បើសិនអាចបានយល់ដឹងពីទិដ្ឋភាព អាជីវកម្មជាទូទៅខ្លះៗលើអាជីវកម្មរបស់ក្រុមហ៊ុនអ្នក។

និយាយអញ្ចឹង ....

៤.១. តើអ្នកជួលប្រើមនុស្សប៉ុន្មាននាក់ នៅតាមរដូវ ឬ ពេញមួយឆ្នាំ? .... នាក់

៤.២. ក្រៅពីពលកម្មចេញ តើមានមុខចំណាយប្រតិបត្តិការធំៗអ្វីខ្លះទៀតក្នុងអាជីវកម្មរបស់អ្នក? តើអ្នកមានទិញសំភារៈបរិក្ខារធំៗឬទេ (រថយន្ត, ម៉ាស៊ីនធ្វើទឹកកក, ម៉ាស៊ីនបង្កក, ធុងដាក់ត្រី, ផ្សេងទៀត)? ....

៤.៣. តាមការប៉ាន់ស្មានច្បោលៗ តើត្រីដែលអ្នកធ្វើជំនួញសំរាប់នាំចេញនៅប៉ោយប៉ែត មានបរិមាណ ប្រចាំឆ្នាំ/ខែ/ថ្ងៃ (តាមរដូវ) ប៉ុណ្ណា? (ជាការងាយស្រួលបើសិនអាចផ្ដល់ជារង្វង់តួលេខ) ....

៤.៤. តើត្រីត្រូវ ខូចខាត/បាត់បង់ និងស្រកទំងន់ប៉ុណ្ណា នៅពេលដឹកឆ្លងកាត់ព្រំដែនទៅផ្សារថៃ និងលក់ចេញ (មធ្យមភាគសំរាប់ត្រីគ្រប់ប្រភេទ /ត្រីប្រភេទខ្លះ)? ....

៤.៥. តើត្រីត្រូវកំណត់ថ្លៃយ៉ាងដូចម្តេច នៅពេលអ្នកទិញវាពី អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងាររបស់អ្នក និងនៅពេលអ្នកលក់វាទៅឱ្យពាណិជ្ជករថៃនៅទីផ្សារ? សូមអ្នកផ្តល់ឧទាហរណ៍ខ្លះ ពីថ្លៃទិញត្រីជាតួយ៉ាងរបស់អ្នកអំពីអ្នកលក់ដុំ និងថ្លៃលក់ជាតួយ៉ាងទៅឱ្យពាណិជ្ជករថៃនៅទីផ្សារសំរាប់ត្រីប្រភេទខ្លះ (អ្នកឆ្លើយសំភាសន៍អាចប្រាប់ពីកំរិតចំណេញជាមធ្យមមួយចំនួនសំរាប់ត្រីប្រភេទខុសៗគ្នា)

....

៥. កំចី (ជាជម្រើស)

តាមការស្រាវជ្រាវនេះយើងខ្ញុំបានដឹងថា មានការឱ្យខ្ចីទុនដ៏មានប្រយោជន៍ជាច្រើននៅក្នុងខ្សែរយៈម៉ាឃីទិងត្រី ដូចជាការផ្តល់កំចីពីពាណិជ្ជករ ទៅឱ្យអ្នកនេសាទ ពីអ្នកលក់ដុំទៅឱ្យពាណិជ្ជករ ។ល។ សកម្មភាពឱ្យខ្ចីប្រាក់នេះមានសារៈសំខាន់សំរាប់ជួយទ្រទ្រង់អាជីវកម្មជាច្រើននៅក្នុងវិស័យជលផល ។

៥.១. ក្នុងអាជីវកម្មរបស់អ្នក តើអ្នកមានផ្តល់កំចីឱ្យ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ របស់អ្នកឬទេ? (សូមគូរវង្វង់ជុំវិញពាក្យ មែន ឬ ទេ)
បើ មែន សូមឆ្លងទៅចំណុច "ក", បើ ទេ សូមឆ្លងទៅចំណុច ៦.

ក) ចំនួន អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ ដែលអ្នកឱ្យខ្ចីប្រាក់: .... នាក់

ខ) ទំហំប្រាក់កំចី មានចាប់ពី .... ដល់ ....

គ) ទំហំធម្មតានៃប្រាក់កំចី ....

៥.២. តើរបៀបរបបនៃការឱ្យខ្ចីប្រាក់នេះ មានរចនាសម្ព័ន្ធជាតួយ៉ាងបែបណា? (ជាទូទៅអ្នកផ្តល់កំចីឱ្យនៅពេលណា? តើអ្នកបានផលប្រយោជន៍អ្វីពីការឱ្យខ្ចីប្រាក់? តើអ្នកខ្ចីត្រូវសងប្រាក់មកវិញ ក្នុង រយៈពេលប៉ុណ្ណា និងសងយ៉ាងដូចម្តេច (សងជាប្រាក់ ជាត្រី)?

....

៥.៣. តើមានអ្វីកើតឡើង បើសិនអ្នកខ្ចីមិនអាចសងប្រាក់វិញ ហើយរត់បាត់? ....

៥.៤. នៅក្នុងការធ្វើអាជីវកម្មជាក់ស្តែងរបស់អ្នក តើមានអ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ ប៉ុន្មាននាក់ ដែលបានរត់បាត់មិនសងកំចីឱ្យអ្នកវិញ ? ទឹកប្រាក់? ....

៦. ប្រាក់កំរៃ

យើងខ្ញុំបានដឹងថា វាជារឿងធម្មតាដែលត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ដើម្បីប្រកបអាជីវកម្មក្នុងវិស័យផ្សេងៗ ។ យើងខ្ញុំអាចបានយល់ ដឹងកាន់តែច្បាស់ថែមទៀតពី បន្ទុកចំនាយធ្វើអាជីវកម្មក្នុងវិស័យជលផល បើសិនអ្នកអាចជួយប្រាប់យើងខ្ញុំបានអំពីការបង់ប្រាក់កំរៃរបស់អ្នក ។ និយាយអញ្ចឹង...

៦.១. តើមានប្រាក់កំរៃផ្លូវការអ្វីខ្លះ (ប្រាក់កំរៃមានបង្កាន់ដៃ ឬ មានការកំណត់ជាសាធារណៈ)
ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងការនាំចេញត្រីរបស់អ្នក?

ក) ខាងជលផល: ....

ខ) គយ: ....

គ) ប៉ូលីសសេដ្ឋកិច្ច: ....

ឃ) កងរាជអាវុធហត្ថ: ....

ង) ផ្សេងទៀត (សូមបញ្ជាក់): ....

៦.២. តើមានប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការអ្វីខ្លះ ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងការនាំចេញត្រីរបស់អ្នក?

ក) ខាងជលផល: ....

ខ) គយ: ....

គ) ប៉ូលីសសេដ្ឋកិច្ច: ....

ឃ) កងរាជអាវុធហត្ថ: ....

ង) ផ្សេងទៀត (សូមបញ្ជាក់): ....

៧. ទៅអនាគត តើអ្នកចង់ឃើញមានការផ្លាស់ប្តូរអ្វីខ្លះនៅក្នុងអាជីវកម្មនាំចេញត្រី របស់អ្នក?

....

សូមអរគុណច្រើនណាស់ចំពោះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដ៏ល្អនេះ ។

បញ្ជីសំនួរ គ

បញ្ជីសំនួរសំរាប់ ក្រុមហ៊ុន ស៊ីឌីកូ

អាសយដ្ឋាន ស៊ីឌីកូ: ....

កាលបរិច្ឆេទ (ថ្ងៃ, ខែ, ឆ្នាំ)..................................

ឈ្មោះអ្នកសួរសំភាសន៍...

លេខកូដ:

ការអធិប្បាយពីបរិបទ: បទសំភាសន៍តាមបញ្ជីសំនួរនេះ បានអនុវត្តឡើងតាមទ្រង់ទ្រាយពាក់កណ្តាលរៀបរយ ។ សំនួរមិនសុទ្ធតែបានសួរ/ឆ្លើយទៅតាមលំដាប់ដូចក្នុងបញ្ជីសំនួរនេះទេ ។ មុនចាប់ផ្តើមធ្វើសំភាសន៍អ្នកស្រាវជ្រាវនៃ វបសអ តែងធ្វើការណែនាំបង្ហាញខ្លួនចំពោះអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ម្នាក់ៗដើម្បីឱ្យគេមានអារម្មណ៍ធូរស្រាលដូចតទៅ: "យើងខ្ញុំជាអ្នកស្រាវជ្រាវនៅ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ) ។ វបសអ ជាអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកមួយបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៩០ ដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពធនធានមនុស្សនៅកម្ពុជា និងដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវ និងវិភាគ ជួយរួមចំណែកដល់ការកសាងគោលនយោបាយ និងយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍មានចីរភាព ។ ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន វបសអ កំពុងសិក្សាលើ ការនាំចេញត្រី ដោយពិនិត្យ ពីឧបសគ្គ និងបញ្ហាប្រឈមក្នុងមុខជំនួញនេះ និងពិនិត្យពីមធ្យោបាយផ្សេងៗទៀតសំដៅកែលំអគោលនយោបាយខាងពាណិជ្ជកម្ម ដើម្បីផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ ដល់អ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្រប់ៗគ្នា ដូចជា អ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ និងអ្នកនាំចេញជាដើម ។ ក្នុងការងារនេះ យើងខ្ញុំបានធ្វើសំភាសន៍អ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធខាងត្រីជាច្រើននាក់ ហើយយើងខ្ញុំសូមស្នើកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ ដោយផ្តល់ពេលវេលាដ៏ខ្លីមួយឱ្យយើងខ្ញុំដើម្បីធ្វើសំភាសន៍ ។

១. សាវតា

១.១. ឈ្មោះ .... អាយុ .... ឆ្នាំ, ភេទ: .... មុខងារ/ទំនាក់ទំនងជាមួយម្ចាស់: ....

១.២. អាសយដ្ឋាន (ក្រុង/ខេត្ត): .... ទូរស័ព្ទ: ....

១.៣. តើអ្នកបានធ្វើវិនិយោគក្នុងអាជីវកម្មនេះបានយូរប៉ុណ្ណាហើយ? .... ឆ្នាំ ឬ តាំងពី ....

១.៤. សូមអ្នកជួយរៀបរាប់ប្រាប់យើងខ្ញុំពីប្រវត្តិសង្ខេបនៃក្រុមហ៊ុន (ក្រុមហ៊ុនកើតនៅពេលណា និងរស់រានដោយរបៀបណា, ហេតុដូចម្តេចបានជាអ្នកមានសិទ្ធិនាំចេញត្រី? តើមានចេញ អាជ្ញាប័ណ្ណ/អនុក្រឹត្យ ដែរឬទេ? តើក្រសួង/មន្ទីរណារបស់រដ្ឋាភិបាលដែលពាក់ព័ន្ធជាមួយអាជីវកម្មអ្នក?)...

១.៥. តើក្រុមហ៊ុនអ្នកដំណើរការយ៉ាងណា, តើក្រុមហ៊ុនទទួលទិញត្រីពីណា (ខេត្ត,កន្លែងឡើងត្រី) នៅតាមពេលខុសៗគ្នាក្នុងឆ្នាំ, តើអ្នកលក់ត្រីទៅណា?..

១.៦. តើអ្នកជ្រើសរើស អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ យ៉ាងដូចម្តេច? ....

១.៧. តើមាន អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ ប៉ុន្មាននាក់ដែលមានចំណងទាក់ទងជាមួយក្រុមហ៊ុនអ្នក និងតើពួកគេមានទីតាំងនៅឯណា?

....

១.៨. តើមានក្រុមហ៊ុននាំចេញផ្សេងទៀតច្រើនទេ ក្រៅពីក្រុមហ៊ុនអ្នក និងក្រុមហ៊ុនជលផល, តើក្រុមហ៊ុនទាំងនេះសព្វថ្ងៃមានដំណើរការដែរឬទេ? ....

២. លក្ខណៈស្រដៀងគ្នា និងលក្ខណៈខុសគ្នា ជាមួយ ក្រុមហ៊ុនជលផល

២.១. តើក្រុមហ៊ុនអ្នកមានវិធីសាស្ត្រយ៉ាងណាក្នុងការគ្រប់គ្រងការនាំចេញត្រី បើប្រៀបធៀបគ្នាជាមួយ ក្រុមហ៊ុនជលផល?

....

២.២. តើអ្នកជួបឱកាសល្អ និងឧបសគ្គអ្វីខ្លះក្នុងសកម្មភាពនាំចេញត្រីរបស់អ្នក និង តើអ្នកគ្រប់គ្រងវាយ៉ាងដូចម្តេច បើប្រៀបធៀបគ្នាជាមួយក្រុមហ៊ុនជលផល?

....

២.៣. តើអ្នកមានលទ្ធភាពប៉ុណ្ណាក្នុងការទាក់ទងជាមួយ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ និងអ្នកទិញ ថ្មីៗ បើប្រៀបធៀបគ្នាជាមួយ ក្រុមហ៊ុនជលផល?

....

២.៤. តើអាជ្ញាប័ណ្ណនាំចេញត្រូវបានរៀបចំយ៉ាងដូចម្តេច បើប្រៀបធៀបគ្នាជាមួយ ក្រុមហ៊ុនជលផល?

....

២.៥. តើមានបញ្ហាអ្វីទៀតឬទេ ដែលមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាខ្លាំង ឬ ខុសគ្នាខ្លាំង ជាមួយក្រុមហ៊ុនជលផល? ....

៣. និន្នាការសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មត្រី

៣.១. តើការនាំចេញមាននិន្នាការយ៉ាងដូចម្តេចក្នុងរយៈ ៣ឆ្នាំកន្លងមក? (គិតតាមប្រភេទត្រីនាំចេញ, តាមត្រីប្រភេទតូច ធៀបនឹងត្រីប្រភេទធំ) ....

ក. តើមានត្រីច្រើនជាងមុន ឬតិចជាងមុន ដែលដឹកមកប៉ោយប៉ែត ?..

ខ. ជាទូទៅ តើថ្លៃត្រីនៅបោយប៉ែត វាខ្ពស់ជាងមុន ឬ ទាបជាងមុន?..

៤. ទិដ្ឋភាពសេដ្ឋកិច្ច

យើងខ្ញុំមិនស្វែងរកពតិមានអាជីវកម្មដ៏ជាក់លាក់លើក្រុមហ៊ុនរបស់អ្នកទេ

ប៉ុន្តែយើងខ្ញុំសូមអរគុណច្រើនណាស់បើសិនអាចបានយល់ដឹងពីទិដ្ឋភាព អាជីវកម្មជាទូទៅខ្លះៗលើអាជីវកម្មរបស់ក្រុមហ៊ុនអ្នក។ និយាយអញ្ជឹង..

៤.១. តើអ្នកជួលប្រើមនុស្សប៉ុន្មាននាក់ នៅតាមរដូវ ឬ ពេញមួយឆ្នាំ? .... នាក់

៤.២. ក្រៅពីពលកម្មចេញ តើមានមុខចំណាយប្រតិបត្តិការធំៗអ្វីខ្លះទៀតក្នុងអាជីវកម្មរបស់អ្នក? តើអ្នកមានទិញសំភារៈបរិក្ខារធំៗឬទេ (រថយន្ត ម៉ាស៊ីនធ្វើទឹកកក ម៉ាស៊ីនបង្កក ធុងដាក់ត្រី ផ្សេងទៀត)? ....

៤.៣. តាមការប៉ាន់ស្មានច្បោលៗ តើត្រីដែលអ្នកធ្វើជំនួញសំរាប់នាំចេញនៅប៉ោយប៉ែត មានបរិមាណ ប្រចាំឆ្នាំ/ខែ/ថ្ងៃ (តាមរដូវ) ប៉ុណ្ណា? (ជាការងាយស្រួលបើសិនអាចផ្តល់ជារង្វង់តួលេខ) ....

៤.៤. តើត្រីត្រូវ ខូចខាត/បាត់បង់ និងស្រកទំងន់ប៉ុណ្ណា នៅពេលដឹកឆ្លងកាត់ព្រំដែនទៅផ្សារថៃ និងលក់ចេញ (មធ្យមភាគសំរាប់ត្រីគ្រប់ប្រភេទ /ត្រីប្រភេទខ្លះ)? ....

៤.៥. តើត្រីត្រូវកំណត់ថ្លៃយ៉ាងដូចម្តេច នៅពេលអ្នកទិញវាពី អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងាររបស់អ្នក និងនៅពេលអ្នកលក់វាទៅឱ្យពាណិជ្ជករថៃនៅទីផ្សារ? សូមអ្នកផ្តល់ឧទាហរណ៍ខ្លះ ពីថ្លៃទិញត្រីជាតួយ៉ាងរបស់អ្នកអំពីអ្នកលក់ដុំ និងថ្លៃលក់ជាតួយ៉ាងទៅឱ្យពាណិជ្ជករថៃនៅទីផ្សារ សំរាប់ត្រីប្រភេទខ្លះ (អ្នកឆ្លើយសំភាសន៍អាចប្រាប់ពីកំរិតចំណេញដុលមួយចំនួនសំរាប់ត្រីប្រភទខុសៗគ្នា)..

៥. កំចី (ជាជម្រើស)

តាមការស្រាវជ្រាវនេះយើងខ្ញុំបានដឹងថា មានការឱ្យខ្ចីទុនដ៏មានប្រយោជន៍ជាច្រើននៅក្នុងខ្សែរយៈម៉ាឃីទិងត្រី ដូចជាការផ្តល់កំចីពីពាណិជ្ជករ ទៅឱ្យអ្នកនេសាទ, ពីអ្នកលក់ដុំទៅឱ្យពាណិជ្ជករ ។ល។ សកម្មភាពឱ្យខ្ចីប្រាក់នេះមានសារៈសំខាន់សំរាប់ជួយទ្រទ្រង់អាជីវកម្មជាច្រើននៅក្នុង វិស័យជលផល ។

៥.១. ក្នុងអាជីវកម្មរបស់អ្នក តើអ្នកមានផ្តល់កំចីឱ្យ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ របស់អ្នកឬទេ? (សូមគូរវង្វង់ជុំវិញពាក្យ មែន ឬ ទេ) បើ មែន សូមឆ្លងទៅចំណុច "ក", បើ ទេ សូមឆ្លងទៅចំណុច ៦.

ក) ចំនួន អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ ដែលអ្នកឱ្យខ្ចីប្រាក់: .... នាក់

ខ) ទំហំប្រាក់កំចី មានចាប់ពី .... ដល់ ....

គ) ទំហំធម្មតានៃប្រាក់កំចី ....

៥.២. តើរបៀបរបបនៃការឱ្យខ្ចីប្រាក់នេះ មានរចនាសម្ព័ន្ធជាតួយ៉ាងបែបណា? (ជាទូទៅអ្នកផ្តល់កំចីឱ្យនៅពេលណា? តើអ្នកបានផលប្រយោជន៍អ្វីពី ការឱ្យខ្ចីប្រាក់? តើអ្នកខ្ចីត្រូវសងប្រាក់មកវិញ ក្នុង រយៈពេលប៉ុណ្ណា និងសងយ៉ាងដូចម្តេច (សងជាប្រាក់, ជាត្រី)? ....

៥.៣. តើមានអ្វីកើតឡើង បើសិនអ្នកខ្ចីមិនអាចសងប្រាក់វិញ ហើយរត់បាត់? ....

៥.៤. នៅក្នុងការធ្វើអាជីវកម្មជាក់ស្តែងរបស់អ្នក តើមាន អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ ប៉ុន្មាននាក់ ដែលបានរត់បាត់មិនសងកំចីឱ្យអ្នកវិញ ? ទឹកប្រាក់? ....

៦. ប្រាក់កំរៃ

យើងខ្ញុំបានដឹងថា វាជារឿងធម្មតាដែលត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ដើម្បីប្រកបអាជីវកម្មក្នុងវិស័យផ្សេងៗ ។ យើងខ្ញុំអាចបានយល់ ដឹងកាន់តែច្បាស់ថែមទៀតពី បន្ទុកចំនាយធ្វើអាជីវកម្មក្នុងវិស័យជលផល បើសិនអ្នកអាចជួយប្រាប់យើងខ្ញុំបានអំពីការបង់ប្រាក់កំរៃរបស់អ្នក ។ ម្យ៉ាងទៀត ....

៦.១. តើមានប្រាក់កំរៃផ្លូវការអ្វីខ្លះ (ប្រាក់កំរៃមានបង្កាន់ដៃ ឬ មានការកំណត់ជាសាធារណៈ) ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងការនាំចេញត្រីរបស់អ្នក?

ក) ខាងជលផល: ....

ខ) គយ: ....

គ) ប៉ូលីសសេដ្ឋកិច្ច: ....

ឃ) កងរាជអាវុធហត្ថ: ....

ង) ផ្សេងទៀត (សូមបញ្ជាក់): ....

៦.២. តើមានប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការអ្វីខ្លះ ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងការនាំចេញត្រីរបស់អ្នក?

ក) ខាងជលផល: ....

ខ) គយ: ....

គ) ប៉ូលីសសេដ្ឋកិច្ច: ....

ឃ) កងរាជអាវុធហត្ថ: ....

ង) ផ្សេងទៀត (សូមបញ្ជាក់): ....

៧. ក្នុងរយៈពេល ២ឆ្នាំខាងមុខ តើអ្នកមានផែនការ

ក) រក្សាទុកអាជីវកម្មបច្ចុប្បន្ន ខ) ពង្រីកអាជីវកម្ម ឬ

គ) កាត់បន្ថយសកម្មភាពនាំចេញ ឃ) បិទអាជីវកម្ម/ឈប់នាំចេញ

....(សូមពន្យល់)

៨. ទៅអនាគត តើអ្នកចង់ឃើញមានការផ្លាស់ប្តូរអ្វីខ្លះនៅក្នុងអាជីវកម្មនាំចេញត្រី របស់អ្នក?

....

សូមអរគុណច្រើនណាស់ចំពោះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដ៏ល្អនេះ ។

បញ្ជីសំនួរ ឃ

បញ្ជីសំនួរសំរាប់ពាណិជ្ជករ

កាលបរិច្ឆេទ (ថ្ងៃ, ខែ, ឆ្នាំ)..................................

ឈ្មោះអ្នកសួរសំភាសន៍...

លេខកូដ:

ការអធិប្បាយពីបរិបទ: បទសំភាសន៍តាមបញ្ជីសំនួរនេះ បានអនុវត្តឡើងតាមទ្រង់ទ្រាយពាក់កណ្តាលរៀបរយ ។ សំនួរមិនសុទ្ធតែបានសួរ/ឆ្លើយ ទៅតាមលំដាប់ដូចក្នុងបញ្ជីសំនួរនេះទេ ។ មុនចាប់ផ្តើមធ្វើសំភាសន៍ អ្នកស្រាវជ្រាវនៃ វបសអ តែងធ្វើការណែនាំបង្ហាញខ្លួនចំពោះអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ម្នាក់ៗដូចតទៅ ដើម្បីឱ្យគេមានអារម្មណ៍ធូរស្រាលល្អ: "យើងខ្ញុំជាអ្នកស្រាវជ្រាវនៅ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ) ។ វបសអ ជាអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកមួយបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៩០ ដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពធនធានមនុស្សនៅកម្ពុជា និងដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវ និងវិភាគ ជួយរួមចំណែកដល់ការកសាងគោលនយោបាយ និងយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍មានចីរភាព ។ ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន វបសអ កំពុងសិក្សាលើ ការនាំចេញត្រី ដោយពិនិត្យ ពីឧបសគ្គ និងបញ្ហាប្រឈមក្នុងមុខជំនួញនេះ និងពិនិត្យពីមធ្យោបាយផ្សេងៗទៀតសំដៅកែលំអគោលនយោបាយខាងពាណិជ្ជកម្ម ដើម្បីផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ ដល់អ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្រប់ៗគ្នា ដូចជា អ្នកនេសាទ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ/ភ្នាក់ងារ និងអ្នកនាំចេញ ជាដើម ។ ក្នុងការងារនេះ យើងខ្ញុំបានធ្វើសំភាសន៍អ្នក ជាប់ពាក់ព័ន្ធខាងត្រីជាច្រើននាក់ ហើយយើងខ្ញុំសូមស្នើកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ ដោយផ្តល់ពេលវេលាខ្លីយ៉ាងមួយឱ្យយើងខ្ញុំដើម្បីធ្វើសំភាសន៍ ។

១. សាវតា

១.១. ឈ្មោះ .... អាយុ .... ឆ្នាំ ភេទ: ....

១.២. អាសយដ្ឋាន (ឃុំ, ក្រុង/ខេត្ត): .... ទូរស័ព្ទ: ....

១.៣. មុខរបរចំបង ....

១.៤. តើអ្នកប្រកបអាជីវកម្មនេះយូរប៉ុណ្ណាហើយ? .... ឆ្នាំ ឬ តាំងពី ....

១.៥. តាមធម្មតាតើអ្នកទិញត្រីនៅកន្លែងណាពីអ្នកណា (ឡូត៍នេសាទ ក្រៅពីឡូត៍នេសាទ សហគមន៍នេសាទ) នៅតាមពេលខុសៗគ្នានៃឆ្នាំ? តើអ្នកលក់ត្រីទៅកន្លែងណា និងលក់ឱ្យអ្នកណា?...

ក្រាហ្វិកខ្សែសង្វាក់ម៉ាឃីទិង

....

(បញ្ជាក់: ចំណងទាក់ទងផ្សេងៗក្នុងខ្សែសង្វាក់ និងការខុសប្លែកគ្នាទាំងឡាយ គឺផ្អែកតាមទីកន្លែង បុគ្គល ប្រភេទត្រី រដូវ ។ល។)

១.៦. តើអ្នកលក់ត្រីញឹកញាប់ប៉ុណ្ណាទៅឱ្យអ្នកលក់ដុំ និងក្នុងបរិមាណប៉ុណ្ណា នៅតាមពេលខុសៗគ្នានៃឆ្នាំ? (ចំនួនគីឡូក្រាម/ជើងក្នុងរយៈប៉ុន្មានថ្ងៃ?) ....

២. ថ្លៃលក់ និងថ្លៃទិញត្រី នៅខែមករា

ប្រភេទ	ថ្លៃទិញ (រ/គ.ក)	ថ្លៃលក់ (រ/គ.ក)	ទំហំ (ប្រវែងសរុប/ចំនួនក្នុង១គ.ក)	កំណត់សំគាល់

៣. ប្រាក់កំរៃជាប់ទាក់ទិននឹងពាណិជ្ជកម្មត្រី

៣.១. តើមានប្រាក់កំរៃផ្លូវការ (ប្រាក់កំរៃមានបង្កាន់ដៃ ឬមានកំណត់ជាសាធារណៈ) អ្វីខ្លះ ដែលអ្នកត្រូវបង់សំរាប់អាជីវកម្មរបស់អ្នក?

ក) អាជ្ញាប័ណ្ណអំពីអ្នកណា/ស្ថាប័នណា? អាជ្ញាប័ណ្ណសំរាប់អ្វី (ដឹកជញ្ជូន ពាណិជ្ជកម្ម ផ្សេងទៀត)

ខ) ការិយាល័យជលផលខេត្ត

គ) សង្កាត់នេសាទ (ផ្នែកជលផល)

ឃ) កន្លែងឡើងត្រី

ង) ផ្សេងទៀត (សូមបញ្ជាក់) ....

៣.២. តើមានប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការអ្វីខ្លះ ដែលអ្នកត្រូវបង់សំរាប់អាជីវកម្មរបស់អ្នក?

ក) នាយកដ្ឋានជលផល

ខ) ការិយាល័យជលផលខេត្ត

គ) សង្កាត់នេសាទ (ផ្នែកជលផល)

ឃ) កន្លែងឡើងត្រី

ង) អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន

ច) កុងត្រូល

ឆ) កងរាជអាវុធហត្ថ

ជ) ប៉ូលីសសេដ្ឋកិច្ច

ឈ) ផ្សេងទៀត (សូមបញ្ជាក់) ....

សូមអរគុណច្រើនណាស់ចំពោះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដ៏ល្អនេះ ។

បញ្ជីសំនួរ ខ

អង្កេតលើអ្នកនេសាទ

កាលបរិច្ឆេទ (ថ្ងៃ, ខែ, ឆ្នាំ)................................ ឈ្មោះអ្នកសួរសំភាសន៍: ....

១) ឈ្មោះអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍: .... អាយុ: .... ឆ្នាំ, ភេទ: ....

២) មុខរបរ: .... បទពិសោធន៍ ....ឆ្នាំ ឬ តាំងពី: .... អាសយដ្ឋាន: ....

៣) តើអ្នកអាចប្រាប់ខ្ញុំបានទេពីប្រាក់កំរៃសរុបក្នុងមួយឆ្នាំសំរាប់ធ្វើនេសាទ: ប្រាក់កំរៃសំរាប់ឧបករណ៍ កន្លែងនេសាទ និងកន្លែងឡើងត្រី?

៤) តើផលត្រីចាប់បានសរុបក្នុងមួយឆ្នាំប៉ុន្មាន?

៥) កន្លែងនេសាទ: ....

៦) បណ្តាស្ថាប័នប្រមូលកំរៃ: ....

អ្នកនេសាទម្នាក់អាចប្រើឧបករណ៍នេសាទលើសពីពីរ

ល.រ	ប្រភេទ ឧបករណ៍	ទំហំ ឧបករណ៍	ប្រាក់កំរៃក្នុង ១ឆ្នាំ/១រដូវនេសាទ (រៀល)				រយៈពេល នេសាទ	ផលត្រីចាប់បានក្នុង ១ឆ្នាំ/១រដូវនេសាទ
			សំរាប់ ឧបករណ៍	សំរាប់កន្លែងនេសាទ ដែលខុសពីកន្លែង បែងចែកឱ្យ	សំរាប់កន្លែង ឡើងត្រី	សរុប		

សូមអរគុណច្រើនណាស់ចំពោះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដ៏ល្អនេះ ។

បញ្ជីឯកសារពិភាក្សារបស់ វបសអ

១. Kannan, K. P. (វិច្ឆិកា ១៩៩៥) ការកសាងសន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់សំរាប់ប្រទេសកម្ពុជា: ការពិនិត្យឡើងវិញលើការអនុវត្តន៍នាពេលបច្ចុប្បន្ន និងការលើកមតិកែលំអ (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១) ច្បាប់ដែលបានបោះពុម្ពផ្សាយ ហើយផ្សព្វផ្សាយអស់ ។

២. McAndrew, John P. (មករា ១៩៩៦) ជំនួយហូរចូលជំនួយស្រពិចស្រពិល: ជំនួយសង្គ្រោះ និងអភិវឌ្ឍន៍ទ្វេ និង ពហុភាគី ១៩៩២-៩៥ (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២) ច្បាប់ដែលបានបោះពុម្ព ហើយផ្សព្វផ្សាយអស់ ។

៣. Kannan, K. P. (មករា ១៩៩៧) ការកែទំរង់សេដ្ឋកិច្ច ការកែតម្រូវរចនាសម្ព័ន្ធ និងការអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ៣) ច្បាប់ដែលបានបោះពុម្ពផ្សាយ ហើយផ្សព្វផ្សាយអស់ ។

៤. ជីម-ចរិយា ស្រ៊ុន-ពិធូ សូ-សុវណ្ណារិទ្ធ ចន-ម៉ាកឃិនឌ្រូ ងួន-សុគន្ធា ប៊ុន-ដូរីណា និងរ៉ូប៊ីន-ប៊ិដឺលវី (មិថុនា ១៩៩៨) ការរៀនសូត្រពីកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍ជនបទក្នុងប្រទេសកម្ពុជា (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ៤) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៩.000រៀល ។

៥. Toshiyasu-Kato ច័ន្ទ-សុផល និងឡុង-វូ-ពិសិដ្ឋ (កញ្ញា ១៩៩៨) សមាហរណកម្មសេដ្ឋកិច្ចតំបន់សំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ជានិរន្តរ៍ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ៥) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៩.000រៀល ។

៦. Murshid, K. A. S. (ធ្នូ ១៩៩៨), សន្តិសុខស្បៀងនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចអន្តរៈអាស៊ីៈ បទពិសោធន៍កម្ពុជា (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ៦) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៧.៥00រៀល ។

៧. McAndrew, John P. (ធ្នូ ១៩៩៨) ការពឹងពាក់គ្នាទៅវិញទៅមកក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រចិញ្ចឹមជីវិតគ្រួសារនៅក្នុងភូមិខ្មែរពីរ (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ៧) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៧.៥00រៀល ។

៨. ច័ន្ទ-សុផល Martin-Godfrey, Toshiyasu-Kato ឡុង-វូ-ពិសិដ្ឋ Nina-Orlova, Per-Ronnås ទា-សាវ៉ា (មករា ១៩៩៩) ប្រទេសកម្ពុជា: បញ្ហាប្រឈមមុខនៃការបង្កើតការងារដែលមានផលិតភាព (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ៨) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៦.000រៀល ។

៩. តេង-យូគី ប៊ុន-ដូរីណា សូ-សុវណ្ណារិទ្ធ និង ចន-ម៉ាកឃិនឌ្រូ (មេសា ១៩៩៩) បទពិសោធន៍របស់សកម្មភាពសហគមន៍ដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍សង្គមនៃអង្គការយូនីសេហ្វ (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ៩) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៤.៥00រៀល ។

១0. Gorman, Siobhan, ជាមួយ ប៊ុន-ដូរីណា និង សុខ-ខេង (មិថុនា ១៩៩៩) បញ្ហាតួនាទីបុរស-ស្ត្រី និងការអភិវឌ្ឍន៍នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា: ការពិនិត្យមើលជាទូទៅ (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១0) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៤.៥00រៀល ។

១១. ច័ន្ទ-សុផល និង សូ-សុវណ្ណារិទ្ធ (មិថុនា ១៩៩៩) ចំណាកពលកម្មកម្ពុជាទៅប្រទេសថៃ ការប៉ាន់ស្មានជំហានដំបូង (ឯកសារពិគ្រោះលេខ ១១) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៣.000រៀល ។

១២. ច័ន្ទ-សុផល Toshiyasu Kato ឡុង-វូពិសិដ្ឋ ទា-សាវ៉ា សូ-សុវណ្ណារិទ្ធ ហង់-ជួនណារ៉ុន កៅ-គឹមហួន និងជា-វុធណា (តុលា ១៩៩៩) ផលប៉ះពាល់នៃវិបត្តិហិរញ្ញវត្ថុអាស៊ីលើសេដ្ឋកិច្ចអន្តរកាលនៅបណ្តាប្រទេសអាស៊ីអគ្នេយ៍: ទស្សនៈកម្ពុជា (ឯកសារពិគ្រោះលេខ ១២) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៤.៥00រៀល ។

១៣. អ៊ុង-ប៊ុនឡេង (សីហា ២០០០) ការប្រែប្រួលតាមរដូវកាលនៃសន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១៣) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៣.០០០រៀល ។

១៤. Toshiyasu-Kato Jeffrey A. Kaplan, ច័ន្ទ-សុផល និង រៀល-សុភាព (សីហា ២០០០) ប្រទេសកម្ពុជា: លើកកំពស់អភិបាលកិច្ចសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍មាននិរន្តរភាព (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១៤) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៣.០០០រៀល ។

១៥. Toshiyasu Kato, ច័ន្ទ-សុផល Jeffrey A. Kaplan, (សីហា ២០០០) ជំនួយបច្ចេកទេស និងការអភិវឌ្ឍន៍សមត្ថភាពនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចមួយដែលពឹងផ្អែកលើជំនួយ: បទពិសោធន៍កម្ពុជា (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១៥) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ១០.០០០រៀល ។

១៦. ស៊ុក ប៊ូរ័ក្ស (ធ្នូ ២០០០) កម្មសិទ្ធិ ការលក់ដូរ និងការប្រមូលផ្តុំដីធ្លីនៅកម្ពុជា: ការពិនិត្យវិភាគដោយត្រួសៗនូវទិន្នន័យទីពីរ និងទិន្នន័យដើម ដែលបានមកពីអង្កេតថ្មីៗចំនួនបួន (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១៦) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៨.០០០រៀល ។

១៧. ច័ន្ទ-សុផល សូ-សុវណ្ណារិទ្ធ និងប៊ុន-ដូរីណា (មិថុនា ២០០១) ជំនួយបច្ចេកទេស និងការអភិវឌ្ឍន៍សមត្ថភាពនៅសាលាកសិកម្មព្រែកលៀប (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១៧) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៧.០០០រៀល ។

១៨. Martin Godfrey សូ-សុវណ្ណារិទ្ធ ទេព-សារ៉ាវី ប៊ុន-ដូរីណា Claude-Katz Sarthi-Acharya ស៊ីសុវត្ថិ-ឌួង-ចាន់តូ និង ហ៊ីងថូរ៉ាក់ស៊ី (តុលា ២០០១) ការសិក្សាអំពីទីផ្សារពលកម្មនៅកម្ពុជា: ការកាត់បន្ថយភាព ក្រីក្រ ការលូតលាស់ និងការកែតំរូវចំពោះវិបត្តិ (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១៨) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៨.០០០រៀល ។

១៩. ច័ន្ទ-សុផល ទេព-សារ៉ាវី និង *Sarthi Acharya* (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០១) ការកាន់កាប់ដីនៅកម្ពុជា: ការវិភាគលើទិន្នន័យចុងក្រោយ (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១៩) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៨.០០០រៀល ។

២០. សូ សុវណ្ណារិទ្ធ រៀល សុភាព អ៊ុច ឧទេយ្យ ស៊ី វត្ថមុនី Brett Ballard និង Sarthi Acharya (ខែមីនា ឆ្នាំ២០០២) ការវាយតំលៃសង្គមពាក់ពន្ធ័នឹងដីធ្លីនៅកម្ពុជា (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២០) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៨.០០០រៀល ។

២១. Bhargavi Ramamurthy ស៊ុក-ប៊ូរ័ក្ស Per Ronnås និង សុក-ហាច (ខែមីនា ឆ្នាំ២០០២) ប្រទេសកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៩-២០០០: ការផ្តោតលើបញ្ហាដីធ្លី កំលាំងពលកម្ម និងការចិញ្ចឹមជីវិតនៅជនបទ (ឯកសារ ពិភាក្សាលេខ ២១) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៨.០០០រៀល ។

២២. ច័ន្ទ-សុផល និង Sarthi Acharya (ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០២) ការលក់ដូរដីធ្លីនៅកម្ពុជា: ការវិភាគទិន្នន័យនៃការផ្ទេរ និងការលក់ដូរដីធ្លី (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២២) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ៨.០០០រៀល ។

២៣. Bruce McKenney និង ព្រុំ-តុលា (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០២) ធនធានធម្មជាតិ និងជីវភាពនៅតាមជនបទក្នុងប្រទេសកម្ពុជា: ការវាយតំលៃជាមូលដ្ឋាន (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២៣) ជាភាសាខ្មែរ តំលៃ ១០.០០០រៀល ជាអង់គ្លេស ១០ដុល្លារ ។

២៤. ច័ន្ទ-សុផល គីម-សេតារា និង Sarthi Acharya (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០២) ដីធ្លី ជីវភាពជនបទ និងសន្តិសុខស្បៀងនៅកម្ពុជា: ទស្សនៈបានពីអង្កេតតាមមូលដ្ឋាន (ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២៤) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៦.០០០រៀល ជាអង់គ្លេស៧ដុល្លារ ។

២៥. ច័ន្ទ-សុផល និង Sarthi Acharya (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០២) បញ្ហាប្រឈមចំពោះការចិញ្ចឹមជីវិតនៅជនបទ (ឯកសារពិភាក្សាលេខ២៥) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៨.០០០រៀល ជាអង់គ្លេស ១០ដុល្លារ ។

២៦. Sarthi Acharya គីម-សេតារា ចាប-សុថារិទ្ធ និង មាច យ៉ាឌី (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៣) ការងារក្រៅកសិដ្ឋាន និងការងារមិនមែនកសិកម្ម: ទស្សនៈស្តីពីការបង្កើតការងារនៅកម្ពុជា (ឯកសារពិភាក្សាលេខ២៦) ជាភាសាខ្មែរតំលៃ ៧.០០០រៀល ជាអង់គ្លេស ៥ដុល្លារ ។

ការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅប្រទេសថៃៈ ការវិភាគលើការរាំងស្ទះពាណិជ្ជកម្ម អភិបាលកិច្ច និងបរិយាកាសសំរាប់ការលូតលាស់

ជលផលបំពេញតួនាទីសំខាន់ណាស់ ក្នុងការជួយទ្រទ្រង់ជីវភាពនៅជនបទក្នុងទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ជាពិសេសនៅតំបន់ជុំវិញបឹងទន្លេសាប ដែលនៅទីនោះមានប្រជាជនជាងមួយលាននាក់ពឹងផ្អែកលើវិស័យជលផលសំរាប់ការរកការងារធ្វើ ប្រាក់ចំណូល និងសន្តិសុខស្បៀង ។ ដោយមានផលត្រីទឹកសាបចាប់បានប្រមាណជាង ៤00.000តោន/ឆ្នាំ និងមានផលត្រីចាប់បានលើសតំរូវការយ៉ាងច្រើនៗនៅក្នុងរដូវសំបូរត្រីខ្លាំង ដូច្នេះពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញត្រី មានសារៈសំខាន់បំផុតសំរាប់ការរីកលូតលាស់ក្នុងជីវភាពរស់នៅ និងប្រាក់ចំណូល ។ ថ្មីៗនេះ វិស័យជលផលត្រូវបានកំណត់ថា ជាវិស័យដ៏សំខាន់មួយសំរាប់ជំរុញការនាំចេញដែល "អំណោយផលដល់អ្នកក្រ" ។ ប៉ុន្តែនៅមានចំណុចមិនច្បាស់លាស់ច្រើនណាស់អំពីលក្ខខណ្ឌបច្ចុប្បន្ននៃការនាំចេញត្រីពីកម្ពុជា និងផលប៉ះពាល់នៃលក្ខខណ្ឌទាំងនេះទៅលើប្រាក់ចំណូលនៅជនបទ ។ មានឧបសគ្គជាច្រើនចំពោះពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញត្រី ដូចជា ចំណាយដឹកជញ្ជូនខ្ពស់ កត្តាខូចខាតត្រី ការតំរូវនានាក្នុងបទប្បញ្ញត្តិច្បាប់ និងប្រាក់កំរៃផ្សេងៗ ដែលអាចប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមានចំពោះការបង្កើតប្រាក់ចំណូល និងការលូតលាស់សេដ្ឋកិច្ច ។

ឯកសារនេះធ្វើការវាយតំលៃពីលក្ខខណ្ឌបច្ចុប្បន្ននៃការនាំចេញត្រីពីបឹងទន្លេសាបទៅប្រទេសថៃ រួមទាំងការពិនិត្យមើលពីរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារ និងរបៀបរបបផ្តល់ឥណទាន/ហិរញ្ញវត្ថុជាតួយ៉ាង ការវិភាគពីឧបសគ្គធំៗចំពោះពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញត្រី, ការកំណត់តួលេខនៃបន្ទុកចំណាយប្រតិបត្តិការ និងការវាយតំលៃពីក្របខណ្ឌបទប្បញ្ញត្តិជាផ្លូវការ ដោយប្រៀបធៀបទៅនឹងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង ។ បន្ទាប់មក មានការផ្តល់អនុសាសន៍ខាងគោលនយោបាយមួយចំនួនសំដៅជួយគាំទ្រដល់ការកែលំអផ្សេងៗចំពោះប្រសិទ្ធភាពនៃពាណិជ្ជកម្ម អភិបាលកិច្ច និង បរិយាកាសសំរាប់ការលូតលាស់សេដ្ឋកិច្ច ។

លោក យឹម ជា ជាអ្នកស្រាវជ្រាវនៃ វបសអ និងលោក ប្រ៊ូស ម៉ែកខិន្នី ជាអ្នកគ្រប់គ្រងកម្មវិធីធនធានធម្មជាតិ និងបរិស្ថាននៃ វបសអ ។

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

៧.000រៀល

ផ្ទះលេខ៥៦ ផ្លូវលេខ៣១៥ ខ័ណ្ឌទួលគោក ភ្នំពេញ កម្ពុជា
អាសយដ្ឋានប្រៃសណីយ ប្រអប់សំបុត្រលេខ៦២២ ភ្នំពេញ កម្ពុជា
ទូរស័ព្ទៈ (៨៥៥-២៣) ៨៨១-៧0១/៨៨១-៩១៦/៨៨៣-៦0៣ ទូរស័ព្ទ/ទូរសារៈ (៨៥៥-២៣) ៨៨0-៧៣៤
អ៊ីមែលៈ cdri@camnet.com.kh website: http://www.cdri.org.kh